VEYS

Turgut Uyar (Ankara, 4 Ağustos 1927 - İstanbul, 22 Ağustos 1985) İstanbul'daki ilköğreniminden sonra, Konya Askeri Okulu, Bursa Işıklar Askeri Lisesi ve Askeri Memurlar okulunu bitirip Posof, Terme ve Ankara'da personel subayı olarak görev yaptı. 1958'de askerlikten ayrılarak Türkiye Selüloz ve Kâğıt Sanayii'nin Ankara şubesinde çalışmaya başladı. Emekliliğinden sonra İstanbul'a yerleşti.

İkinci Yeni'nin, Edip Cansever ve Cemal Süreya ile birlikte öncü şairlerinden olan Turgut Uyar, hece ölçüsüyle yazdığı ve toplumsal konuları işleyen ilk iki kitabından (*Arz-ı Hal*, 1949; *Türkiyem*, 1952) sonra, *Dünyanın En Güzel Arabistanı*'yla (1959) bireyin iç dünyası, yalnızlığı ve açmazını eksen tutan bir yaklaşımla, dilde ve duyarlıkta yeni imkânları zorlayan bir şiirin peşinde oldu. *Tütünler Islak* (1962) ve *Her Pazartesi*'de (1968) koruduğu bu çizgiyi, *Divan*'la (1970) geleneksel şiirin kalıplarına, *Toplandılar* (1974) ve *Kayayı Delen İncir*'le (1982) söz konusu dönemde yaşanan sınıfsal mücadelenin yansımalarına açtı. Abdülhak Hamit Tarhan ve Yahya Kemal Beyatlı'dan Oktay Rifat ve Metin Eloğlu'na, tek şiirden yola çıkarak bir dizi şairi incelediği *Bir Şiirden* (1983) adlı bir de inceleme kitabı bulunan Turgut Uyar'ın, *Tütünler Islak* ile 1963 Yeditepe Şiir Armağanı; *Kayayı Delen İncir* ile 1982 Behçet Necatigil Şiir Ödülü ve *Büyük Saat* (1994) ile Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü vardır.

Turgut Uyar'ın
YKY'deki kitapları:

Büyük Saat - Bütün Şiirleri *(2002)*
Korkulu Ustalık - *Şiir Üzerine Yazılar, Söyleşiler, Soruşturmalar, Bir Şiirden (2009)*
"Yitiksiz" (Kitaplarına Girmemiş Şiirleri) *(2010)*
Dünyanın En Güzel Arabistanı *(2016)*
Veys *(2017)*

Doğan Kardeş
Göğe Bakma Durağı - Seçme Şiirler *(2008)*

TURGUT UYAR

Veys

Oyun

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4789
Edebiyat - 1369

Veys / Turgut Uyar

Kitap editörü: **Fahri Güllüoğlu**
Düzelti: **Filiz Özkan**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Gülçin Erol Kemahlıoğlu**

Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ş.
Dudullu Organize San. Bölgesi 1. Cad. No: 16 Ümraniye-İstanbul
Tel: 444 44 03 • Fax: (0216) 365 99 07-08 • www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 31345

1. baskı: İstanbul, Ocak 2017
2. baskı: İstanbul, Şubat 2017
ISBN 978-975-08-3882-8

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2016
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 Karaköy 34425 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
İnternet satış adresi: **http://alisveris.yapikredi.com.tr**

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

Veys • 9
Orhan Koçak / “İsteyene Kartvizit”: Bir Şiiri Kendinden
(Vaz)Geçerken İzlemek • 59
Ayşegül Yüksel / Romans Karşıtı Bir Tiyatro Söylemi • 86

Yayıncı Notu

Turgut Uyar'ın sağlığında yayımlamadığı, bir nedenle yayımlamayı tercih etmediği bu "adı konmamış, tarihsiz" –yazılışının üzerinden tahminen yarım asır geçmiş– oyun metni, (ilk sayfası zamanla yıpranmış haliyle kısmen "eksik") daktilo edilmiş nüshasından dizildi; Turgut Uyar'ın imlası, yazım tercihleri bütünüyle korundu.

Bu "kayıp oyun" metnini yayımlama iznini verdiği için Uyar Ailesi'ne teşekkür ederiz.

I PERDE

Tablo

(Eski çağlarda bir köy meydanı.Ortada büyük bir güneş sa
Dibinde kaba,yıpranmış,ilkel tekerlekler.Bir iki tane.
kaba çitler ardında kaba bir ev.Gerektiğinde evin,se
bakan duvarı kaldırılacak,evin içi görünecektir.Sol
ağaç.Ağacın yöresinde sekiz-on kişi.Kimileri ayakta.
kahverengi uzun giysili.Gazete okur,sigara içer ya
kağıt oynarlar.Yanlarında tarım araçları.Sessizlik.
biraz sürdürülmelidir.)

1.Kişi- (Dolaşmaktayken durur.Sigarasını yere atar,söndü
Güneş saatinin yanına gelir.Kendi kol saatini
saatine bakarak ayarlar.Öne doğru yürür.İ öbürü
durumu değişmez.)
Off !. Herşey ne kadar zor !. Ne kadar zor ve
Zorluğu olagan,olaganlığı can sıkıcı,gönül boz
Yorgunluk,çaresizlik ve çoğalmak... Bir Tanrı
on apartman dairesi.Yahut on apartman dairesin
Tanrı.İyi bir değiş-tokuş.. Namuslu da...
İşte bir günlük birşey !..Gidip gelmek !..
(Dolaşmaktayken yine öne doğru gelir)
.... Biz çiftçiyiz,hüznümüz doğaya uygun,sevi
işçi yahut memur olduğumuz da söylenir,aydın
da.Kalabalık yeni.Herkes...Sadece kendini iş
lerimiz rahattır.Çünkü bir Tanrı,çünkü bir
meyenlerimiz de rahattır.Çünkü bir Tanrı
murtayla pasta yapıyoruz,eskimiş birimle
Beş vurmadık yer bırakmadık sanıyoruz.
böyle,her saat başı.Ah, o yüce bilgeli

vurmaların.Korkunç seçim !..
Şimdi biz bir tragedya yapıyoruz,ayışıksız ve kansız.
Veys,tanıyacaksınız ya,bir ananın bir kuzusu,anası
gün görmüş akıllı bir seçim tiryakisi.(Öbürlerini işa-
ret eder) Şimdi bu gördükleriniz sabırsızlanıyorlar.
Okumuş yazmış takımından...)

(İlkin kimse çıkmaz.Gazete katlamalar ve kâğıt oyunu.)

2.Kişi- (Gazetesini frlatır,yerinden fırlar.)
Buldum,ilk sözü buldum
Bir tragdyaya yakışan...

Öbürleri- (Birbirlerine alayla işaret ederek birlikte.)
Buldu ilk sözü işte,bir tragedyaya yakışan..
(Oyuna ve okumaya devam ederler.)

2 Kişi - (Heyecanla,öbürlerine ve seyircilere.)
Buldum ilk sözü buldum
canınıza okurum.
Bir tragedyaya yakışan...
....
Bıktım gözü yaşlılıktan
Bıktım ölmemeyi saymaktan

Öbürleri- (Oyunlarına devam ederek,alayla)
Canınıza okurum,
Ölmeyi saymamaktan
Ne lâf ama değil mi ?
Ölmeyi saymamaktan,ölmemeyi saymaktan...

2.Kişi - Buldum söylemeliyim,gürültüye gitmeden
Gürültüye gitmeden,mutlaka.
Siz isterseniz,..

3.Kişi- (2 ncinin yanına gelir.Sırtına vurur,elinde gazetesi.)
Dur bi dakka bakalım,arkanı saygıyla sıvazlarım,
sevgili arkadaşım.
Görüyorsun gazete okuyoruz.

2.Kişi- (Telâşla) Şimdi gazte öyle mi ?
Oku ciğerim oku.
Ben sözümü söylerim.

Öbürleri- (Aynı eda ile,ona öykünerek)
Ben sözümü söylerim..

3.Kişi - (2 nciniin ileri atılıp söz etmesine vakit bırakmadan,eliyle de onun sözünü keserek.)
(Gazeteden okur.)
Dur bakayım nerdeydi ? "Bir kadın karısın,bir adam
kocasını,yani tersine.Evet.Konyada bir veznedar,...
Venezuellada 400 ölü var.Bunlar değildi eman !..
İşte baylar tamam !..(Ciddiyetle okur.)
Başlık.Bir kentte ölüler sokaklarda !..
Via Del Morte,corporation press 29.
Bütün mezarlar tükenmiş bir kentte
bir çocuk gömecek yer bile kalmamış,
(Gazeteden kaldırır başını,bakınır.)
Ne haber ?
(Okumaya devam eder)
"Via Del Morte'de ölmek güçleşti.Onsekiz gündür süren
Haziran nezlesi bütün ölüleri sokakta bıraktı.Kimse ölmek istemiyor.Herkes korku içinde.Hiçbir mezarlıkta,ne
birinci,ne ikinci,ne üçüncü,ne de turistik mevkilerde
yer kalmadı.Karaborsacılıktan korkuluyor.İlgili makamlar gerekli tedbirleri almak üzere bir komisyon kurmaya
karar verdiler."
(Tekrar durur,gazeteyi bırakır.)
Ne haber ?..
Bir düğünün baylar,bir düğünün
Bütün mezarlar tükenmiş,ne demek ?
Bir çocuk gömecek yer bile kalmamış,
Sokaklardaymış bütün ölüler !..
Öf be !.. Ölüler sokaklarda !..
Artık bana kalırsa,ne güneş doğar ne ay,
ne de yeni çocuklar,korkudan...

Öbürleri- (Kıpırdanmalar)
Öff be !.. Ne de yeni çocuklar korkudan.
Ölmeye yer olmayınca.
Ne yapsın fukaralar...

4.Kişi- (3 nciye) Ama dur,dünya büyük yahu
yer vardır bütün ölülere.

5.Kişi- Hem de yer vardır bütün dirilere

4.kişi- Dirileri bırak şimdi.Ama değil mi ?
Nasıl olur ?
Haber bulamıyan şaşkının biri.... Ha hay !..

1.Kişi - (İlk kez söze karışarak,seyircilere)
Ben size demedim mi ?
Va benim köse sakalım vay !..

Hep birden-(İlgisiz) İşte haber bulamıyan biri. Ha hay !..

3.Kişi - Tersliğin lüzumu yok.Biz de okuduk sizin kadar
Elbette büyüktür dünyamız
Bir kere söz'den yapılmış.
Sonra çok şüktür Tanrı işi.
Sazlıklar,kamışlıklar,efendim çöller,
haydut barındıran dağlar,dükkânlar
Yeri var her yanacak ateşin,
Tepinecek her eşeğin yeri var.
Biz de biliyoruz bu kadarını,
Ayrıca sayın baylar,şimdiye kader
ne seller tükenmiş ne ağaçlar.
Yani doğanın verdikleri.
.....
Hele son istatistiklere bakarsanız
dünyanın yüzölçümünün,insan sayısına oranı,...

4.Kişi - (Sözünü keserek) Peki peki öyleyse ölüler neden ?

Öbürleri- (İlgiyle) Evet yani.Ölüler neden ?
(Birbirlerine) Öyle ya .

3.Kişi- (Ciddi) Baylar ölüler şundan,
.....
Bütün topraklar dirilerin,
yani bütün topraklar parsellenmiş...

Öbürleri- (Hayretle) Yani parsellenmiş haa !..

4.Kişi - Yani nereden belli ?..

3.Kişi - Okuduk ya gazteden.Şipşak Ekspres'ten...

2.Kişi - (Yeniden fırlar,söze girmek ister.)
Dinleyin buldum dedik..
Gürültüye gitmesin,bekledik,
Demindenberi,...

4.Kişi- (Sözünü keser,eliyle susturur 2 nciyi.)
Dur bi dakka bakalım,sevgili arkadaşım.

- (3 ncüye ve öbürleri'ne)
Bana kalırsa yine,haber bulamıyan biri.
Biliyorsun bir yıl önce,
Prenses Begüm'ün mücevherleri için ne yazmıştı
gazeteler.Çalınmıştı,falandı.
Ya Asur Kraliçesinin aşkı,az mı dillerde dolandı.
Sonu ne çıktı bayım.Heyecandan nefeslerimiz tıkandı.
Ha kaçtı ha kaçacak,Ninova azmı çalkalandı.
Sonu ne çıktı bayım ? ASARVA Uçak şirketinin
yeni hatlarının reklâmı.
Bırakın bayım karnım tok ...

3.Kişi- (4 ncüye ve öbürlerine)
Ne derseniz deyiniz,basın işini bilir
Sözcüsü kara kalabalığın,o kadar da olmaz mı ?
Hele bu haber doğrudur mutlaka.Öyle ya !..
Baylar doğru bile olmasa,Düğünün,
Bütün ölüler sokaklarda,...

2.Kişi - (Yerinden yine fırlar)
Dinleyin,dinleyin yahu n'olur ?
Hiç saygınız yok mu be ? Tragedya diyoruz,
Maydanoz demiyoruz,tragedya diyoruz.
Kim şaka yapıyor,kim doğru anlamadım
uzun zamandan beri.
(Ayağa kayar,ama düşmez.Yöresine bakınır.Gülünç bir
durum.)
Kim sildi bu yerleri ? Kim sildi bu yerleri ?
Yer yok mu içliliğe,hüzne yer kalmadı mı ?
Ölüler büyüyecek,sokakta kalsalar da.
Yeter ki bir dinleyin,ölümü büyütelim
Dinleyin artık buldum,
Yani ilk sözü buldum.
Bütün gazteleriniz,bütün ajanslarınız,
Sularımız ve kelimeleriniz ve öbür şeyler bütün
göreceksiniz nasıl anlamsız.
Ne hüzün ne sorumluluk.Hiçbir şey !.
Kayalar ve atlar gibi,dayanıklı,ayışıksız...
...
Dinleyin n'olur dinleyin,
Bu sonsuz bir önergedir...
Dinleyin,kurtulalım !..

(2 nci'nin sözlerinin sonuna doğru sahne gerisinden duruma uymayan sesler duyulur.- Gazete satıcılarının seslerine karışan elektronik cızgılar,klâkson ve düdük sesleri.Gazete satıcılarının belli belirsiz, "Ayaklanmayı yazıyor,AK'ların KARA'ları devirdiğini yazıyor,resmile beraber.İktidarın halka geçtiğini yazıyor..." gibi birşeyleri bağırırlar.Işık.Sahnedekiler duymaz,onların konuşmaları bir yandan sürer.2 nci yeniden söze başladığında sesler duyulmaz olur artık.)

2.Kişi- (Sözlerini tartarak)
Geç kalıyoruz galiba .Sakıntımız uzun ..
(Biraz durur)
Bir büyük intihar gerekli dünyamıza ...
(Durur)
Bir bütün intihar.

(Seyirciye doğru yürür.Öbürleri ayaktadır artık.Toplanırlar.)

2.Kişi - (Aynı durumda)
Dünyaya bir bütün intihar
yani bir bıçak herkese
(Kendi kendine) belki de bir bomba.
diri,keskin bir bıçak ...
Ama diri,keskin bir bıçak.Tragedyaya yakışan.X
İsteyen saklayacak,isteyen kullanacak.
.....
İsteyen saklayacak,isteyen kullanacak...
.....
Ama kullananlar,ama onlar,kimsenin yapamadığını yapacak.
Yıllarca kimsenin yapamadığını yapacak.
Ah işte biliyorum,
belki de fifreler çalacak,sûrlar çalacak,
bir ur çıkartar gibi,petrol ararmış gibi
kaleler,beş direkli gemiler,rum ateşleri,
birdenbire,birdenbire gülünç kalacak...
Biraz şiire aykırı,biraz kahraman,
biraz da ay batmadan.
....
Ah anlayın,anlayın,
şöyle herkese bir bıçak.

Öbürleri - (Biraz alaylı) Ah evet anladık anladık,
Yani herkese bir bıçak.
Herşeyin eskimek olduğu bir kıyıda ..
Ah ne kolay ne kolay !...

(Meydana çıkan yolun ucunda Veys'le arkadaşı görünürler.Veys gençtir.Giyimi,daha öncekilerin giyimine uygundur.Kaba sabadır. ağır ağır yürürler.İlerdeki konuşmalar boyunca Veys,bir ara sağdaki evine girip,bir süre kalacak sonra çıkacaktır.)

1.Kişi - (Öne çıkar tekrar.Seyirciye) Sayın bayanlar,baylar!..
Durun,ürkmeyin.Kullandığımız deyimler için özür dilemeye de lüzum yok.Hep biribirimizi biliriz.Ürkün yahut ürkmeyin.Nasıl isterseniz.Çünkü taa baştanberi herkesin yaptığı bu... Korkutmak,sallamak ve yerine yerleştirmek.Bütün ustaların ve bütün ihtilâllerin yaptığı.Önüne durulmaz yöntem,önüne durulmaz mantık. Korkutmak ve yerleştirmek.Değişen bir tek şey var şimdi.Şimdi,daha çok,daha fazla korkutmak zorundayız. Alıştık mı ,kimbilir ?.Belki de kimsenin kullanmadığı bir deney hayvanıyız.Hadi geceniz hayırlı olsun... (Geriye çekilir.)

4.Kişi - (Bıkkınlıkla gazetesini bırakır.)
Bu mezarsız ölülerde işyok !...
Tam tabanlarımız eskimişti,
tam,alışmıştık tutile.
(Bir haber verme edası ile)
Bir yalvaçın ünü yayıldı ülkemize.
....
Ah ah,gitti o güzelim günler güme.

2.Kişi - (Güneş saatinin dibine gelir.Sırtı seyirciye dönük yatar.)
Kumu bol bir ülkeden,
sesi bol bir ülkeden,
çabuk yayılan bir koku gibi...

4.Kişi - (Söze karışarak) Örneğin bir bira kokusu gibi.Imnh!. burun deliklerini ürperten.
Matrağa bakın..

2.Kişi- (Kalkar,sözüne devam eder)
Bir yalvaç yüzbin bıçak taşıyan
eğri büğrü,uzun kalın bıçak taşıyan
Herkese verecek bir bıçak taşıyan.
Üstelik yok bahasına ..
...
İyidir iyidir,ünü yayılsın ülkemize
Ünü yayılsın...

Öbürleri- (hızlı)
Kumu bol bir ülkeden,kumu bol bir ülkeden
ünü yayılsın ülkemize..

1.Kişi - (Yeniden ileri fırlar)
Dinleyin dinleyin rica ederim,
acıklı bir öyküdür anlattığı
(İkinciye)
Buyrun bayım deniz kenarı,

2.Kişi - (1 nciye ciddiyetle) Teşekkür ederim bayım.
(Asıl sözüne devamla)
Ocakları yayılmış her kente,her köye
Bekimiş bir şey değil her zaman mümkün
bütün gazeteler yazdı zaten..
Vaz ederek dolaşıyormuş,ardında yüzbinlerce kişi
Körlere ilâç,işsizlere iş,
isteyene kartvizit,isteyene üyelik
Büyük kurtuluş,büyük kalkınma,yani büyük ölüm
Aman davranın her şey nasıl gevşemiş
davranın nasıl gevşemiş...
Büyük kurtuluş baylar,toplanın katılalım
Düşünün her ölümlüye bir bıçak
Toplanın ona katılalım...

Öbürleri- (Kuşkulu) Belki de o son yalvaç
Bir daha ya gelir ya gelmez.
Ama,belki sondan bir önce.
Neme lâzım tedbirli olmalıyız.
Aman dikkatli olalım,
Belki bir daha gelir,belki bir daha gelmez
Gelir mi,gelmez mi.Acaba ne yapalım ?
....
Ünü yayıldı ülkemize,

Veys

(Oyun, 3 Perde, 4 Tablo)

Kişiler

1. KİŞİ
2. KİŞİ
3. KİŞİ
4. KİŞİ
5. KİŞİ
6. KİŞİ
7. KİŞİ
TALİP
VEYS
ANASI
MİRA
ADAM
ERKEK
KIZ
POSTACI
GARSON
TERZİBAŞI
TERZİLER
MONTÖR
HAMAL

I. Perde

TABLO

(*Eski çağlarda bir köy meydanı. Ortada büyük bir güneş saati. Dibinde kaba, yıpranmış, ilkel tekerlekler. Bir iki tane.* [...] *kaba çitler ardında kaba bir ev. Gerektiğinde evin, sey*[...] *bakan duvarı kaldırılacak, evin içi görünecektir. Solda* [...] *ağaç. Ağacın yöresinde sekiz-on kişi. Kimileri ayakta.* [...] *kahverengi uzun giysili. Gazete okur, sigara içer ya* [...] *kâğıt oynarlar. Yanlarında tarım araçları. Sessizlik.* [...] *biraz sürdürülmelidir.*)

1. KİŞİ: (*Dolaşmaktayken durur. Sigarasını yere atar, söndürür. Güneş saatinin yanına gelir. Kendi kol saatini güneş saatine bakarak ayarlar. Öne doğru yürür. Öbür* [...] *durumu değişmez.*)
Off! Herşey ne kadar zor!. Ne kadar zor ve [...] Zorluğu olağan, olağanlığı can sıkıcı, gönül boz[...] Yorgunluk, çaresizlik ve çoğalmak... Bir Tanrı [...] on apartman dairesi. Yahut on apartman dairesine Tanrı. İyi bir değiş-tokuş.. Namuslu da... İşte bir günlük birşey!.. Gidip gelmek!..

(*Dolaşmaktayken yine öne doğru gelir*)

.... Biz çiftçiyiz, hüznümüz doğaya uygun, sevi[...] işçi yahut memur olduğumuz da söylenir, aydın[...] da. Kalabalık yani. Herkes... Sadece kendini işi[...]lerimiz rahattır. Çünkü bir Tanrı, çünkü bir [...] meyenlerimiz de rahattır. Çünkü bir Tanrı [...] murtayla pasta yapıyoruz, eskimiş biriml[...] Baş vurmadık yer bırakmadık sanıyoruz. [...] böyle, her saat başı. Ah, o yüce bilgeli[...] vurmaların. Korkunç seçim!..
Şimdi biz bir tragedya yapıyoruz, ayışıksız ve kansız. Veys, tanıyacaksınız ya, bir ananın bir kuzusu, anası gün görmüş akıllı bir seçim tiryakisi. (*Öbürlerini işaret eder*) Şimdi bu gördükleriniz sabırsızlanıyorlar. Okumuş yazmış takımından...

(*İlkin kimse çıkmaz. Gazete katlamalar ve kâğıt oyunu.*)

2. KİŞİ: (*Gazetesini fırlatır, yerinden fırlar.*)
Buldum, ilk sözü buldum
Bir tragedyaya yakışan...
ÖBÜRLERİ: (*Birbirlerine alayla işaret ederek birlikte.*)
Buldu ilk sözü işte, bir tragedyaya yakışan..
(*Oyuna ve okumaya devam ederler.*)
2. KİŞİ: (*Heyecanla, öbürlerine ve seyircilere.*)
Buldum ilk sözü buldum
Canınıza okurum.
Bir tragedyaya yakışan...
....
Bıktım gözü yaşlılıktan
Bıktım ölmemeyi saymaktan
ÖBÜRLERİ: (*Oyunlarına devam ederek, alayla*)
Canınıza okurum,
Ölmeyi saymamaktan
Ne lâf ama değil mi?
Ölmeyi saymamaktan, ölmemeyi saymaktan...
2. KİŞİ: Buldum söylemeliyim, gürültüye gitmeden
Gürültüye gitmeden, mutlaka.
Siz isterseniz...
3. KİŞİ: (*2ncinin yanına gelir. Sırtına vurur, elinde gazetesi*)
Dur bi dakka bakalım, arkanı saygıyla sıvazlarım,
sevgili arkadaşım.
Görüyorsun gazete okuyoruz.
2. KİŞİ: (*Telâşla*) Şimdi gazte öyle mi?
Oku ciğerim oku.
Ben sözümü söylerim.
ÖBÜRLERİ: (*Aynı eda ile, ona öykünerek*)
Ben sözümü söylerim..
3. KİŞİ: (*2ncinin ileri atılıp söz etmesine vakit bırakmadan, eliyle de onun sözünü keserek.*)
Dur bakayım nerdeydi? “Bir kadın karısını, bir adam kocasını,
yani tersine. Evet. Konya’da bir veznedar, ...
Venezuella’da 400 ölü var. Bunlar değildi aman!..
İşte baylar tamam!.. (*Ciddiyetle okur.*)

Başlık. Bir kentte ölüler sokaklarda!..
Via Del Morte, corporation press 29.
Bütün mezarlar tükenmiş bir kentte
bir çocuk gömecek yer bile kalmamış,
(*Gazeteden kaldırır başını, bakınır.*)
Ne haber?

(*Okumaya devam eder.*)

"Via Del Morte'de ölmek güçleşti. Onsekiz gündür süren Haziran nezlesi bütün ölüleri sokakta bıraktı. Kimse ölmek istemiyor. Herkes korku içinde. Hiçbir mezarlıkta, ne birinci, ne ikinci, ne üçüncü, ne de turistik mevkilerde yer kalmadı. Karaborsacılıktan korkuluyor. İlgili makamlar gerekli tedbirleri almak üzere bir komisyon kurmaya karar verdiler."

(*Tekrar durur, gazeteyi bırakır.*)

Ne haber?..
Bir düşünün baylar, bir düşünün
Bütün mezarlar tükenmiş, ne demek?
Bir çocuk gömecek yer bile kalmamış,
Sokaklardaymış bütün ölüler!..
Öf be!.. Ölüler sokaklarda!..
Artık bana kalırsa, ne güneş doğar ne ay,
ne de yeni çocuklar, korkudan...

ÖBÜRLERİ: (*Kıpırdanmalar*)
Öff be!.. Ne de yeni çocuklar korkudan.
Ölmeye yer olmayınca.
Ne yapsın fukaralar...

4. KİŞİ: (*3üncüye*) Ama dur, dünya büyük yahu
yer vardır bütün ölülere.

5. KİŞİ: Hem de yer vardır bütün dirilere

4. KİŞİ: Dirileri bırak şimdi. Ama değil mi?
Nasıl olur?
Haber bulamıyan şaşkının biri.... Ha hay!..

1. KİŞİ: (*İlk kez söze karışarak, seyircilere*)
Ben size demedim mi?
Vay benim köse sakalım vay!..

HEP BİRDEN: (*İlgisiz*) İşte haber bulamıyan biri. Ha hay!..

3. KİŞİ: Tersliğin lüzumu yok. Biz de okuduk sizin kadar
Elbette büyüktür dünyamız
Bir kere söz'den yapılmış.
Sonra çok şükür Tanrı işi.
Sazlıklar, kamışlıklar, efendim çöller,
haydut barındıran dağlar, dükkânlar
Yeri var her yanacak ateşin.
Tepinecek her eşeğin yeri var.
Biz de biliyoruz bu kadarını,
Ayrıca sayın baylar, şimdiye kadar
ne seller tükenmiş ne ağaçlar.
Yani doğanın verdikleri.
.....
Hele son istatistiklere bakarsanız
dünyanın yüzölçümünün, insan sayısına oranı, ...
4. KİŞİ: (*Sözünü keserek*) Peki peki öyleyse ölüler neden?
ÖBÜRLERİ: (*İlgiyle*) Evet yani. Ölüler neden?
(*Birbirlerine*) Öyle ya.
3. KİŞİ: (*Ciddi*) Baylar ölüler şundan,
.....
Bütün topraklar dirilerin,
yani bütün topraklar parsellenmiş...
ÖBÜRLERİ: (*Hayretle*) Yani parsellenmiş haa!..
4. KİŞİ: Yani nereden belli?..
3. KİŞİ: Okuduk ya gazteden. Şipşak Ekspres'ten...
2. KİŞİ: (*Yeniden fırlar, söze girmek ister.*)
Dinleyin buldum dedik..
Gürültüye gitmesin, bekledik.
Demindenberi, ...
4. KİŞİ: (*Sözünü keser, eliyle susturur 2nciyi.*)
Dur bi dakka bakalım, sevgili arkadaşım.
(*3üncüye ve öbürleri'ne*)
Bana kalırsa yine, haber bulamıyan biri.
Biliyorsun bir yıl önce,
Prenses Begüm'ün mücevherleri için ne yazmıştı
gazeteler. Çalınmıştı, falandı.

Ya Asur Kraliçesinin aşkı, az mı dillerde dolandı.
Sonu ne çıktı bayım. Heyecandan nefeslerimiz tıkandı.
Ha kaçtı ha kaçacak, Ninova az mı çalkalandı.
Sonu ne çıktı bayım? ASARVA Uçak şirketinin
yeni hatlarının reklâmı.
Bırakın bayım karnım tok...

3. KİŞİ: (*4üncüye ve öbürlerine*)
Ne derseniz deyiniz, basın işini bilir
Sözcüsü kara kalabalığın, o kadar da olmaz mı?
Hele bu haber doğrudur mutlaka. Öyle ya!..
Baylar doğru bile olmasa, Düşünün,
Bütün ölüler sokaklarda,...

2. KİŞİ: (*Yerinden yine fırlar*)
Dinleyin, dinleyin yahu n'olur?
Hiç saygınız yok mu be? Tragedya diyoruz,
Maydanoz demiyoruz, tragedya diyoruz.
Kim şaka yapıyor, kim doğru anlamadım
uzun zamandan beri.

(*Ayağı kayar, ama düşmez. Yöresine bakınır. Gülünç bir durum.*)

Kim sildi bu yerleri? Kim sildi bu yerleri?
Yer yok mu içliliğe, hüzne yer kalmadı mı?
Ölüler büyüyecek, sokakta kalsalar da.
Yeter ki bir dinleyin, ölümü büyütelim
Dinleyin artık buldum,
Yani ilk sözü buldum.
Bütün gazteleriniz, bütün ajanslarınız,
Sularınız ve kelimeleriniz ve öbür şeyler bütün
göreceksiniz nasıl anlamsız.
Ne hüzün ne sorumluluk. Hiçbir şey!
Kayalar ve atlar gibi, dayanıklı, ayışıksız...
...
Dinleyin n'olur dinleyin,
Bu sonsuz bir önergedir...
Dinleyin, kurtulalım!..

(*2ncinin sözlerinin sonuna doğru sahne gerisinden duruma uymayan sesler duyulur. – Gazete satıcılarının seslerine karışan*

elektronik ezgiler, klâkson ve düdük sesleri. Gazete satıcılarının belli belirsiz, "Ayaklanmayı yazıyor, AK'ların KARA'ları devirdiğini yazıyor, resmile beraber. İktidarın halka geçtiğini yazıyor..." gibi birşeyleri bağırırlar. Işık. Sahnedekiler duymaz, onların konuşmaları bir yandan sürer. 2nci yeniden söze başladığında sesler duyulmaz olur artık.)

2. KİŞİ: (*Sözlerini tartarak*)
Geç kalıyoruz galiba. Sıkıntımız uzun..

(*Biraz durur*)

Bir büyük intihar gerekli dünyamıza...

(*Durur*)

Bir bütün intihar.

(*Seyirciye doğru yürür. Öbürleri ayaktadır artık. Toplanırlar.*)

2. KİŞİ: (*Aynı durumda*)
Dünyaya bir bütün intihar
yani bir bıçak herkese
(*Kendi kendine*) belki de bir bomba.
diri, keskin bir bıçak!..
Ama diri, keskin bir bıçak. Tragedyaya yakışan.
İsteyen saklayacak, isteyen kullanacak.
.....
İsteyen saklayacak, isteyen kullanacak...
.....
Ama kullananlar, ama onlar, kimsenin yapamadığını yapacak
Yıllarca kimsenin yapamadığını yapacak.
Ah işte biliyorum,
belki de fifreler çalacak, sûrlar çalacak,
bir ur çıkartır gibi, petrol ararmış gibi
kaleler, beş direkli gemiler, rum ateşleri,
birdenbire, birdenbire gülünç kalacak...
Biraz şiire aykırı, biraz kahraman,
biraz da ay batmadan.
....
Ah anlayın, anlayın,
şöyle herkese bir bıçak.

ÖBÜRLERİ: (*Biraz alaylı*) Ah evet anladık anladık,
Yani herkese bir bıçak.
Herşeyin eskimek olduğu bir kıyıda..
Ah ne kolay ne kolay!..

(*Meydana çıkan yolun ucunda Veys'le arkadaşı görünürler. Veys gençtir. Giyimi, daha öncekilerin giyimine uygundur. Kaba sabadır ağır ağır yürürler. İlerdeki konuşmalar boyunca Veys, bir ara sağdaki evine girip, bir süre kalacak sonra çıkacaktır.*)

1. KİŞİ: (*Öne çıkar tekrar. Seyirciye*) Sayın bayanlar, baylar!.. Durun, ürkmeyin. Kullandığımız deyimler için özür dilemeye de lüzum yok. Hep biribirimizi biliriz. Ürkün yahut ürkmeyin. Nasıl isterseniz. Çünkü taa baştanberi herkesin yaptığı bu... Korkutmak, sallamak ve yerine yerleştirmek. Bütün ustaların ve bütün ihtilâllerin yaptığı. Önüne durulmaz yöntem, önüne durulmaz mantık. Korkutmak ve yerleştirmek. Değişen bir tek şey var şimdi. Şimdi, daha çok, daha fazla korkutmak zorundayız. Alıştık mı, kimbilir? Belki de kimsenin kullanmadığı bir deney hayvanıyız. Hadi geceniz hayırlı olsun...

(*Geriye çekilir.*)

4. KİŞİ: (*Bıkkınlıkla gazetesini bırakır.*)
Bu mezarsız ölülerde iş yok!..
Tam tabanlarımız eskimişti,
tam, alışmıştık tatile.

(*Bir haber verme edası ile*)

Bir yalvaçın ünü yayıldı ülkemize.

.....

Ah ah, gitti o güzelim günler güme.

2. KİŞİ: (*Güneş saatinin dibine gelir. Sırtı seyirciye dönük yatar.*)
Kumu bol bir ülkeden,
sesi bol bir ülkeden,
çabuk yayılan bir koku gibi...

4. KİŞİ: (*Söze karışarak*) Örneğin bir bira kokusu gibi. Immh!
burun deliklerini ürperten.
Matrağa bakın..

2. KİŞİ: (*Kalkar, sözüne devam eder.*)
Bir yalvaç yüzbin bıçak taşıyan
eğri büğrü, uzun kalın bıçak taşıyan
Herkese verecek bir bıçak taşıyan.
Üstelik yok bahasına..
...
İyidir iyidir, ünü yayılsın ülkemize
Ünü yayılsın...
ÖBÜRLERİ: (*Hızlı*)
Kumu bol bir ülkeden, kumu bol bir ülkeden
ünü yayılsın ülkemize..
1. KİŞİ: (*Yeniden ileri fırlar.*)
Dinleyin dinleyin rica ederim,
acıklı bir öyküdür anlattığı
(*İkinciye*)
Buyrun bayım deniz kenarı.
2. KİŞİ: (*1inciye ciddiyetle*) Teşekkür ederim bayım.
(*Asıl sözüne devamla*)
Ocakları yayılmış her kente, her köye
Eskimiş bir şey değil her zaman mümkün
bütün gazeteler yazdı zaten..
Vaz ederek dolaşıyormuş, ardında yüzbinlerce kişi
Körlere ilâç, işsizlere iş,
isteyene kartvizit, isteyene üyelik
Büyük kurtuluş, büyük kalkınma, yani büyük ölüm
Aman davranın her şey nasıl gevşemiş
davranın nasıl gevşemiş...
Büyük kurtuluş baylar, toplanın katılalım
Düşünün her ölümlüye bir bıçak
Toplanın ona katılalım...
ÖBÜRLERİ: (*Kuşkulu*) Belki de o son yalvaç
Bir daha ya gelir ya gelmez.
Ama, belki sondan bir önce.
Neme lâzım tedbirli olmalıyız.
Aman dikkatli olalım,
Belki bir daha gelir, belki bir daha gelmez
Gelir mi, gelmez mi. Acaba ne yapalım?

....
Ünü yayıldı ülkemize,
O tükenmez bıçaklar taşıyan...
....
O ne büyük bir yalvaç, büyüsü sarıyor bizi
biz aramıyoruz, baylar, kendisi arıyor bizi
inanın ona baylar. O büyük bir fırsattır, o bir...
o adeta bir kelepir...

2. KİŞİ: Her ölüye bir yer taşıyan...
(*Öbürkülere*) Siz daha dalga geçin...
Birgün size bunların hesabı sorulduğunda...

ÖBÜRLERİ: (*Alaylı, ağlamaklı*) Her ölüye, her ölüye...
Ne mutluluk!..
Her ölüye bir yer taşıyan...
üstelik, işsizlere birer iş..
istemeyene vatanseverlik...

(*Sözlerin sonuna doğru ağır ağır toplanırlar. Birbirilerine bakarak, biribirilerini onayarak konuşurlar. Gene de ciddi olmayan bir eda vardır hallerinde. Belki süregelen bir sağduyudurlar. Toplanırlar. Karanlık*)

.....

(*Karanlık sürdürülür. Uygun bir müzik. Işıklar yandığında Veys'le arkadaşı, çitlerin dibinde oturmaktadır. Deminkiler yoktur artık. Veya sandviç yemektedir. Arkadaşına bir tane verir. Bir süre yerler. Bittiğinde*)

TALİP: Eee!.. Ne dedi annen?..

VEYS: Artık n'olacak bilmem?

(*Dişlerini karıştırır bir kürdanla.*)

Bir yandan Mira, bir yandan annem...

(*Durur, düşünür, devinir.*)

... Bak sen de biliyorsun Talip. Bütün gücümü verdim toprağa. Üstüme düşen ne varsa yaptım, yani görev adına.
Çocuklar ve kadınlar için.. Radyonun son taksitini verdim, tenvirat ve tanzifat vergisini ödedim, odunları çektim, çitleri onardım.

Bilmem tekbaşıma olsam başka ne yapardım..
En önemlisi sevdiğimi söyledim.
Biliyor musun ben, çok önemli buluyorum bunu.
Yeter sanıyorum bir kez sevdiğimi söylemek.
Sonra yalnızlığımı söyledim...
Şimdi bir bakarsan yok bensizlikten başka sıkıntıları. Ama anamın iznini almak istiyorum, yani şimdiye kadar seçmiş olduğum düzenin. Başka türlüsü bir ihanet gibi geliyor bana.
Ama anam bir türlü izin vermiyor bana. Diyor ki, git diyor, ama bir gün kal diyor, yalnız bir tek gün. Bir gün kal ve dön diyor, ne var o yalvaçta sanki diyor.
Ben de bilmiyorum ama gitmek istiyorum.
Ardına taktığını duydukça binlerce kişiyi, inanmak istiyorum ona, inanıyorum. Herkese bir bıçak taşıyan.
.....
Şimdi, sözde seçtiğim, ama mutlaka seçildiğim
seçildiğim bu evren yalan geliyor bana.
Bıktım tatillerden...
.....
Ama anamın da iznini almalıyım mutlaka ve gitmeliyim
Mutlaka gitmeliyim, gidip görmeliyim,
bir günlüğüne bile olsa gitmeliyim,
bulmasam da olur belki ama, mutlaka gitmeliyim...

TALİP: İyi ama bu uzun yolculuk, bu çöl, seni korkutmuyor mu?
Bitecek gibi değil bir düşün.
Kaç ay sürer. Kimbilir? Bir günlük izin için...

VEYS: Varsın olsun... Bulmasam da olur, ama gitmeliyim...
Bir sıkıntı. Öyle bir şey. Yanlış gibiyim dünyada
Örneğin, birden bir sinemada, yahut bir tiyatroda,
yanlış gibiyim birden.
.....
Yarın öbürgün gün batar zaten
bütün seçenler rahattır o zaman
derli toplu giyinen bir adam gibi rahat, öyle...
.....
Yapma, ürkütme, beni korkutma, tazele...

TALİP: Valla, aslında, bilmem ki?..
Ben de biraz şaşkınım
Söylesem küçük olur, söylemesem, bilmem ki?
Ben de istemiyor değilim hani.
Ama lânet olsun inanmıyorum, şöyle böyle bir şey yani.
İnanmıyorum yalvaçlara. Biz yeterince güçlü değiliz,
yeterince güçlü değil galiba.
Bunu kullanıyorlar.
VEYS: Bırak ben aldanayım. Bu ilk olmayacak nasıl olsa!..
Aldanmak, aldanmak anlamını değiştirdi çoktandır.
Çoktandır kim aldanmıyor acaba?.. Bir bilsem, bir bilsem
Kim aldanmıyor çoktandır bir bilsem?..
Her eski şey uzun öyle, her yeni?.. Acaba bu mu?..
Ah artık anlamalısın, anlamalısın korkumu..
Geç kalıyorum sanki, bir cinayete, yahut bir kurtarmaya
geç kalıyorum sanki, dakika farkiyle.

(*Güneş saatına gider, bakar.*)

Sanki bütün üzümler kuruyup gidermiş.
sanki bütün gemiler, sanki bütün trenler hemen kalkarmış gibi,
sanki bir tek geç kalan benmişim gibi. Bir su içsem
bir yıldız görsem, ağan yahut da düşen...
İşte diyorum, vakit geç!....
Birden bir bakıyorum, boşalmışım, dümdüzüm, tatildeyim,
yorgunum.....
Vakit geç!...

(*Sahne gerisinden gene deminki sesler gelir. Duymazlar.*)

VEYS: Biliyor musun?.. Yani?..
TALİP: Anladım. Benden yanıt bekleme!..
Galiba hiç açıklaması yok bunun, anan işte, anan, ...
Seni doğuran, sana bakan, sana aldanan...
.....
Üstelik görmeyen gözleriyle...
VEYS: (*Haykırarak*) Pis. Aptal.. Serseri!..
Biliyorum, ne gereği var!..
Şu büyük dünyanın heryeri!.. Oynamayın benimle!..
Sen hangi çağdan!.. Hangisi dostluk?..

Hangisi kahraman!.. Bir gün bile yeter..
Bir tek gün!..

(*Güneş saatine gider, kendi saatine bakar, işaret parmağını kadranda dolaştırır..*)

Bir gün bile yeter. Kahramanlığa değil, namuslu olmaya..
.....
Biliyorum, herşeyi biliyorum, kahramanlığı ve alçaklığı....
Ama mutlaka gitmeliyim, mutlaka bunu anla!..
Talip bunu anla!.. Dayanacağım anama,
kandıracağım, sonunda benim ortada!..
Bir gün bile yeter!
.....
Neden boş kalsın torbam, neden vurmasın tüfeğim, ...
.....
Bir sülün yahut bir karga,
.....
Hiç denemedim kendimi, Talip....
Bir şeyler vurmalıyım, bir sülün yahut bir karga,
Ah bıktım tatillerden.....
Ben bu adam değilim, mutlaka gitmeliyim...
.....
O yalvaça, o yalvaça, o yalvaça....
.....
Yüzbin bıçak taşıyan... anla...

(*İkisinin konuşmaları sürerken ışıklar yavaş yavaş kararır. Uygun bir müzik.*)

TABLO

(*Veys-Anası-Mira*)

(*İlk tabloda sağda görülen evin içi. Dışarları karartılmıştır. Yoksul döşeli, küçük perdesiz tek pencereli bir oda. Eşyalar kaba saba, eski çağları hatırlatır. Sağda duvar dibinde bir yatak. Solda dışarıya açılan bir kapı. Veys kısa deriden bir pantolon giymiştir, ayaklarında kaba fotinler* vardır. Yatağın yanında, ayakta, bir sırt çantasına eşyalarını doldurmaktadır. Torbaya koydukları arasında, çamaşırlar, traş makinesi, diş fırçası gibi şeyler vardır. Anası yaşlı, kapıya yakın, yerde, bir post üzerinde bağdaş kurmuş. Konuşurken durmadan ileri geri sallanır. Mira, Veys nişanlısı, onun yanında, ayakta. Taze.*)

Vazgeçsen olmaz mıydı, oğlum? Veys,
gidecek misin, mutlaka gidecek misin?
.....
Gidenler kalırlar çoğu zaman,
gitmek bir yanılmadır, bak.
Gitme n'olu[r]?.. Senden başka kimim var?

VEYS: (*Cevapsız. Eşyalarını toplar.*)

MİRA: Veys, bak, ..

VEYS: (*Başını kaldırmadan, biraz suçlu*)
Evet demiştim önceden.

MİRA: Neyi var sana verebileceği
Örneğin benim kadar. Çok çok bir parça sakal
ve bir parça da hüzün...
– Düşün Veys, n'olur düşün!
.....
Gidecek misin hâlâ?..
Ah her şey o kadar düzgündü ki!..
Ah, yazgım ne kadar kötüymüş..

* *eş.* potin (ed.n.)

ANASI: Herşey öyle düzgündü ki!..
Keçilerimiz doğuracaktı nerdeyse..
Susam da ekecektik.
Keçilerimiz doğuracaktı nerdeyse..
Nasıl geçilir o çöller, o denizler gibi kum...
Gidişin bir ağudur içimi alır,
yumuk gözlerini ellerimle açtığım,
Veys'im dediğim, oğlum dediğim, yavrum,
MİRA: Bizden başka kimin umurunda senin gittiğin,
Gitme, bir hüzün yapma yaşamamızı.
Bütün gün süren bir hüzün, bütün gün...
Burada inan o'na neden mutlaka gitmek!..
Neden mutlaka görmek?..
Bütün gün aklımız kuytularda, ya dönmezsen?..
Bu senin yaptığın düpedüz bencillik..
Bak, sonunda sen de eksik kalacaksın,
biz de eksik kalacağız...
ANASI: Ya Veys, döndüğünde...
Bakıp büyüttüğüm Veys, beni bırakıp gitme!..
Sallanan bir torba gibi ardındayım bak,
herkesin ağladığı yahut güldüğü bir günde,
sallanan bir torba gibi ardındayım bak...
Yaşlıyım, gitme. Yorgunum..
Keçilerimiz doğuracaktı nerdeyse.
Nasıl anlamıyorsun, keçilerimiz!..
.....
Onların süt dolu memelerine torbalar dikecektim.
Ben artık dayanamıyacak kadar yaşlıyım,
O, (*Mira'yı gösterir*) sabredemiyecek kadar genç..
Gitme ıraklara, ne varsa burda,
İşte bu odada, bu dar avluda, gitme o yalvaç'a.
VEYS: .....
MİRA: Değişirsin, kalırsın, korkuyorum..
Sen ne bilirsin korumayı, saklamayı?..
Sen ne bilirsin sürdüren, yaşatan bağnazlığı?..
Bir kurtuluş vehmediyorsun. Yok ki Veys,
Bundan başkası yok!..

VEYS: (*İşini bitirmiştir. Birden döner. Sonra kararsız durur. Sıkıntılı. Soğuk bir akşamüstü saati. Oyalanır.*)
ANASI: Keçilerimiz doğurmak üzereydi, neden gidiyorsun?
Peynir de yapacaktım sütlerinden..
Sonra torbalar küçük küçük,
Ah, çöküyorum gitgide..
Haşarı oğlakları emmesin diye..
Burda inanılır Tanrıya, burda da bulunur o
Mira doğru söylüyor, gitmenin ne gereği var?
Gerçi söz verdin bana, gerçi bir günlüğüne
Bulsan da bulmasan da gerçi bir günlüğüne*...
Ama ya yollar, eşkıyalar, canavarlar!..
MİRA: (*Veys'e doğru yürür.*)
Nesi varmış bir bıçaktan başka!..
Bak ben sana, bin bıçak, bin ayrı gece..
Ben sana, heryerin isteyince...
Seçilen birşeyin tadında ben...
Kurtul bu vehminden, gitme!..
Ben biliyorum, geç kalmıyalım...
ANASI: (*Ellerini Veys'e uzatır.*)
Gitme!.. Yüzüm kızarmadan yalvardığımsın..
VEYS: (*Döner. Bir suçlunun ezikliği içinde. Anasına, Mira'ya doğru yürür. Tam söze hazırlandığında kapıda yaşlı bir adam belirir. Çobanlar kılığındadır. Değneğine geçirdiği bir çıkını vardır omuzunda. Partaldır giysileri.*)
ADAM: (*Aralık kapıyı tıklatır. Bir ayağı içerde, biri dışarda. Sakallı. Bitkin.*)
Yatacak bir yer!.
Çünkü savaştan dönüyorum..
(*Kimse duymaz, bekler.*)
Çok ayaklanma görmüş bir vatandaş olarak...
Savaştan dönüyorum dedim,
yorgunum dedim, susuzum, açım.
Gir de, gireyim içeri yahu,
bıktım ömrümce kapılarda beklemekten

* Daktilo edilmiş nüshada "günnüğüne". (ed.n.)

(*Kapıyı gene tıklatır.*)

Gir de de, gireyim yahu, gir de bir kere!. (*Bekler.*)

VEYS: (*Şaşkın*) Gir!.. (*Anasına döner.*) Ana!.

ADAM: (*Geriye döner, görünmeyen birilerine seslenir.*)
Tamam arkadaşlar!.. Girelim. Buyur edildik!.

(*Herkes şaşkın.*)

(*Adam bir yandan konuşup içeri girer, ardından kendi kılığında, odanın alabileceği kadar adamlar girer, girişleri Adam'ın konuşması boyunca sürer. Bu sırada Veys, anası, Mira şaşkındırlar. Şaşkınlıkla adamlara bakarlar.*)

(*İlk giren adam devam eder sözüne*)

Onurumuzla bir yenildik görmeyin...
Onlar dörtyüz bindi, biz, ya biz
şaşarsınız söylesem, ellialtıbin..
Ne fazla ne eksik, ellialtıbin..
Ben saydım, çünkü iaşeciydim,
İnanın bir tek tayın bile kaçırmadım.

(*Oda ağır ağır dolar.*)

Yenilmemek için dövüştük ve ... şey için...
Allah kahretsin..

(*Odayı dolduranlara*)

Ne içindi arkadaşlar?.

HEPSİ: Şey içindi galiba ... Kahramanlık için..

(*Kenara köşeye otururlar, kimileri yarım yamalak soyunur. Biribirleriyle itişirler. Konuşurlar. Oda dolmuştur.*)

ADAM: Savaş bir yaşamak, bir doymak ya,
aldırma... Şimdi açız ekmeğe, suya, durgunluğa..

(*Veys'le Mira, bu giriş sırasında yerlerinden olmuşlardır. Ortalardadırlar. Anası, oturduğu yeri yitirmemeğe uğraşır. Başarır.*)

ANASI: (*Seslenerek*) Veys!..

MİRA: (*Sıkıştığı bir köşeden*) Veys, nerdesin?..

VEYS: (*İtildiği köşeden sıyrılmağa uğraşarak*)
Durun!.. Burdayım, geliyorum!..

ANASI: Oğlum, bak açlarmış, birşeyler versek..

Yiyecek yetmez ki bunlara!..
Veys!..
VEYS: Dur!.. Yalnız yiyecek değil bunların derdi,
Bunların derdi, bir hava..
ANASI: Oğlum, ama biz boğulduk,
bu nasıl hava!..
ADAM: Hem yiyecek, hem dinlenmek, hem hava...
HEPSİ: Hem yiyecek, hem dinlenmek, hem hava..
Ohhh!.. Bayılıyoruz böyle yaşamaya...

(*Aralarında yüksek sesle aynı şeyleri karışık olarak söylerler.*)

ADAM: (*Kendi adamlarına*)
Ama nasıl yendik, sinemadan yeni çıkmışlardı daha
Yüzbaşı da kahraman adamdı ama!..
Zaten halimiz duman şu yüzbaşılar olmasa!..
HEPSİ: Ama!..
VEYS: (*Bağırarak*) Nerdesin Mira, nerdesin ana!..

(*Onlara doğru yol açmaya çalışır.*)

Nerdesin, nerdesiniz?..
ANASI: Burdayım Veys, işte burda!..
Ah, bu nedir anlamadım?..
MİRA: Burdayım, burda... Kapının yanında!..
Ah!.. Bu nedir, Tanrım?...
ADAM: Nasıl dövüştük ayaklanmada ama,
yüzbaşı başımızda...
HEPSİ: Nasıl dövüştük amma!...
VEYS: (*Anasına ve Mira'ya yaklaşır güçlükle, onları da biraraya getirmeye çalışır.*)
Dur ana!.. Dur ana!..
Şöyle, şöyle durun bir kenarda.
Yorgunum yorgunum bakın, bundan
görüyorsunuz bak.. Çok kalabalık...
HEPSİ: Ah, biraz uyumak, biraz yemek, biraz uyumak
ihtilâlsiz ve yüzbaşısız,
u-y-u-m-A-k.....
VEYS: (*Gidip gelmeler arasında anasına ve Mira'ya sesine duyurmaya çalışarak.*)

Tuhaf şey!.. Söyleyecek hiçbir şeyim yok ve sadece gitmek istiyorum. Bu kalabalıktan.

(*Bir uğultu ve bir hareket başlar ve artar. Veys bu dalgalanma içinde anasından ve Mira'dan uzaklaşır.*)

Mira!.. Ana!.. Kulak verin bana!..
(*Sesi öbür gürültüleri bastırır.*)
Karbon kâğıtları var ya,
üstüste yirmi kopya çıkartan,
Bırakın beni, vakit yok. Birgünlük vade istediğim...
Otuz kopya çıkartan..
İstemiyorum ondan...

HEPSİ: Biraz yiyecek ve çoluk çocuk,
biraz kopya kâğıdı eski olmayan...

(*Bu arada içeri giren çıkanlar, herkes ayaküstündedir.*)

Herkesin istediği uyumak,
sonra uyanmak ve ayaklanmak..

ADAM: Bırakın bunları.. Ama ne dövüştük değil mi?

.....

Kurtardık memleketi, yüz yıllık tavcılardan....

VEYS: (*Artık yalnız kolları görünecek ve sesi işitilecek durumdadır. Anası ve Mira yanyana gelmiş, sarılmışlardır biribirlerine.*)
Durun yahu yol verin!.. Bırakın yahu!..
Memleket değil benim derdim.
Ben kendim...
Ana, belki çocukça bir şey, belki değil, bağışla..
Bırak, izin ver gideyim, bana!..
İzinsiz giderim belki ama, dönerken utanmış olmayayım!.

(*Gidip gelmeler arasında yeniden uzağa düşer.*)

Büsbütün sebepsiz değil. (*Bağırır.*)
Ellerimi kullanmak istiyorum, ölümümü kullanmak istiyorum, isyanımı, anla!.. Anlayın.
Sizi de kuşkuya düşüren bir şey yok mu kalabalıkta

(*Yeniden girip çıkmalar, dalgalanmalar...*)

MİRA: Dur Veys, anlamadım, ne dedin Veys!..
VEYS: Yani.. Görmüyor musunuz. Vaktim yok!.

İzin verin bana. Vakit yok.
Mutlaka gitmeliyim, gidip görmeliyim o Yalvaç'ı.

(*Birbirlerinden ayrıdırlar. Büyük seslerle, işaretlerle konuşurlar. Bu arada içerdekiler, durmadan devinir.*)

Birgünlük bile olsa, izin verin Mira!..
O en büyük avuntuyu görmeliyim, toprağa dönmeyi..

HEPSİ: Neden bazı kafalar?..

VEYS: O kaçınılmaz saçma sonuca bir anlam getiren, o bize bir hesap gününün muştusunu getirerek yaşamamızı da değerlendiren...

HEPSİ: Neden bazı kafalar?..

VEYS: Yaşamanın o büyük sorumluluğunu getiren...

HEPSİ: Neden bazı kafalar?..
Herşeyi büyük sanırlar..

(*Veys'e öykünerek*)

Yaşamanın o büyük sorumluluğunu getiren..
Cehennemin dibine...

ADAM: (*Sesi derinlerden*)
Ah, başka şeydir akıllı olmak,
yani bir savaş görmek..

HEPSİ: Elbette!.. Bir savaş görmek..

(*Konuşmalar, çoğu, biribirine karışır.*)

VEYS: Anla Mira!. Ya ölüm, ya sorumluluk!..
Yoksa neye yarayacak geceleri seninle yattığım,
bu adamlara bak!..

HEPSİ: (*Biribirilerine dönerler.*)
Bu adamlara bak!..
Biraz aç ve çok hayattan,
biraz, kullanılmaktan...
Bu adamlara bak!..

(*Gülüşmeler*)

VEYS: (*Kalabalığı yarar yeniden, Mira'ya ve anasına varmaya çabalar. Hep boşa gider çabalamaları.. Kalabalık durmaz devinir. Torbalarını çıkarırlar, karıştırırlar, el şakaları yaparlar. Kalabalık en çok, alaycıdır.*)

Bırakın gideyim artık..
Bütün görevlerimi yaptım. Ot kestim, toprak sürdüm..
Çocuk yaptım, yaşlandım!..
Ama bütün bunlar bi sınava hazırlanmıyorsam, neden?..
İzin verin bana, vakit yok!..

HEPSİ: Gerçekten vakit yok, beş onbeş kalkıyor..
Neden bazı kafalar?
İzin verin buna, gitsin görsün...

MİRA: (*Bağırarak*) Veys!.. Ana!..

VEYS: Mira!..

MİRA: Veys, hergün güneş battığı zaman...

HEPSİ: (*Kimi yatmaktadır, kimi yatmak üzeredir, devinmeleri yavaş yavaş ağırlaşır.*)
Biz kimseye hak vermeyiz,
bize göre değil.
Bir lokantada ah ah
bir yatakta ah ah.
İşten dönülen bir yolda
Birgün karşılaşırız herkesle..

ADAM: Neden bazı kafalar?..
Biz bilmez miydik gazete okumasını.

VEYS: (*Birden yüksek sesle bağırarak*)
Durun!..

(*Kesin sessizlik. Kimse ne yapacağını bilmez.*)

ADAM: (*Devam eder.*)
Biz bilmez miydik gazete okumasını!
Bir duygulanmayı, bir cinayetle, bir intiharla
geçirmesini biz bilmez miydik?..

HEPSİ: (*Devinme durmuşken başlar.*)
Biz bilmez miydik?..
Hem ne iyi bilirdik...

VEYS: (*Yeniden bağırır.*) Durun!.. Tanrı adına!..

ADAM: Yani hangisinin?

HEPSİ: Hangisinin? Öyle ya!..
Çünkü ilk çağlardayız..

ANASI: Veys, oğlum!..

HEPSİ: Atlar ölür, köpekler ölür
ADAM: Herkes ölür, yüzbaşılar da!
HEPSİ: Sular durur, toprak durur..
ADAM: Herkes durur, yüzbaşılar da..
HEPSİ: Birşey durmaz, o yeterlidir
VEYS: Ana!.. Mira!..
Mira!.. Duyun beni!
MİRA: Hergün güneş battığı zaman!..
ANASI: Buralarda da, oralarda da!..
HEPSİ: Gitsin, bırakın gitsin
taze bir ayaklanma var ortalarda.
Bırakın gitsin bir yeni kafa,
Bir yeni kafa, buralarda da lâzım oralarda da..
MİRA: Hepiniz de kahrolun!.. Ana!..
VEYS: Mira!.. Vakit yok, anla!..
MİRA: Ah Veys, bu kalabalık.
VEYS: Temizlenip döneceğim. Ana!..
ANASI: (*Mira'ya*) Bırak gitsin!..
Bırak ağzını toprağa kosun.
Belki bir bir ümit ola!..
Sen, hadi kızım, bu sersefil kalabalığa
yiyecek birşeyler hazırla.
Yalnız bir gün kalsın dönsün,
bulsa da bulmasa da...

(*Veys'e*)

Yalnız bir gün Veys, unutma!..
HEPSİ: Sen bu sersefil kalabalığa
hadi kızım, yiyecek birşeyler hazırla!..
Bu sersefil kalabalığa!..
VEYS: (*Bağırarak*) Mira!.. Mira!.. Ana!..

(*Veys'in sesi ağır ağır duyulmaz olurken, kalabalıktan sesler duyulur. "Bu sersefil kalabalığa", "bırak gitsin, ...", "ama ne dövüştük yüzbaşım.." gibi sesler. Işık yavaş yavaş kararır. Veys'in "Mira!" diye bağıran sesi duyulur. Perde ağır ağır iner.*)

II. Perde

TABLO

(*Bir dörtyol ağzı. Tam ortada bir trafik lâmbası. Geriye doğru dükkânlar. Solda, bir kahve-içkievi. Önünde dışarda, küçük masalar, iskemleler, şemsiyeler güneşlikler. Sağda, bütün oyun boyunca kapalı duran bir terzi dükkânı. Üstünde koca bir makas vardır. Kalabalık. Herşey çok renkli. Gezinenler. Sesler. Askerî marşlara karışan, caz ezgileri. İlk perdenin aksine modern bir kent caddesidir bu. Bol ışıklı, şaşırtıcı, hareketli. Trafik lâmbası ayrıca belirtilmedikçe hep sarı yanar. Arada bir, sahne gerisinden, birşeyleri alkışlayan, sonra yuhalayan karışık sesler duyulur. Kahvedekiler. Bir-iki masanın çevresine toplanmış, ilk perdedeki kişiler. Giyimleri çağdaş. Başka bir masada bir genç kız. Bir başka masada bir genç adam ve başkaları.*)
(*Perde açıldığında, hepsi yerli yerindedir.*)

2. KİŞİ: (*3üncüye*) Nereliymiş, nereliymiş?
4. KİŞİ: (*Ortada görünmeyen garsona bağırır.*) Kahve!..
3. KİŞİ: (*Gazeteden okuyarak*) Herkesi götürmüşler,
Bir o kalmış şimdilik. (*Durur, ikincinin sorusuna*) Kim?
(*Tekrar gazeteye döner.*)
Yeni bir antibiotik, haziran nezlesine,
bütün kırık çıkıklara, yeni bir harika ilâç..
Biliyor musunuz artık ölüm yok.
Kararsız akşamlar ve antibiotikler var yalnız..
4. KİŞİ: Hangi kırık çıkıklara. Nasıl?
5. KİŞİ: Evet yani hangi. Öyle ya!.
3. KİŞİ: (*Tekrar 1inciye*) Kim nereliymiş?
2. KİŞİ: Adını bilmiyorum. Nereliymiş diyorlar.
3. KİŞİ: (*Umursamaz*) Nasıl olsa başladık.
(*4üncüye*) Yani bütün, evlâdım
işte bütün kırık çıkıklara.
Bisikletten ve uçaktan ve dayaktan artakalan

bütün kırık çıkıklara.
Haziran nezlesine hem de.
Profesör Geselschaft'ın* son buluşu diyorlar.
Neme lâzım hoşnudum bugünlerde yaşamaktan
Ah, nasıl da ihtiyarladık!.

4. KİŞİ: (*Yine bağırır*) Kahve!.

2. KİŞİ: Nereliymiş?..

3. KİŞİ: Yani profesör mü?

2. KİŞİ: Yok canım, büyük haber!..
Anlamıyorum herkes kör mü?
Yani siz duymuyor musunuz, birşeylerin eskidiğini.
Yok kırık çıkıklara, yok haziran nezlesine..
Bugünlerde herşey de nasıl karışıyor birbirine!..

5. KİŞİ: Ben bir kere uzaklara gitmiştim
demiryolu ile, o zaman.
Anlamıştım birşeylerin eskidiğini..

6. KİŞİ: (*7nciye. Öbürlerinin konuşmalarına aldırmazlar.*)
Ama ne kaçamaklar yapardık, askerken.
Millete angarya, nöbet
Biz doğru Paşa Limanına ? ...
Trava vre te pasa limani ... Ha!..

2. KİŞİ: Herşey böyle eskirken, ha,
bizi ona buna benzeten,
herkesi ona buna benzeten...
Böyle ses kesilince caddelerden
Gereksiz kılan bütün gidip gelmeleri..

5. KİŞİ: Ben bir kere uzaklara gitmiştim...

4. KİŞİ: (*Gelmeyen garsona*) Kahve!..

3. KİŞİ: Her derdi düzenleyen bir ilâç.
Kim ne derse desin ilerliyoruz doğrusu,
birgün şeye bile çare bulsalar şaşmam.
Ne var ki ölümü anlamıyoruz.
Kimbilir artık saat kaç?...
(*Yine gazeteden okur.*) Kiralık, kiralık, kiralık kiralık satılık, satılık, yitik, yitik, yitik, yitik,
Amma da yitik varmış dünyada..

---

* Daktilo edilmiş metinde, tutarlı biçimde tek l ile yazılmış (Geselschaft). Almancada *Gesellschaft* sözcüğü "toplum" anlamındadır. (ed.n)

5. KİŞİ: Ben bir kere uzaklara gitmiştim
anlamıştım çok yitik olduğunu dünyada..
6. KİŞİ: (*7nciye sessizce anlatmakta iken duyulur.*)
Ama ne günlerdi 934'te.
Hem askerdik hem sorumsuz.
Bedelciydik üstelik.
Kimin umurundaydı çanta, tüfek
Allahım çanta tüfek...
Trava vre to pasa limani..
(*7nci dinler ve başını sallar.*)
2. KİŞİ: Söyleyin, neyimiz kaldı güvenecek!..
Şu sesleri duyunuz.
Nereliymiş diyorum kimse umursamıyor,
şimdi bir kitap yazıyormuş, bıçaklar üstüne.
Göreceksiniz o zaman!. Yahu herkes kendini ne sanıyor?
Göreceksiniz o zaman,
o zaman bütün dükkânlar ve gök gereksiz...
(*Bunların konuşmaları duyulmaz olurken, öbür masadaki genç kızla erkeğin konuşmaları duyulur. Genç kız Mira olabilir.*)
ERKEK: (*Kızın ellerini tutar*)
... o zaman bütün gereksiz şeyleri atarız,
gereksiz diyorsam anlamalısın, görüyorsun..
İşte birden, nelerin işe yaramadığını...
Hep büyük otellerde, lokantalarda, kıyılarda
ağaç altlarında, kıyılarda,
sonra at yarışlarında, kulüplerde, yani öyle birşey,
ancak yaşanınca farkedilen, ancak,
neyi var düzenin sanki bağlanacak, ha!..
KIZ: Ama zor değil mi böyle? Ben hep böyle olsun istemem.
Durmalı. Biryerde durmalı!.
Bak, biliyor musun, bir gökyüzümüz olmalı..
(*Dalar*) Bir adamla bir kız vardı, tanırdım
onların ufacık bir göğü vardı.
Adam senin kadardı, kız benim kadardı!
Öyle yani, o kadardı.
ADAM: Anlaması çok kolay!. Ben geçtim bunları..
Ben sana çiçekler alırım, kuruyunca atmaya,
giysiler, giysiler, güzellik ilâçları..

Ah, bir düşün sonunda sen de ben de
birer ihtiyar olacağız ancak.
Birer ihtiyar ancak...
Bana verileni yaşamazsam, ha, yaşamazsam, neye yarar?..
Bak beni dinle, inan, sonuna kadar...

KIZ: Olsun. Ama benim bir saksım olmalı...

(*Trafik lâmbası yeşil*)

Ben böyle biliyorum.
Kimbilir artık saat kaç?...
Benim bir saksım olmalı, bak...

(*Konuşmaları duyulmaz olurken..*)

2. KİŞİ: İnsanın bir saksısı olmalı, hem de devamlı
Bakacak bir çiçek, bir kuş,
ölmesin diye yorulmalı, anlayın...
Yani, birgün, bir hesaba durmalı.

4. KİŞİ: (*Gelemeyen garsona*) Garson!.. Hesap!..

5. KİŞİ: Ben bir kere uzaklara gitmiştim,
otellerde kalmıştım.
Bilirim, insanın bir hesabı olmalı...

4. KİŞİ: Hesap!..

3. KİŞİ: (*2nciye*) Yani sen diyorsun ki, Profesör Geselschaft..

2. KİŞİ: O, herkesi kurtaracak...

3. KİŞİ: Nasıl yani?

2. KİŞİ: Ben anlıyorum, çok kolay.
Herkese birer saksı, yahut birer bıçak!..
İşte o kadar!.
Düşünün birer saksı ne demek,
korktuğunda herkesin ayaklarının dibinde...

3. KİŞİ: Yani sen diyor musun ki, günün birinde...

6. KİŞİ: (*Yine 7nciye*) Ama hatırlıyorsun değil mi? Bum!..
Tüfeği alınca, bum!..
Tüfeği bırakınca, bum!..
Üstelik bedelciydik. Sağolsun rahmetli peder...
Aman beyim o ne türlü kaytarma.
Molozlar tahkimata akşam zamanı...
Ah hatırladıkça bir tuhaf oluyorum..
Ver elini kızlarla Paşa Limanı.

Trava vre to pasa limani,
Trava vre to masar osmanî... (*Biribirlerinin omuzlarına vurarak gülüşürler.*)

1. KİŞİ: Haydin kalkalım, hep kalkmak zamanıdır
Şu dünyada her zaman, bir kalkmak zamanıdır..

3. KİŞİ: Garson!. Hesap kalkalım!..

6., 7. KİŞİ: (*Birlikte*) Trava vre to pasa limani!..

(*Hep birlikte kalkarlar. Trafik lâmbası sarı. Konuşarak, anlaşarak kalkarlar. Bu sırada Veys, yolun başında görünür. Birinci perdenin sonundaki giyimiyledir. Yöresine bakınarak yürür. Ötekine berikine birşeyler sorar. Bir adam yaklaşır. Elindeki bir kâğıdı gösterir. Birlikte konuşarak sahnenin önüne yaklaşırlar. Sahne gerisinden, önceki sesler yeniden duyulur. Adam elleriyle her anlama gelebilecek işaretler yapar. Kâğıdı okur. Onların sahneye gelişleri ile, deminkilerin çıkışları biribirine karışır. Ağır ağır onlardan boşalan yere gelirler.*)

ADAM: Ben yıllardır bu kentteyim,
Ne bileyim? Böyle bir yer duymadım.
Yalansa iki gözüm önüme aksın.

(*Kâğıttan yüksek sesle okur.*)

Terziler mahallesi 6ncı kitap sokağı Numara 20
Böyle adres duymadım.
Başkaları da duymuş olsun, sanmıyorum.
Çünkü herkesin işi gücü var.
Ayrıca adresler hiç önemli değil
Gene çünkü, yanılıyoruz durmadan.

VEYS: Ama bayım ben bu adresi yıllardır..
bir bakıma kendim hazırladım.

ADAM: Bırakın bayım, çok gördük
Sonra bir bakarsanız bütün adreslerin sonunda
Bir kapalı kapı vardır.
Yani başka ne?..

(*Birden durup Veys'e döner*)

Sonra kuzum siz, nerden, nasıl, kimsiniz?
Bu çağda bu sokağı aramak. Bak delikanlı, dinle,
Dünyada bazı şeyler olup bitmiştir artık, bilmelisiniz!

VEYS: Ben mi... Uzun zamandır.. Yani çok kolay.
Belki de haklısınız.. Ama anlayın.

Sonra herkese, teker teker, zorunlu muyum?
Bir tek şey, bu adresi bulmak istiyorum.
Vaktim çok az sadece bir gün, düşünün tek bir gün..
Bir gün neye yarar bir küçük gün, bilseniz aslında
Bana yardım ederdiniz mutlaka.
Bir gün, olur şey değil, 91inci gün..
Bütün törelerini yadırgadığım bu yabancı ülkede
Bir kişiyi arıyorum işte..

ADAM: Yoksa siz de onu mu? Şu son gelen yalvaç'ı?
Hani şu herkese bir bıçak vadeden,
Herkese bir saksı!.
Ben yıllardır burdayım merak bile etmedim..
Vakit yok işten güçten..

VEYS: Evet, evet!.. Tanrı adına!..

ADAM: Evet ben de duymuştum, ama dedim ya,
İşten güçten.
Sonra, bir türlü ısınamadım gitti politikaya.

VEYS: Ne ilgisi var politikayla onun?.

ADAM: Herkesin ilgisi vardır politikayla, bu ayıp değil
Oy kullanan bir adam, Agorada bir sayı.
İstemem ben böyle şey, onur kırıcı.
Zaten yüzyıllardır çekilen bana kalırsa,
Hep bu, bir yandan olmanın belâsı..
..
Gelin şöyle oturalım..

VEYS: Bir dakika ne olur, anlayamadım..
Zaten onun da dediği, herkese bir kişilik!..

ADAM: (*Bir yandan otururlar*)
Aslını ararsan zaten hiç gereği yok,
Hiç gereği yok dünyada yalvaçların,
ve hamam nalınlarının.
Nasıl olsa ıslanmak için girmişsek oraya.
Söyle, Tanrı adına söyle, var mı bir yol göstereni,
bir yalvaçı kuşların ağaçların..
O ne dinginlik bayım, o ne erinç, o ne bilgelik.
Hiç aldattığı görülmüş müdür insanları,
hatta affedersiniz ayıları ayıları
Bir armut ağacının aldattığı..

Doğrusunu ister misiniz, ben anlamıyorum,
mayonezli ölü balıkları, yüz katlı yapıları..
Garson!..
Oturun, oturun, oturalım.

VEYS: İşte demin de söyledim, biraz karışık,
iki düzeni karşılaştırmak..
Ağaçlar, kuşlar farketmez belki, hele kuşlar hiç
bazan yerin sarsıldığını.

ADAM: Ama ağaçlar, gördünüz mü?

VEYS: Ben çok hazırlandım, ama yalnız birgünüm var herşeye..
Seçmeye yahut seçilmeye..

ADAM: İşte bütün iş burda!..
Bir durum karşısında kalmakta. Hem de yaratılan bir durum.
Bana göre çözümü kolay oysa;
En büyük yalvaç ölüm...
Babam da böyle derdi, babam tuhaf adamdı bilseniz
Her gece meyhaneye giderdi.
Ölüm en büyük yalvaç, yani en iyi nalın
eşyayı düzenleyen, hakkımızı gözeten.
Babam da böyle derdi.
Elbet ister inanın ister inanmayın...
Sonra bir de iş güç var.

(*Konuşması biterken öbür masada oturan genç kızla erkeğin konuşması duyulur.*)

ERKEK: İşin gücün ne gereği var,
insan ne kadar kaytarırsa o kadar yaşar.
Herşey elverişli dünyada üstelik buna..
Benim babam 934de Taşkışla'da
sözümona askerdi, bedelciydi üstelik..
Sonra saksı ne gerek, ormanlar varken.
Bak sevgilim kandırırım seni birgün.

KIZ: Belki kanarım, belki kanarım,
ama sanıyorum çok sürmez, zaten kanmamalıyım..
İyiysen, seversen kandırma beni..

ERKEK: Kendin geleceksin kanarak,..

KIZ: İstemiyorum ne olursa olsun...

(*Veys'in konuşması duyulur.*)

[numara atlanmıştır.]*

* Daktilo edilmiş metinde Turgut Uyar'ın notu. (ed.n.)

VEYS: Ama bir bulmalıyım ne olursa olsun,
bunca hazırlıktan sonra..

(*Sözünü bitirmeden, kahveden giren bir postacı elinde bir kâğıtla birisini arayarak gelir. İçeri girer, çıkar. Veys'e yürür. O sırada Veys'in arkadaşı "Garson" diye seslenir. Postacı Veys'e yaklaşır.*)

POSTACI: Bay Veys. Bay Veys Kurunlu...
VEYS: Nedir? Ben'im. Ne olmuş?..
POSTACI: Size bir telgraf!
VEYS: Bana mı? Nerden? Yani uzaktan mı?
POSTACI: Evet. Galiba?

(*Veys telgrafı alır, postacının uzattığı kâğıdı imzalar. Postacı adamın yüzüne bakar. Sahne gerisinden sesler. Veys telgrafı açar. Postacı beklemektedir. Postacı beklemektedir. Veys okur, başını kaldırır, postacıyı görür.*)

VEYS: Evet biliyordum zaten. Teşekkür ederim.
POSTACI: Evet yani uzaktan.

(*Arkadaşı elini cebine atar, postacıya bahşiş verir. Postacı uzaklaşır.*)

VEYS: (*Okuduğuna dalar.*) Uzaktan!..

(*Yüksek sesle okur.*)

"Verdiğiniz bononun vadesi bugün dolmuştur
sevinçle hatırlatırım"

(*Trafik lâmbası kırmızısı*) (*Adama döner.*)

Görüyorsunuz ya uzun zamandır yoldayım,
tam 91 gündür yoldayım, yani bu son günüm
birşeyler olmalı artık, bu son günüm
ADAM: Belli yorgunsun delikanlı,
ah hele bonolar, hele bonolar...
Kimbilir insanı ne çok yorar.

(*Yöresine bakınır.*)

Birşey içelim dedik, garson yok!
Hey garson!..

(*Tekrar Veys'e*)

Otostopla mı delikanlı?..

VEYS: Hayır, hep yürüyerek. Ben utangacım.
ADAM: Nedir? Yani yüzde kaç?
VEYS: Vaktim yok. Nasıl yüzde kaç?
ADAM: Basbayağı, düpedüz. Hani, bonolar falan?..
VEYS: Ha!. Öyleyse yüzde yüz,
bir kişilik bir ölüm.
Daha doğrusu denediğim birşeyi.
ADAM: Yani?..
VEYS: Yani ... (*Durup düşünür.*)
Yani sanki sürekli bir şey.
Bir adanın ağır ağır batması.
Bir adamı bulmak istiyorum. Belki sorumluluğum bulmak.
Bıktım göçmekten. Bedelci değilim üstelik.
Vaktim de yok, öyle bir şey..
ADAM: Tamam yani bir saksı
eveeet, yani bir adanın batması..
Yani gene bir saksı..
(*Garsona seslenir.*)
Garson sert bir şey!.. Odun gibi olsun..
(*Veys'e*)
Güneşte büyüyen ha!..
Güneşte büyütülen sulanan!.. Ha ha ha!..
(*Biraz alayla güler.*)
(*Sahne gerisinden sesler. Trafik lâmbası sarı yanar, durur.*)
Herkesin işi gücü olmasa, hergün
önüne ardına bakıp, sulayıp,
"çapkın ne de boy atmış" demek için bir saksı.
Bir gölge, bir gün çiçeği,
Sanki insanın ölüm'ü ha,
kararsız geleceği...
Garson!.. Devril oğlum masaya,
Sardunya, begonya, fulya, bardunya*
açalya, akasya, fasulya, trakonya
yani nalın, yani peştemal, yani takunya...

* barbunya (?) (ed.n.)

Ha ha ha ha ha!..

(*Adam yerlere eğilerek güler. Veys, durur adamı bekler.*)

Ah kusura bakma delikanlı. Hoşlandım aslında.
Sinirlerim bozuk da biraz ondan..
Ama işte herkesin işi gücü var...

VEYS: Bunun işle güçle ilgisi yok, dinleyin,..

ADAM: Garson!..

Bırak bayım var. Ben bıktım birşeylerin olmasını beklemekten.
Çünkü olacak bir şey yok.
Nasıl anlamıyorsunuz. Herşeyler olmuş bitmiş!..
İlle bir durum yaratmak.
Babam da böyle derdi.
Ah ben de bayılırım meyhane şarkılarına.
"Mazi kalbimde bir yaradır"
Örneğin ben montörüm, bir oto fabrikasında..
600 somun geçer elimden akşama kadar.
Oysa montör falan değildim çocukken.
"Mazi kalbimde bir yaradır"
Şimdi bir bak, bir somun daha mı az önemli, bir fasulyadan
Üstelik de babayım ha ha ha!..
O da ayrı bir iş.
Unutma, bütün trenler bir yere kadardır.
Ah, boşver, bayılırım meyhane şarkılarına,

(*Bir şarkı*)

Tuhafsın delikanlı.

VEYS: Herşeye inanıyorum, vidaya bile..
Hepsinde haklısınız. Ama vakit yok. Ne olur arayalım.
(*Kalkar, adamın da kolunu tutar.*)
Bitiyor!.. Bitiyor işte.
Artık saat kaç kimbilir?
Bir bir bakarsınız, bir anlam katar
bir conta, bir ölüme, hatta bir yaşamaya
Galiba o da böyle diyor işte.
Ayrı değil ki bunlar, bir conta bir saksı bir somun
İşte birşey, hep içinde bulunduğunuz..
Bunların doğrulanmasını istiyorum, o kadar!..

Ama, vaktim yok, yalvarırım
Ne olur, siz bu şehri biliyorsunuz!..
ADAM: Nasıl? Ayrı değil mi?
Yani keçilerle bile!. Öyle mi?
Sence ayrı değil mi?..
VEYS: Ne olur vaktim yok. Birgünüm vardı yalnız
onun da çoğu gitti.
Bulalım sonra ne olursa olsun!..
ADAM: Elbette!. Haberiniz yok galiba,
pek çok olmadı daha.
İnsanlar sık sık ayaklanırlar.
Biz kanı çok severiz,
Ölü insanı dirisinden daha çok severiz.
VEYS: Ya geçmezse?. Ya önceden geçmişse.
ADAM: Geçmemiştir, geçmemiştir, korkma!..
Şimdi beni ayarla, vaktim az, hem de herşeye.
Örneğin karım bekler, çocuklar bekler,
bunca yıl uyuttuğum ne varsa bekler..
Vakit bulurum sana...

(*Seslenir.*)

Hey garson!.. Ölmedinse, bir içki..
Yani ne varsa onda bir çocuk, bir ekmek, bir bıçak..
İçilen bir şey işte. Bunca lâkırdıdan sonra..
(*Saatine bakar.*) Üç..müş...
Nasıl olsa hepsi bir, ama gerçekten de bir
yemin ederim ki bir, ben evi unutunca
sen ananı unutunca...
VEYS: O da bunu söylüyor, yahut bana öyle geliyor..
"Hergün güneş battığı zaman
paralar düşer yerlere, kocaman kâğıt paralar"
–Ben evi unutunca.– Daralttık dünyamızı
Kocaman kâğıt paralar, mutlaka bulmalıyım
paraları değil elbet, kaybolanı..
bir sondör arayan o firmayı..

(*Bu arada garson gelir masaya içki bırakır ve gider.*)

arayalım, biliyorsunuz, vaktim yok.

GARSON: (*Kendine sanır.*) Efendim!..
ADAM: Arayalım dedi. Sen işine bak.
GARSON: Neyi efendim!.
ADAM: Peki. Saksıyı bay garson, contayı arayalım
bu herkesin hakkıdır.
Nasıl olsa hepsi bir.

(*Garson korkuyla uzaklaşır.*)

Tuhafsın delikanlı,
ben zamansız bir insanım, karısı ve çocukları bekleyen,
ne haddime benim ayaklanmalar, yalvaçlar
Ama nasıl olsa hepsi bir. İnanmaya başladım.

(*Kâğıdı cebinden çıkarır, okur.*)

– Dur bakalım.. "Terziler mahallesi iyi,
"6ncı kitap sokağı" iyi, her gün geçtiğim sokak.
Numara yirmi.
Pek bulunmaz bir adres de değil hani..
Bulunmaz bir adres değil, çünkü
çünkü bütün adresler bir, doğrusu çünkü herkes
bir yerden gelmiş bir yere gitmiştir.

(*Bu sırada eli trafik lâmbasına doğru uzanır. Yeşil! Sahneyi gidip gelmeler doldurur, çoğu bir kılıkta bazı adamlar. Göğüslerinde büyük madalyalar. Kimileri kadınlı, Kadınsızlar bastonlu. Sahne gerisinden müzik ve sesler. Gazeteci çocuklar geçer. Bağırarak satarlar ama sesleri duyulmaz. Veys'le Montör büyük yudumlarla içerler içkilerini.*)

ADAM: Hadi. Kalk. Bilirim Terziler Mahallesini.
Kalk arayalım..
VEYS: Herşey tükenmeden, geç kalmadan, vaktim yok
Buralarda da oralar da*, Bay Montör..
ADAM: Hadi. (*Sonra bir şarkı edasiyle*)
Evde karı beklesin,
evde çocuklar beklesin..
Yeni bir durum, yeni yalvaç..

* Muhtemelen, "Buralarda da oralarda da" olmalı. Bu ifade III. Perde'de tekrarlanıyor (bkz. sayfa 53). (ed.n.)

Sen bir garip çingenesin..
Nasıl olsa hepsi bir,
Hadi.

VEYS: Çok sağolun Bay Montör
sevindim sizi tanımakla..
Emin olun hepsi bir,
hepsi bir nasıl olsa
Benim de istediğim,
Bunu ölçmek sadece.
"Terziler Mahallesi..."

ADAM: Rahattım, yapyalnızdım
600 somunumla 100 kiloluk karımla..
Ah, ne geldi başıma..
Ama artık gerekir,
hiç durmadan aramak...
Evet evet hepsi bir..
"Terziler Mahallesi"..
Yürü Veys, arayalım...

III. Perde

TABLO

(*Az ışıklı, yanlamasına bir sokak. Sahnenin solunda, ikinci perdedeki terzi dükkânı. Sadece bu dükkân az aydınlıktır. Sokağın öbür yerleri pek görünmez. Veys'le Montör girince aydınlanacaktır. Perde açıldığında terziler dükkândadır. Soluk bir ışık altında, kesipbiçerler, ölçerler. Hepsinin bir örnek giysili olması düşünülebilir. Trafik lâmbası gene ortada. Sarı yanar.*)

(*Sokak bu haliyle biraz belirtilmelidir.*)

TERZİBAŞI: Biz hep kesip biçeriz.
TERZİLER: (*Hep bir ağızdan konuşurlar.*)
Diktiğimiz görülmemiştir.
TERZİBAŞI: Ne var zaten dikilecek dünyada
Sütlü keçilere torbadan başka
Diktiğimiz görülmemiştir.
TERZİLER: Biz hep kesip biçeriz.
TERZİBAŞI: Büyük kentlere, küçük kentlere giysiler
büyük düzene giysiler..
Biri gelir diker diye..
TERZİLER: Diker diye..

(*Trafik lâmbasında üç renk birden. Önce kırmızı, sonra sarı söner, bir süre yeşil. Sonra yine sarı.*)

TERZİBAŞI: Çok tuhaf, bir oyunun hem başı hem sonu
herkes hem bekleyecek, hem yürüyecek..
TERZİLER: Biz hep kesip biçeriz.
TERZİBAŞI: Uykulardan, zamanlardan, caymalardan
uygun giysiler kesip biçeriz.
Yani o büyük hazırlığı insanoğlunun
O sonsuz gölgeli ağaç altına..

Kıralların, gebelerin, tefecilerin,
ayaklananların ve yalancıların
ölçülerine uygun..

TERZİLER: O sonsuz gölgeli ağaç altına...

TERZİBAŞI: Alkolün ve gazetelerin,

TERZİLER: Ah gazetelerin...

TERZİBAŞI: Ekşiyip geçişmesi yalanla gerçeğin
...
O büyük bir soluktu..

(*Caz ezgisi hafiften gene başlar. Terziler biribirlerine bakışırlar.*)

Öbürü değildi...
Aldanış değildi Tanrıların en iyisi.
Oydu. Bizim hazırladığımız...

TERZİLER: Ama güneş battığı zaman,
Buralarda, oralarda da
bozduğumuz şeyleri gene hatırlıyalım..

TERZİBAŞI: Ne yaptık?
Hep iğneye iplik geçirip bekledik..

TERZİLER: Hep iğneye iplik geçirip bekledik..
Hazırlandık o durum karşısında kalmaya..
O büyük giysiyi biçtik..

TERZİBAŞI: Öyle büyük ki herkese olur
herkese büyük gelir hiç değilse
yahut herkese küçük..

TERZİLER: Yahut herkese büyük ve küçük..

TERZİBAŞI: Ama herkese olur. Bu muhakkak
yahut herkese olmaz.
Hepsi bir nasıl olsa..

TERZİLER: Evet bir nasıl olsa..

TERZİBAŞI: Hatırlarsınız, bir adam vardı, ölmüştü
Taşlık bir yere gömülmüştü.
Ötede yer kalmayınca..
Ama hiç yakınmadı bundan..

TERZİLER: Evet hiç yakınmadı ama,
Çünkü taşçıydı adam
Çünkü taşçıydı adam..

TERZİBAŞI: İşte zaten bu kadar
Ne var önemli olan,
Ölünceye yaşadığında
Taş, saksı, yahut bıçak..
...
Oysa önemli olan
TERZİLER: Oysa önemli olan,...
TERZİBAŞI: Nerdeyse akşam olacak..
TERZİLER: (*Toplanırlar*) Evet nerdeyse akşam olacak..
Nerdeyse akşam olacak..
Nerdeyse akşam..
TERZİBAŞI: Evet öyle, nerdeyse.
Suyun durulduğu vakittir.
Ah, eksiliyoruz durmadan bir dükkânda,
Durmadan bir dükkânda, korkudan..
TERZİLER: Eksiliyor muyuz durmadan bir dükkânda
Öyleyse bu gece yattığımızda
dişlerimizi fırçaladıktan
sularımızı döktükten sonra..
TERZİBAŞI: Ayy, ne de yorulmuşum demeden,
Bir düşünün yarın O gündür
ona göre biçelim kumaşları..
(*Terziler yeniden ölçerek biçerek hızla kesmeye başlarlar. Caz ezgisi daha belirginleşir.*)
Karbonat içtikten sonra
ayaklarınızı yıkayınca
düşlere başlamadan..
Karınızın koynunuzda başka bir kadın,
Kocanızın koynunuzda başka bir erkek...
TERZİLER: (*Telâşla biçerler*) Belki yarın o gündür.
TERZİBAŞI: Biçelim terziler biçelim,
O en uygun giysiyi..
Herkese oldukça büyük
Herkese oldukça küçük
Böylece her keseye uygun
TERZİLER: Herkese uygun...

TERZİBAŞI: Büyüklüğüyle uygun, küçüklüğüyle uygun
TERZİLER: Her kese uygun
Her keseye uygun
Taksitle...
TERZİBAŞI: Sanki bir sağduyudan..
Herkeseye uygun, taksitle..
"Giydegör" giysileri..
TERZİLER: "Giydegör" giysileri, evet!..

(*Birden kesin karanlık. Ve sessizlik. Sonra bir caz ezgisi, hızlı. Trafik lâmbası aydınlatılır. Yeşilden kırmızıya durmadan yanar. Dükkânın üstündeki pencerede birden bir ışık yanar. Bir kadın kolu, buruşturulmuş bir kâğıt atar dışarıya. Karışık sesler. Otomobil klâksonları, caz. Sessizlikle birlikte, yolun ucunda ışık başlar. Sahne ağır ağır aydınlanır. Işık azdır. Gecedir. Terzi dükkânı boştur. Karanlıktır. Onun karşısındaki köşede bir bakkal dükkânı. Tek tük girip çıkan. Terzi dükkânının bulunduğu yönde, geriye doğru kapılar. En uçta, büyük bir sokak tabelâsı. Okunmaz. Çok az işitilen bir müzik. Yolun ucunda, sokak tabelâsının bulunduğu yönden Veys'le Montör gözükürler.*)

MONTÖR: (*Bir elindeki kâğıda bakar, bir sokak tabelâsına.*)
Nasıl olur? Anlamadım, daha dün o sokaktı.
VEYS: Bir yanlışlık olmasın.
MONTÖR: Hayır, hiçbir şekilde, sen deli misin?
VEYS: Kimbilir? Biliyorsunuz vaktim az.
MONTÖR: Anladık, biliyoruz, vaktin az.
Ama hergün işe giderken,
hem gider hem gelirken
Yani bizim somunları saymaya..
Gelip geçtiğim sokak.
Yani 6ncı kitap sokağı..
Terziler Mahallesi 6ncı kitap sokağı..
VEYS: Ama olur mu yani? Bir yanlışlık olur mu?
MONTÖR: (*Tabelâyı okur.*)
"6 Eylül Sokağı". Anlaşılır şey değil!..
Ne diyordum daha dün, bayraklar vardı, falan
Fişekler atıyorlardı, görmeliydin.

Ne keyif ne bağrışma, çalgı çağnak gırlaydı.
Bütün kadınlar kızlar sokaklardaydı, bütün..
Peki sen neredeydin dün kuzum..

VEYS: Bırakın Allahaşkına!..
Gitgide azalıyor vaktim Bay Montör
İsterseniz bir yerlere soralım..

MONTÖR: Dur, tamam!. Köşede bir bakkal vardır.
"Doğruluk Bakkaliyesi"
Ona bakalım, ordan soralım..

(*Yürürler. Bakkalın önüne gelirler. Bakkalın büyük tabelâsı, onlar önüne geldiklerinde aydınlanır. Okunan "Doğruluk Bakkaliyesi" değildir, "Özgürlük Bakkaliyesi"dir. Bakarlar, okurlar.*)

MONTÖR: (*Şaşkın. Yöresine bakınır.*)
Allah Allah! Allah Allah!
Yemin ederim doğruydu,
İki gözüm çıksın ki!
"Doğruluk Bakkaliyesi"

(*Durur tekrar bakınır.*)

Yoksa başka ülkede miyiz?
Yoksa.. Ben... Ha!..

VEYS: Durun, üzülmeyin, belki yanlış, belki de...
Birşey kalmadı ki sabaha!..

MONTÖR: Anladık, vaktin az. Ama dur bakalım,
bu şimdi, bana değgin birşey..

VEYS: Haklısınız Bay Montör!. Sadece size değgin
Ama biliyorsunuz ki 91inci gün.
Herşey bitmek üzere..
Herşey dediğim de zaten, bir tek küçük gün..

MONTÖR: (*Tekrar bakınarak*) Yemin ederim şaşırdım,
Evler aynı evler, koku aynı koku..
Daha üç gün önceydi, ayaklanmadan birgün önce..
İki gün sokağa çıkma yasağı vardı biliyorsunuz.

VEYS: Ayaklanmadan mı? Hayır, bilmiyorum.
Oralarda yoktu..

MONTÖR: Evet. Olağan birşey. Olağan çünkü.
Yani ayaklanma olağan. Ayaklanma!.

Değişmez birtakım şeylerin
Biryerden bir yere taşınması.
Ben ne güzel boşveriyordum bu dalgalara,
Babam da öyle yapardı.
Sen çıktın, biraz şaşırdım.
Sokakları bile şaşırdım.
Ama nasıl olsa hepsi bir,
Ha, "6 Eylül Sokağı" ha, "Doğruluk Bakkaliyesi"
Ha aslan payı, ha kedi payı..
Sonunda bu iş zaten, bul karayı, al parayı..
Ben nasıl olsa tanırım
Ayaklanmalardan önce, ayaklanmalardan sonra.
Sabah, akşam, gündüz, gece,
İyi tanırım bu dünyayı..
Yalnız şimdi biraz şaşırdım..
Gel bakalım, bir soralım bakkala...

(*Dükkâna girerler. Konuştukları duyulmaz. Sokak bu anlarda canlanır, belirir. Gidip gelenler olur. Trafik lâmbası kırmızı. Bir süre sonra çıkarlar.*)

MONTÖR: (*Sevinçli*) Aman ne güzel şeydir, üstadım
belleğin doğrulanması.
Ama ara sıra yenilemek gerekir onu,
yeniden girenlerle yaşamamıza.
Yani ayaklanmalarla, örneğin.
Ben sana demedim mi burası, dünkü "6ncı kitap sokağı"
Dur bakalım ayaklanma ne gündü,
tamam!.. 6 eylülde. Kitaplar gitti güme!..
Neyse sayılara pek gücü yetmiyor insanların.
Numaralar değişmemiş bak,
Aslında sokak da o eski sokak..

VEYS: Aman tamam, arayalım, numaralar değişmemiş,
Hey Tanrım!.. Bu tam 91inci gün, yani
ya bugün, yahut hiç, yahut...
Evet 50 numarada BISAKAŞ Şirketinde
Profesör Geselschaft..

MONTÖR: Yürüyelim bakalım. Hey Tanrım ben de şaşırdım!..
Şu taraftan, baştan, baştan...

VEYS: Hey Tanrım buluyorum!.. Bay Montör!..

(*Numaraları okuyarak yürür.*)

66, 64, 58. 50! 50!.. Tamam!.
Buldum!.. 50!. Tamam!.. Bay Montör!..

(*50 numaranın önüne geldiklerinde kapı aydınlatılır. Birkaç basamak merdiven. Işık, kapının yanında, o zamana kadar görünmeyen bir tabelâyı aydınlatır. "BISAKAŞ".*)

VEYS: (*Bağırarak, sevinçle.*) Bay Montör, Bay Montör!..
Tamam!..

(*Montör öte baştan gelir, ağır ağır.*)

Ah, ama şimdi ne yapsam!..
Vakit uygunsuz değil mi?..
Bir hayli geçtik geceyi, değil mi?..
Hiç ışık da yok.

MONTÖR: Evet, doğrusu dostum aslına bakarsan,
pek uygun bir saat değil, iş aramak için.
Hatta gülünç bir saat.. Biraz da acıklı belki.
Ama uzun bir süredenberi...
Bütün vakitler uygunsuzdur.
Hiç hazır değilken bir aşk, bir savaş
yahut bir cinayet birden
vaktimizi yerli yerinde belirten.
Karanlık!. Yani böylece hepsi bir.
Mesele bir kapıdan girmektir...

VEYS: (*Elini kapının ziline uzatırken*)
uygun yahut uygunsuz. Zaten mecburum buna.
Bugün 91inci gün, vade tamam.
Ama gene de haklı olduğunuzu görmek üzüyor beni.
Artık, zaten.. başka hiçbir şey yapamam..

(*Zili uzun uzun çalar. Sokak yavaş yavaş kararır. Trafik lâmbası, yeşilden kırmızıya değişir, sarıda durur. Yalnız onların bulunduğu kapı önü aydınlık kalır. Doğruluk Bakkaliyesi kapanır. Veys birkaç kere çalar. Sonunda eliyle vurur. Montör'e kuşkuyla bakar. Önce kapının üzerindeki bir pencerede ışık yanar.. Sessizlik. Sonra kapı ağır ağır açılır. Yaşlı bir kadın çıkar kapıya. Düşkün giyimli. Bezgin. Bu Veys'in anasıdır. Kapıda durur öylece. Veys merdivenleri çıkar.*)

VEYS: Elbet size kolay geliyor dön demek,
işsizim, boştayım, dengesizim,
bıktım tatillerden..
KADIN: Hiç kolay değil, kim demiş? Yerine dön!. demek
Yerine dön demek, birşey demektir.
Bak oğlum, bildiğim ne varsa kattım bu söze
korkumu, hıncımı, aldanışımı, ellerimi bile.
Herkesin yaşaması, herkesin elleri
iyi kötü bir deney demektir,
buralarda da oralarda da..
VEYS: Ama niye gitsin?!.. Niye? Sebep ne?..
Ben gelmiştim. Olmaz ki!.
Ah, belki anlamıyorum, bağışlayın..
(*Veys bitkin, basamaklara çöker.*)
Şimdi herşey çok uzak, bir yaprak kadar uzak
çok uzak bir adada, bilmediğimiz birinin
ölümü kadar uzak...
Artık hazırlanmalıyım, gün bitti!..
MONTÖR: (*Kadına*) belki bir yolu vardır adresini bulmanın.
İnsan, bir bakarsınız, bazı şeyleri hatırlar.
Yahut bono verir bazan.
Benim de başıma gelmişti birgün, hiç unutmam...
(*Kadının avucuna Veys'e göstermeden para sıkıştırır.*)
Neyse, bilirsiniz ki, inan bazan, ...
KADIN: (*Parayı acele alır, cebine koyar*)
Pek iyi bilmiyorum ama sanırım,
belki biryere, birşeyler bırakmış olacak..
Belki bırakmış olacak.
Profesör Allah selâmet versin,
bilmem nesi vardı korkacak?..
Pek adres vermezdi de..
MONTÖR: Hani, kimbilir, belki?..
(*Kadın içeri girer, bir süre elinde bir kâğıtla çıkar, Montör'e verir.*)
MONTÖR: (*Kâğıdı alır, bakar.*)
Tamam!.. Biliyorum bu adresi!..

(*Kadın içeri girer, kapıyı kapar, ışıklar söner.*)

(*Veys'e*) Gidelim arayıcı!..
Bu işler yavaş yavaş
beni de sarmaya başladı...
Bir herif aranıyor, bugün burda, yarın yok!..
Öte yanda bir adam, 91inci günde..
Aman ne kadar güzel, aman ne kadar tamam...

(*Veys'i dürtükler.*)

Doğrusu kadın bizi iyi haşladı.
Ama nasıl olsa hepsi bir, karanlık iyi şeydir
aydınlık iyi şeydir.
iki şey iyi şeydir...
Söz aramızda karım, şimdi beni merak etmiştir...

(*Giderlerken kararır. Pek az sürer bu karanlık. Işıklar yeniden yandığında ikisi, aynı yolun başında yeniden, bir önceki tabloda olduğu gibi görünürler. Sahne adeta tekrarlanır. Bakkal açıktır ve tabelâsı okunur bu kez. "Doğruluk Bakkaliyesi". İkisi sahnenin önüne, bakkala doğru yürümekte iken, bir önceki tabloda, önünde kadınla konuştukları kapı birden açılır. Işık. İki polisin arasında, yüzü seçilmeyen bir adam, elleri bağlı olarak çıkar. Arkalarından sessiz, aceleci birkaç kişi. Veys'lerin yanından geçip giderler. Kapı öylece açık ve aydınlık kalır. Evin de bütün ışıkları yanmaktadır.. Yürürler.*)

MONTÖR: Evet işte bu sokak! Hergün,
Hergün, bu dile kolay, işe gidip gelirken,
–yani bizim somunları saymaya–
Bir kısımlarının işi dünyada
yani daha doğrusu bizim işimiz
ayaklanmadan önce de, sonra da,
işe gidip gelmektir.
Tamam Veys, dayan, bulduk!..

VEYS: Sonunda bulduk galiba. 91inci günde..
Bonolar ödenecek, bakın,
biliyor musunuz, ben çok korkağım,
artık tatile paydos...
Yakam biraz sıksa da

bir üniforma, iyi bir şeydir diyorum..
rahatlatır insanı...

MONTÖR: Valla bilmem kardeşim, ben bunaldım askerde..
Ama, nasıl olsa hepsi bir.
Doğrusunu istersen, bunca yıl yaşadım
ama benim de bir saksım olsun isterim,
üzüm, hurma, yahut da kaktüs
Gel gidelim...

VEYS: (*Kapı numaralarını okur*)
64, 60, 58, ... 50 Tamam!..
50!.. Buldum. Üstelik kapı da açık..

MONTÖR: Dur! Acele etme. Biliyorsun..

(*Kapıya varırlar. Veys, heyecanla koşar. Kapıda bir önceki tabloda bulunan tabelâ yoktur. Onun yerinde söküldüğünü belli eden döküntüler görülür. Evin içinde birtakım gidip gelmeler farkedilir. Sokağın gerisinden, bir iki hava fişeği patlar, bir kalabalığın sevinç sesleri duyulur. Bu seslere askerî bir marşın kopuk ezgileri karışır. Kapı açıktır. Veys kapının ziline ısrarla basar. Tam bu sırada, sırtında karmakarışık sarılmış bir yatak dengi ile bir hamal çıkar.*)

HAMAL: (*Veys'i bir kenara iter.*)
Bi dakka geçelim.. Yağlıboya!..

VEYS: (*Hamala yol verir. Tekrar zile basar.*)
Kimse yok mu? Baksanıza!.

MONTÖR: Yavaş ol!. Dur bakalım.

(*O da bağırır.*)

Hey kimse yok mu? (*Kapıya eliyle vurur.*)

İÇERDEN BİR SES: Ne oluyoruz yahu?
Kim bu direk direk bağıran?
Ee anladık artık, ayaklanmaysa ayaklanma..

VEYS: Bir dakika bayım baksanıza,..
Uzaktan geldik.. Aradığımız var.

MONTÖR: Pöh!.. Ne lâkırdı ama!. Ayaklanmaysa ayaklanma.
Ayaklanma kimin umurunda.
Kimse yok mu?..

İÇERDEN BİR SES: Kaç defa aranacak yahu!.
Bir dakika geliyorum..

Nerden gelirseniz gelin.
Bir adam bir defa tutulur.
VEYS: (*Montör'e*) Hiçbir şey anlamadım.
(*Bağırarak*) Ben Veys'im, Veys!.. Veys Kurunlu..
Kapıya gelin n'olur!..
SES: Kim olursan ol, birader.
Herşeyin böyle değiştiği bu günlerde.
Üstelik kapı açık görüyorsun..
Geliyorum dedim, bekleyin biraz..
VEYS: (*Montör'e döner.*) Ne yapsak acaba?..
İçeri girmek saygısızlık olmaz mı?
Hem acaba "herşeyin değiştiği bugünlerde" ne demek.
MONTÖR: Anlaşıldı. Aldırma cambaza bak. Ayaklanmadan ötürü yan[...]

(*Bu esnada kapıda bir adam belirir. Temiz, itinalı giyinmiştir. Elinde ufak bir valiz. Ardında, sırtında gene bir yatak dengi olan bir adam.*)

ADAM: Nedir? Buyrun beyler!.
Görüyorsunuz hazırlıklıyım, buyrun gidelim.
VEYS: (*Şaşkın*) Biz bir yere gitmeye gelmedik
Tersine bir yerden buraya geldik.
Siz kimsiniz? Yoksa...
ADAM: Telâşınız nedir öyleyse, böyle geceyarısı.
VEYS: Affedersiniz, bağışlayın biz,..
Yani daha doğrusu ben..
MONTÖR: Yok, ben de ben de...
(*Adama*) Bayım sözün kısası biz
Sayın Profesör Geselschaft'ı
Uzaklardan aramaya gelmişiz.
Belki saati değil ama ne yapalım, sıkıştık.
İşte bir kere gelmişiz.
Arkadaşımın vakti yok. Bonosu var.
91inci günde..
ADAM: (*Güler*) Hangi Geselschaft?
MONTÖR: Ne demek hangi?
Geselschaft kaç tane ki?..
MONTÖR: Yani ayaklanmadan önceki mi, sonraki mi?

VEYS: Peki, ne farkı var?
ADAM: Çok. Önce burada idi. (*Ardındaki hamala*)
Oğlum, sen yürüyedur.
VEYS: Peki peki, ya şimdi?..
ADAM: Şimdi, doğrusu pek bilmiyoruz.
VEYS: Gene mi adres değiştirdi?
ADAM: Onun gibi bir şey. Öyleyse müsaadenizle.

(*Gitmeye davranır.*)

VEYS: Yani?..
ADAM: Ölmedi canım. Ama pek de farketmez.
VEYS: Anlamadım, öyleyse...
MONTÖR: Söyle birader söyle, senin de her işin böyleyse [...]
ADAM: Tevkif ettiler. Az önce giden oydu.
Aramasanız daha iyi edersiniz.
Ben yardımcısıydım onun..
Şimdi ben de ardından gidiyorum.

(*Veys bitkin, basamaklara çöker.*)

VEYS: Peki... Şimdi, ne olacak,.. sizin herşey..
Yani belki bilmiyorsunuz, bizim bonolar falan.
Yani ölüm mü ister..
ADAM: Hayır hayır hiçbir şey..
Doğrusu hak etmiştik. Ayaklanmadan önce [...]
Halt kalmamıştı. Bir bıçak ve bir saksı ş[...]
Yani BISAKAŞ'ın kazancını artırmak için neler[...]
Şirket kendisinindi elbet. Türlü yolsuzluklar, ı[...]
Şimdi ayaklanmayla birlikte tevkif edildi.
MONTÖR: Ee peki ya siz?..
ADAM: Ben o zaman da söylemiştim ona,
Bu işin sonu yok demiştim.
Ne olacak ben maaşlı bir memurum..
Eh hadi. Hoşça kalın!..

(*Adam hızla yürüyerek gider. Kaybolur.*)

(*Veys çöktüğü yerde. Bir süre kalır öyle.*)

VEYS: Berbat!.. Nasıl da herşeyi ondan ummuştum!
Ne yapılır artık..

MONTÖR: (*Onu tutar, okşar.*)
Boşver, nasıl olsa hepsi bir.
Ben eve de geç kaldım üstelik. Karım bekle[...]
Rahattım ondan oldum...
Gel, boşver, ödersin borçlarını.
Nasıl olsa hepsi bir. Buralar da oralar[...]
Biraz daha çalışırsın, bazı şeylere alışmaya..
VEYS: (*Birden başını kaldırır. Yüzü aydınlıktır.*)
Hergün güneş battığı zaman değil mi?
MONTÖR: Biz hep işe gideriz.
Buralarda da, oralarda da..
Hadi hadi kalk gidelim..
Şöyle adam gibi bir içelim..
(*Sokağın ucunda tekrar hava fişekleri atılır. Sesler, bando-mızıka ezgileri.*)
VEYS: (*Ağır ağır doğrulur. Üstünü ve avuçlarını silkeler.*)
Evet, kalkalım artık....
(*Sahne ağır ağır kararır. Sesler bir süre daha sürer.*)

PERDE

"İsteyene Kartvizit": Bir Şiiri Kendinden (Vaz)Geçerken İzlemek

Orhan Koçak

Ölümünden tam 37 yıl sonra Turgut Uyar'ın "'Veysel Karani' adlı yönetmenini bekleyen bir oyunu" olduğunu öğrenmek şaşırtıcıydı.[1] Daha anlaşılmaz olanı, böyle bir metnin bir çekmecede onca yıl hiç ses vermeden beklemiş, bekletilmiş olması. Şairin "Ankara yıllarına" rağmen tiyatro dünyasıyla, yönetmen ve oyuncularla çok sıkı fıkı olmamasına mı bağlamalıyız bunu? Uyar'ın beklediği şeyin bir yönetmen veya bir sahne olduğunu sanmam. Yakın çevresinden hiç kimsenin böyle bir oyundan haberli görünmemesi, en azından Uyar'ın ölümünün ardından bu çalışmaya hiç değinmemesi de ilginç – belki onlar da bilmiyorlardı, belki unutmuşlardı, belki şairin kendisi gibi.

"Münzevi ve suskun Turgut Uyar" imgesi, şairin sonraki yıllarıyla ilgili bir izlenimdir. Oysa ilk döneminde, 50'li, 60'lı yıllarda, gürültü çıkarmaktan çekinmediğini, denemeleri ve eleştiri yazılarıyla "gündem belirlemekten" geri durmadığını biliyoruz: Edebiyatı Cedide'den sonra Türkçenin en tartışmalı, hazmedilmesi en güç şiir akımlarından birinin kurucularındandı sonuçta! Evet, ülkenin (ve kendisinin) o çalkantılı, yıpratıcı ve kopuşlu 70-80 dönemi boyunca, vaktiyle böyle bir oyun yazdığını düpedüz *unutmuş* da olabilir, bu mümkündür. Öte yandan, Uyar'ın kendi yazılarında ve söyleşilerinde de herhangi bir "Veysel Karani" veya "Üveysîlik" değinmesine rastlanmıyor, ne 60'lı yıllarda ne de sonra. İslam tarihinin bu yarı-mitolojik figürü, şiirin "kamuya açık" kısmı sayabileceğimiz bütün bu düzyazı metinlerde hiçbir iz bırakmadan geriye çekilmiş, dışa çıkmış gibidir. Ama bildiğimiz

1 Bkz. Sıddık Akbayır, *Biz ki Bir Sahipsiz Hatırayız: Bir Turgut Uyar Portresi* (Ankara: Bence Kitap, 2011), 9.

bir şey var: Uyar, 50'lerin sonundan itibaren uzun aralıklarla tuttuğu güncesinin 80'li yılların başına ait kısmında, "bundan sonra sadece şiir, artık sadece şiir" diye bir not düşer.[2] Şairin ölümünü izleyen aylarda Tomris Uyar'ın yayımladığı derlemede bu cümleleri okuduğumda, başka birçokları gibi ben de şöyle düşünmüştüm: demek yaklaştığını hissettiği sondan önce yazıyı, söyleşiyi ve açıklamayı bir yana itip sadece şiirde yoğunlaşmak istemiş Uyar: kendinden başka kefili ve sunucusu olmayan bir şiirden ibaret kalmak istemiş.[3] Ama şimdi ortaya çıkan bu "Veysel Karani" oyunu, geride bırakılmak istenenlerin sadece bu türden "halkla ilişkiler" metinleri olmadığını düşündürüyor. Öyleyse şunu da söyleyebiliriz: unutmamış, unutmak istemiştir Uyar.

Niçin unutmak istemiş olabilir, ayrı bir tür olarak tiyatronun yabancısı ya da acemisi olduğunu hissettiği ve ortaya çıkan metni çok ikna edici bulmadığı için mi? "Efendimiz Acemilik" yazarının böyle türsel kusursuzluk kıstaslarına takılacağına ihtimal veremeyiz. Sonuçta beğenmemiş olabilir elbet. Ama daha güçlü bir ihtimal *şiirin* kendisiyle ilgilidir: Uyar 70'li yıllarda belki bir daha dönüp bakmış ve şiirinin geçilmiş bir evresine kayıtlı olduğunu düşünmüştür bu oyunun – belki biraz aceleyle, bütün imkânları yoklanmadan aşılmış bir evreye. Bu "evre" sözcüğünü vurgulu anlamıyla kullanmalıyız Uyar için: çoğu şairin farklı dönemleri vardır, ama bunların *zorunlu* bir evrimleşme içinde birbirinden, bir öncekinin kuvvet ve zaaflarından veya bir sonrakinin çağrısından türeyişini bu kadar açıklıkla izleyebildiğimiz başka şiir pek yoktur.

Şair unutmak istemiş olabilir, şiir unutmuyor. Bu tarihsiz metni tarihlendirme sorununu bir anda çözen de yine şiirin kendisi. Ana temasıyla, yan motifleriyle, sözcükleri ve ritmiyle, "Veysel Karani"nin ne zaman, yaklaşık hangi tarihte, en azından hangi "dönemde" yazıldığını *Büyük Saat* bildiriyor bize. Bunu derken oyunun şiir için bir "dipnot" veya şerh olduğunu kastediyor değilim. Aslında tam tersi. "Veysel Karani" *Büyük Saat*'in zemberreğini daha iyi kavramamıza şüphesiz yardım edecektir, belki Uyar

2 Bkz. *Sonsuz ve Öbürü*, haz. Tomris Uyar (İstanbul: de Yayınları, 1986).

3 Aklında kendi söyleşi-sever dostları da vardı belki, başta "şiirlerimin bir uzantısı olan söyleşilerim" diyen Ece Ayhan.

hakkında yazılmış bütün yorumlardan da fazla. Ama burada "asıl metin" oyun, şerhse şiirdir, o eski denemelerle birlikte, en başta "Efendimiz Acemilik" olmak üzere.

Eğer en başta söylenmemişse ancak en sonda söylenebilecek olanı biz şimdi, ortada söyleyelim: Bütün İslam menkabeleri içinde başka birinin değil de Veysel Karani figürünün gelip Turgut Uyar'ın çalışmasını bulması, oraya kenardan ama hiçbir kuşkuya yer bırakmayan bir şiddetle girmesi, bu velinin bütün bir sözlü-yazılı gelenek içinde temsil ettiği anlamla ilgilidir: Şeyhsiz dervişlik, "kimsenin yol göstermesi olmadan velayet mertebesine"[4] ermiştir ki, Turgut Uyar'ın seküler ilahiyatında bir "kendi kendini icat etme" işlemi olarak tanımlanır aynı süreç, daha doğrusu bir "*yeniden* icat etme", hep yeniden icat etme. Ama artık metne dönelim.

Gerçek şu ki Uyar'ın oyununun bir adı yoktur; bize onarım gerektiren bir daktilo çıkışı halinde ulaşan bu metin sadece "I. Perde" başlığıyla başlar. "Veysel Karani" onu okuyanların sonradan yakıştırdığı bir addır, muhakkak ki doğru bir yakıştırmadır ama bir yakıştırmadır. Oyunun başkişisinin adı Veys Kurunlu'dur (bunu da hemen değil, biraz sonra öğreniriz). Demek bir *alegori* kuruluyordur burada: iki ayrı tarihe, bağdaştırılması mümkün olmayan iki ayrı düzleme ait öyküler arasında bir karşılıklı anlamlandırma köprüsü. Alegoride hemen her zaman sabit olan eski, kökensel öyküdür, yenisi değişkendir ve kendi anlamını o daha asil, daha hakiki öyküden alacaktır. Burada değil, tam değil. Veys Kurunlu'nun öyküsünün menkabevi Karenli Üveys'ten farklılığıdır, ona asıl anlamını kazandıran. Ama bu alegoriyi Uyar'ın her türlü *köprüde*, her *geçitte* yaşadığı korku, baş dönmesi ve iç bulantısını bilerek okuyalım. Birkaç kuşak öncesinde "agorafobi", şimdilerdeyse "panik atak" diye tabir edilen bir illet. Kitabına adını veren o en coşkulu, en kendinden memnun görünen şiirinin, "Büyük Saat"in son kısmından: "Kim bilebilir bir ufak pirinç tablete / Bozulmaz adımı yazdırdığımı / Yani eramilden birinin mührüne / Yemenden yahut yunandan kalmış / Yani sonsuz girdi

4 Ahmet Yaşar Ocak, *Veysel Karanî ve Üveysîlik* (İstanbul: Dergâh, 1982), 91.

çıktısı mütarekenin / Kim bilebilir bir aldanışın sonuna adımı / Bir köprünün / Enikonu bir köprünün korkuluğuna kazdığımı". Bugünün Veys'i sallantılı köprüde kendi aldanışlarını bilmiş, anlamsız kalma korkularını yaşamış ve bunu köprü korkuluğuna "kazmıştır". O köprüde ona cesaret verecek ne kökensel Üveys vardı ne de biz okurların kavrayışı, bilgisi, "empatisi" veya teşviki. Köprübaşında attığı gözükara kumarbaz adımını bize yine kendisi bildirmek durumundadır henüz, şiirin içinde bir yere gizleyerek.[5] Ama şiirin bir sonraki evresinin, yeni bir genişleme ve "mut" döneminin hazırlıkları fokurdamaktadır burada. Nitekim şöyle sonlanır şiir: "Şimdi saat kaç? / Yıldızlar evet diyor uzaklarda." – Ama şimdi tarihsel Üveys'e dönelim, çünkü "köprünün" henüz başındayken gelip bulmuştur Uyar'ın çalışmasını, istekle korkunun, çileyle duyusal köpürmenin eşik noktasında.

Burada bütün bilinmesi gerekenleri Ahmet Yaşar Ocak'ın andığımız kitabında bulabiliriz. Mesele, daha önce de söylediğimiz gibi, bu yarı-mitik figürün nasıl ve ne zaman gelip Turgut Uyar'ın çalışmasına "müdahil" olduğunu, ya da bu çalışmanın o figürü hangi köprübaşında beklemeye başladığını, ne zaman ve nasıl ona ihtiyaç duyduğunu saptamaktır. Ve tabii bir de şu çetrefil "pozitivist" soru: inançsız olduğunu ya da zamanla inançsızlaştığını bildiğimiz bu adam, Karenli Veys'in öyküsünü nereden tevarüs etmiştir?

İslami kayıtta bütün söylenenler çeşitli hadislerden kaynaklanır ve aralarındaki küçük farklar parantez dışına alındığında hepsinin bildirdiği şöyle özetlenebilir: Peygamber, Halife Ömer'e müminlerin ikinci halkasının ("tâbiûn") içinde Üveys adlı "hayırlı" bir kişi olduğunu söyler; Yemenli Üveys'in çok yaşlı, bakıma muhtaç bir annesi vardır ve Üveys onu yalnız bırakıp da Peygamberi görmeye, dinlemeye gelememiştir; "siz ona uğrayınız,"

5 Gerçek şu ki, bu sallantılı, garantisiz durum şiirin en başında da kaydedilir: "Ben! Çocukları sevdim yaşadım. Dünyaya alışmadım / Kuru güller gibi yersiz ve inceydim biraz. Hep / Bunu duydum. Bunu yaşadım. Pastanelerde şurda burada. / Oturdum emekli konsoloslarla iskambil oynadım. / ... / Saraçlar, kurşun dökücücüler, muhasebeciler, su yolcuları / Şarkı düzenleyenler, saat tamircileri!.. / Şimdi tarihte saat kaç?"

demiştir Peygamber ashabına, görün ki "sizin günahlarınızın bağışlanması için de dua etsin." Üveys anasını bırakıp Peygambere gidemez, ancak o öldükten sonra Yemen'den kalkıp Medine'ye gelir. Peygamber de bu süre içinde ölmüştür. Ölmeden önce şunu da söyler: Müminlerimden çok sayıda insan, bu kişinin şefaatiyle cennete gidecek. Daha sonra Hz. Ömer ile Üveys Medine'de birbirlerini bulurlar. Üveys Yemen'de olduğu gibi burada da bir meczup hayatı yaşamaktadır, çok azla yetinmekte, elindekilerin çoğunu da başka muhtaçlara vermektedir. Ahalinin alaylarına, aşağılamalarına hedef olur. Ömer, "Üveys'e, kendisine iyi davranması valiye hitaben yazılmış bir mektup vermeyi teklif etmişse de beriki bunu kabule yanaşmamış durumundan memnun olduğunu bildirmiştir [...] 'insanların zayıflarından olmak daha hoşuma gider' karşılığını verdi."[6] Kıyamet gününde kitleye şefaat edeceği belirtilen bu adam, kendisi için otorite nezdinde bir şefaat istememektedir. Ve yalnızlığını da titizce korur: "Veysel, münzevi hayatının ihlaline asla müsaade etmemektedir. Bir ara kendisiyle görüşmek için yanına gelen bir tanıdığına, artık bir daha gelmemesini, halkla görüşmekten, şöhretten hoşlanmadığını, yalnızlık kadar kendisine hoş gelen bir şey bulunmadığını bildirmişti [...] 'Selamet yalnızlıktadır. Halk ile karışan onun sıkıntıları yüzünden rahat yüzü görmez. Bir kimse yalnızlığı tercih ederse şeytan ona yanaşamaz'."[7] Özetin özeti: Veysel, Peygamberin çağrısını onu görmeden hissetmiş olandır ve onu sonra da hiç göremeyecek olan.

Uyar'ın oyununda da Kurunlu Veys'i (1. Perdenin 2. Sahnesinde) böyle bir çağrılmışlık/yönlenmişlik durumu içinde buluruz:

> Ama anamın iznini almak istiyorum, yani şimdiye kadar seçmiş olduğum düzenin [...] Ama anam bir türlü izin vermiyor bana. Diyor ki, git diyor, ama bir gün kal diyor, yalnız bir tek gün. Bir gün kal ve dön diyor. Ne var o yalvaçta sanki diyor. Ben de biliyorum ama gitmek istiyorum. Ardına taktığını duydukça binlerce kişiyi, inanmak *istiyorum* ona, inanıyorum. Herkese bir bıçak taşıyan..... Şimdi, sözde seçtiğim, ama mutlaka seçildiğim, seçildiğim bu evren

6 Ocak, agy, 50.
7 Age, 63.

> yalan geliyor bana. Bıktım tatillerden... [...] bir günlüğüne bile olsa gitmeliyim, *bulmasam bile olur belki* ama mutlaka gitmeliyim. (a.b.ç.)

Karenliyle Kurunlu arasındaki fark daha bu ilk karşılaşmada açığa çıkar: İnanmadan *önce*, inanmak istemiştir Uyar'ın adamı; sonradan inanacaksa, inanabilecekse eğer, ancak söylentiden, dedikodudan bulaşmış ("ardına taktığını duydukça binlerce...") bu isteğin onu sürükleyeceği yerde inanabilecektir – ya da inanamayacak. "Bulmamak" da ihtimaller arasındadır, belki en güçlüsü. Ve sanki Veys'i asıl güden de o ihtimaldir: Uyar'ın kumarbazı, daha şimdiden, onu oyun sonunda bekleyen kayba dikmiş gibidir gözünü: Mutlaka oraya varmalıyım. Başka bir deyişle, Yemenlinin Devri Saadet masumiyeti ve sükûnetiyle Uyar'ın adamının telaşı arasına Pascal'in (ve Kierkegaard/Kafka'nın) kuşkusu ve kumarı girmiştir. Bulmak, ancak güçlü bir "bulmama" ihtimalinin gözetimi altında değer kazanıyordur.

Sadece farkı, varyasyonu değil, Üveys öyküsünün Uyar'ı niçin cezbetmiş olduğunu da belli eden bir pasajdır bu. Ama şimdilik "niçin" sorusunu bir yana bırakalım ve "nereden, nasıl" meselesine dönelim: Yazılarında, söyleşilerinde hiç değinmediği kökensel İslami mit bu harp okulu mezununa hangi yollardan ulaşmıştır, o tarihte herhangi bir "paralel sızıntıdan" da söz edilemeyeceğine göre? En geç 60'lı yılların başında Turgut Uyar'ın kutsal metinleri okumaya başladığını biliyoruz. *Her Pazartesi*'nin başlarındaki "Ahd-i Atik" şiiri, Tevrat'ın dosdoğru Yehova'dan Musa'ya bildirilen ilk beş kitabının bir "varyantı" olarak tasarlanmıştır. Uyar'ın İslami kaynakları neler olabilirdi? Burada Feridüddin Attar'ın *Tezkiretü'l Evliya*'sı öne çıkıyor. 14. yüzyıldan başlayarak "Osmanlıcaya" çok sayıda tercümesi bulunan bu metnin Üveys'le ilgili bölümü, konumuz açısından "manidar" bir tarihte, Uyar'ın yeni bir şiire geçmekte olduğu 1958'de, Türkçeye çevrilip kitap halinde yayımlanır.[8] Daha güçlü bir ihtimal, şairin, yine Ocak'ın deyişiyle "günümüze kadar hâlâ halkın dilinden düşmeyen şu meşhur [Yunus Emre] ilahisini" biliyor olmasıdır: "Seherden kalkuben yola giderdi / Hakk'ın binbir ismin zikir ederdi / Allah

8 Mehmet Yavru, *Veysel Karani* (İstanbul, 1958). Kitabın tamamının çeşitli çevirileri vardır bugün.

Allah deyi deve güderdi / Yemen illerinde Veysel Karani // Anasından destur aldı durmadı / Kâbe yollarından gözün ırmadı / Eve geldi Muhammedi bulmadı / Yemen illerinde Veysel Karani".

Şüphesiz, daha yaygın bir sözlü gelenekten de söz edilebilir: Gemlik'ten Kurtalan'a, Mardin'e kadar Anadolu'nun çeşitli yerlerinde çok sayıda "Veysel Karani mezarı" bulunmaktadır. Ama hem aile kimliği (bir harita subayı baba) hem de kendi askeri eğitimi, Uyar'ın böyle bir sözlü geleneğe değil de yazılı kaynaklara maruz kaldığını düşündürüyor. Ve bunun edilgin bir maruz kalıştan çok, etkin, kasıtlı bir seçim olduğunu: Uyar, ona bu menkabeye *gitmesini* söyleyen işareti, kendi şiirinin içindeki bir kımıltıdan, bir gerilimden almış gibidir. Oyunun kendisine dönelim şimdi.

Alegori, alışılmış biçimiyle, ilişkilendirmeye giriştiği "öyküleri" aynı yatay zemin üzerinde, aynı anlatısal "şimdi"de bir araya getirmeye çalışmaz; düzlemlerin ve zamanların farkını korur. Mesela Thomas Mann'ın *Doktor Faustus*'unun böyle üç ayrı düzlemi vardır: Meczup modernist besteci Adrian Leverkühn'ün öyküsü; arka planda Ortaçağ'dan kalma Faust menkabesi (ve tabii Goethe); ve tarihsel olarak daha güncel ama değinmenin dolaylılığı açısından biraz daha "uzak" bir öykü, Alman faşizminin tarihi. Alegorik sayabileceğimiz metinlerde, farklı zamanların ve öykülerin figürleri, ancak bir tür "kıyamet" anında ya da bütün "baraj" kapaklarının açıldığı, ar damarlarının çatladığı ve *farksızlaşmanın* egemen olduğu sakil ve şeytani bir "cümbüşte" (Bakhtin) aynı zemin üstünde buluşurlar; arka- ve ön-plan ayrımı kalmamıştır. Ama bu enderdir ve çoğu zaman da seyirciden bir "inanma" ("gerçek" sayma) beklemeyen fantastik ve/veya komik, ciddiyetsiz bir okuma protokolüne yerleşmiştir.

Uyar'ın metni bu türsel konvansiyonları ve protokolleri birkaç yerinden kırar. Komik öğeler yok değildir; bir "koro" işlevi de üstlenen yan figürler (1., 2., 3.,...6. ve 7. kişiler) bazen kaba, bazen de "incelikli" espriler yapmaktan alamıyorlardır kendilerini (bunlar, menkabenin Üveys'iyle alay eden Yemen ve Medine ahalisinin Uyar versiyonu gibidir). Ama sinizm her zaman komedi anlamına gelmez ve oyunun üç merkezi figürü (Veys, anne ve

Veys'in karısı Mira – burada menkabeden farklı olarak bir eş de vardır) canhıraş bir ciddiyet içindedirler. Oyunun genel tonunu belirleyen de ciddiyetle ciddiyetsizliğin durmadan birbirine dönüşmesidir. "Fantastik" meselesine gelince... Hem son yıllarda kitapçı tezgâhlarını kaplayan "ortaçağ" esinli dizi-romanlardan hem de "düşsel/düşlemsel"den ayırmak için, bu terimin burada sadece *gerçekçi (veya gerçeğimsi) bir temsile uymayan bir sunum tarzı* olarak anlaşılması gerekir – hele büyüyle, tılsımla hiç ilişkisi yoktur.

"Veysel Karani"de diyaloglar kadar perde ve tabloların başındaki sahne direktifleri de önemlidir; metnin kural-kırıcı, tahripkâr "niyeti" belki asıl bu talimatlarda ortaya çıkar. I. Perdenin başında: "Eski çağlarda bir köy meydanı. Ortada büyük bir güneş saati. Dibinde kaba, yıpranmış, ilkel tekerlekler [...] Solda [...] ağaç. Ağacın yöresinde sekiz-on kişi. Kahverengi uzun giysili. Gazete okur, sigara içer ya da kâğıt oynarlar." En eski ve ilksel olanla "yeni"nin öğeleri (gazete vb), herhangi bir tarihsel konumlandırmayı imkânsızlaştıracak şekilde yan yana gelmişlerdir. Ve en güzeli: O sekiz-on kişiden biri "dolaşmaktayken durur. Sigarasını yere atar, söndürür. Güneş saatinin yanına gelir. Kendi kol saatini güneş saatine bakarak ayarlar." Eskiyle yeni sadece yan yana gelmiyor, birbirine musallat da oluyordur! Burada yeninin eskiye bakarak "ayarlanması", asıl mesajın kökensel Üveys öyküsünden geldiği, hakikatin oradan buraya aktarıldığı/indirildiği gibi bir izlenim de yaratabilir. Uyar'ın şiirinde başından beri faaliyette olan bir "otantiklik" fikrini ve beraberinde getirdiği bir asalet hireyarşisini hesaba katarsak, bunun büsbütün boş bir izlenim olmadığını da kabul etmek zorunda kalırız: Yeni olan her şey, eskideki "aslına" oranla değersiz, düşük kalıyordur.[9] Ama şunu da görmeliyiz: Sahicilik veya asalet *reaktif* bir fikirdir Uyar'da, daha önce başlamış bir değersizleşme ve içeriksizleşme sürecine (ki "nominalizm" de denebilir) karşı sonradan kurulan epeyce "umutsuz" bir savunma hattı. Değersizleşme süreci, bu savunma hatlarını önüne katıp sürüklüyor, çeşitli "sahicilikleri"

9 *Arabistan*'ın ilk şiiri meşhur "Geyikli Gece"nin açılışı: "Halbuki korkulacak hiçbir şey yoktu ortalıkta / Her şey naylondandı o kadar."

çöpe dönüştüyordur: Uyar'ın bazen öfkeli, bazen hüzünlü, sık sık da gizli, diş bileyen bir "sevinci" ele veren aldırışsız bakışları altında.[10]

Sahne direktiflerine devam etmeden önce, oyunun muhtemel yazım tarihiyle ilgili bazı işaretlere ulaştığımızı da söyleyebiliriz: Eskiyle yeninin aynı düzlemde buluşması, Uyar'ın *Her Pazartesi*'de tam da "Büyük Saat" başlıklı şiirinin motifidir: "Tarihi bir olmaz akış gibi / Oh sanki evrenin en son gecesini yaşadım / Sanki dinozorlar ve ben ve en hızlısı öbürlerinin / Bir ilkel eşitlikte buluştuk." Bu şiir Uyar'da korkutucu, başdöndürücü bir geçiş anını işaretler (daha önce "köprü" motifinde de gördüğümüz gibi): Bir daralma evresinden çıkılıp bir genişleme evresine geçiliyordur. "Veysel Karani" ise daha çok daralma evresinin "girdileriyle" yazılmış gibi durur. Farklı tarihlere ait öğelerin aynı düzlemde yan yana gelişi, herhangi bir rahatlama veya coşkunun ("Oh") değil, sadece bir belirsizliğin, anlamı henüz seçilemeyen bir bağdaşmazlığın göstergesidir. I. Perdenin ortalarına doğru bir sahne direktifinde, yazarın kendisi de vurgular bunu. Koro, bir "yalvaç"ın gelişi hakkında ileri-geri konuşurken "sahne gerisinden duruma uymayan sesler duyulur. – Gazete satıcılarının seslerine karışan elektronik ezgiler, klakson ve düdük sesleri. Gazete satıcılarının belli belirsiz, 'Ayaklanmayı yazıyor, AK'ların KARA'ları devirdiğini yazıyor, resmile beraber. İktidarın halka geçtiğini yazıyor' gibi bir şeyleri bağırırlar. Işık. Sahnedekiler duymaz..."

Bu bağdaşmazlığı Veys'in resmedilişinde de buluruz. İlk perdenin ortasında sahneye çıktığında, "giyimi, daha öncekilerin giyimine uygundur, kaba sabadır." Demek bir aba hırka vardır üstünde. Ama perdenin ikinci tablosunda: "Veys kısa deriden bir pantolon giymiştir, ayaklarında kaba fotinler vardır. Bir sırt çantasına eşyalarını doldurmaktadır. Torbaya koydukları arasında, çamaşırlar, traş

10 Uyar'ın apaçık bir siyasal angajmanı (radikal sol) yansıtan sonraki şiirleri de tastamam bu yıkıcı nominalizmden alır gerilimini. İki örnek: "gülü çiğdemi filân bırak / sardunyayı karidesi filân bırak / acıyı ve ölümleri bırak / oy pusulalarını ve seçimleri bırak / evet / seçimleri özellikle bırak / çünkü açlık çoğunluktadır" (*Toplandılar*); "Eylül toparlandı gitti işte / Ekim filan da gider bu gidişle / Tarihe gömülen koca koca atlar / Tarihe gömülür o kadar" (*Kayayı Delen İncir*). Nominalizm sürecinin ifadesi olan bu "filan"ların oyunda aldığı biçimi aşağıda göreceğiz.

makinesi, diş fırçası gibi şeyler vardır."[11] Bu kıyafet, Veys'in uzun bir yürüyüşe çıkacağı dışında, zamana dair hiçbir şey belirtmez. II. Perde'de sahne değişmiştir: "Bir dörtyol ağzı. Tam ortada bir trafik lambası. Geriye doğru dükkânlar. Solda bir kahve-içkievi... şemsiyeler, güneşlikler. Her şey çok renkli. Sesler. Askeri marşlara karışan caz ezgileri. İlk perdenin aksine modern bir kent caddesidir bu. Bol ışıklı, şaşırtıcı, hareketli. Trafik lambası ayrıca belirtilmedikçe *hep sarı* yanar. Aradabir, sahne gerisinden bir şeyleri *alkışlayan*, *sonra yuhalayan* sesler duyulur." Tıpkı Veys'in giyimi gibi trafik lambası da sadece bir belirsizlik işareti vermektedir, ne geç, ne geçme. Bir eşikte, ne yöne gidileceği belli olmayan bir kavşakta duraklamıştır insanlar. Bunlar, "ilk perdedeki kişiler"dir, ama bu kez "giyimleri çağdaş"tır. Başka bir deyişle, kısır gevezeliklerinin dışında, herhangi bir özsel kimlikleri, tarihsellikleri yoktur: Çok eski bir çağ dekorunun ortasında yepyeni giysilerle gezinebilecekleri gibi, "bol ışıklı, çok renkli" bir modern şehir ortamında uzun, partal derviş hırkalarıyla dikiliyor da olabilirler. *Ha eski olmuş, ha yeni*, diyor gibidir sahne talimatı.

Bu farksızlaşma ve bulanıklık bir noktada oyunun merkezi figürlerini de kendi anaforuna çekmeye başlar. II. Perde'nin "kahve-içkievinde" (kafe?) "bir masada bir genç kız, başka bir masada bir genç adam" oturmaktadır. Kimdir bunlar? Veys ve "nişanlısı" Mira mı? (Uyar versiyonunda, Üveys'in hanesinde anneye ek olarak bir de nişanlı bulunmaktadır.) Öyleyse niçin ilişkisizmiş gibi ayrı masalarda otururlar? Sonra, herhangi bir geçiş direktifi olmaksızın, bu figürleri aynı masada el ele tutuşmuş buluruz. Üstelik genç adamla genç kız tam da Veys'in meselesini icra ediyor gibidirler. "Erkek: ... o zaman bütün gereksiz şeyleri atarız /... / neyi var düzenin sanki bağlanacak, ha!.. Kız: Ama zor değil mi böyle? Ben hep böyle olsun istemem. ? Durmalı. Bir yerde durmalı! / Bak, biliyor musun, bir gökyüzümüz olmalı... / (*Dalar*) Bir adamla bir kız vardı, tanırdım / Onların ufacık bir göğü vardı. / Adam senin kadardı. Kız benim kadardı." Adamla kız Veys'in yalvaçın peşinden gitme (ve ailenin onu tutma, yuvaya

11 Muhtemel yönetmenin kaçınması gereken adım: O torbaya bir de walkman veya i-phone koymak.

bağlama) öyküsünü icra ederlerken, kızın sözlerinin içinde bir başka böyle çift daha beliriyordur! Asıl Veys ile Mira bu değinilen kişiler midir, oyun içinde oyunun kişileri? Ha öyle olmuş, ha böyle, der gibidir metin, hiç fark etmez! Zaten oyun içinde oyun diye bir şey de yok burada, düzlemler arasında bir fark yok, ön ve arka plan, eski ve yeni ayrımı – bunlar yok! Şair, çok haklı olarak bizim kavrayışımıza zerre kadar güvenmediği için, erkekle kızın diyalogundan önceki sahne talimatında da altını çizmiştir: "Genç kız Mira olabilir." Olabilir! Şu halde olmayabilir de. Ve olmasıyla olmaması arasında da zerre kadar fark yoktur.

Turgut Uyar'ın "angaje" şiirlerindeki o "filan"lara, "bok püsür"lere aşina olanlara çok şaşırtıcı gelmeyecektir böyle bir nihilist tasfiyecilik. Ama nominalizmin *Toplandılar*'dan (1974) epeyce önce şiiri kemirmeye başladığını saptamak önemsiz değildir. Bu farksızlaşma III. Perde'de Veys'e arayışında eşlik eden "montör" figürünün konuşmalarının da ana motifi haline gelecektir. Arayışın hedefi olan "6. Kitap Sokağı, 50. No"yu bulmaya çalışmaktadırlar. Kerterizleri de yakındaki "Doğruluk Bakkaliyesi"dir. Ama oraya varınca görürler ki sokağın adı "6 Eylül", bakkalınki de "Özgürlük Bakkaliyesi" olmuştur. Önce, "Allah Allah!" derler, "evler aynı evler, koku aynı koku / Daha üç gün önceydi, ayaklanmadan bir gün önce... / İki gün sokağa çıkma yasağı vardı biliyorsunuz." Ama sonra, daha önceki koronun zevzek nihilizmine belli bir güngörmüşlük ve zarafet de eklemiş gibi duran montör şöyle diyecektir:

> Evet. Olağan bir şey. Olağan çünkü / Yani ayaklanma olağan. Ayaklanma! / *Değişmez birtakım şeylerin / bir yerden bir yere taşınması* / Ben ne güzel boşveriyorum bu dalgalara. / Babam da öyle yapardı. / Sen çıktın biraz şaşırdım. / Sokakları bile şaşırdım. / Ama nasıl olsa hepsi bir. / Ha, "6 Eylül Sokağı", ha, "Doğruluk Bakkaliyesi" / Ha aslan payı, ha kedi payı.

Demek, "arayıcı" diye hitap ettiği ("Gidelim arayıcı! / Bu işler yavaş yavaş beni de sarmaya başladı") Veys'in gelişi, montörün olağanlık dünyasında da bir an bir kıpırtı yaratmıştır. Ama sonunda şöyle diyecektir Veys'e. "Gel, boşver, ödersin borçlarını. / Nasıl olsa hepsi bir. Buralar da oralar da / ... / Biz hep işe gideriz. /

Buralarda da, oralarda da. / Hadi hadi kalk gidelim.. / Şöyle adam gibi bir içelim." Evet hepsi birdir ve cinsiyet farkından da feragat edilebilir: "Genç" adam da birdir, "genç" kız da bir. Veys ile Mira (ve anne) arasındaki fark sadece bir itme-çekme farkıdır. Uyar'ın yazarken nasıl da kederli ve kötü niyetli bir zevk aldığını artık tahmin edebileceğimiz oyun sonu: "Veys – (*ağır ağır doğrulur. Üstünü ve avuçlarını silkeler.*) Evet, kalkalım artık... (*Sahne ağır ağır kararır. Sesler bir süre daha sürer.*)"

Sanıyorum, bu oyunu şiirin tarihinde nereye oturtabileceğimizi az çok seziyoruzdur artık. "Güneş Saati"ne değinmiştik: O şiirin sözcük kadrosu burada karşımıza çıkıyor, "şimdi saat kaç, acaba saat kaç?" (Şiir: "Bilmem, ben güneş saati kullanıyorum"). Aynı deyişler burada da vardır, ama bir "geçişin" nihayet başarıldığını hissettiren yeni bir enerjiyle "şarj edilmemiş" olarak. Henüz trafik lambasındaki sarı ışık olarak. Demek *Her Pazartesi* (1968) ile *Tütünler Islak* (1962) arasındaki bir geri çekilme, gerilme ve mayalanma anına yerleştireceğiz "Veysel Karani"yi.[12] Ama daha tekil, daha özgül bir raptiye de bulabiliriz: *Tütünler Islak*'taki "Terziler Geldiler" şiiri. Oyunun ikinci perdesinin sahne direktifinde, modern caddede bir de terzi dükkânı bulunduğu belirtilir, kapalıdır. İçini III. Perde'de görürüz: "Soluk bir ışık altında kesip biçerler, ölçerler... Trafik lambası gene sarı yanar." Bir "terzibaşı" bir de terzi korosu vardır burada:

> TERZİBAŞI: Biz hep kesip biçeriz.
>
> TERZİLER: (*Hep bir ağızdan konuşurlar*) Diktiğimiz görülmemiştir.
>
> TERZİBAŞI: Ne var zaten dikilecek dünyada / Sütlü keçilere torbadan başka / Diktiğimiz görülmemiştir.
>
> TERZİLER: Biz hep kesip biçeriz.
>
> TERZİBAŞI: Büyük kentlere küçük kentlere giysiler / büyük düzene giysiler.. / biri gelir diker diye.
>
> TERZİLER: Diker diye...
>
> (*Trafik lambasında üç renk birden. Önce kırmızı, sonra sarı söner, bir süre yeşil. Sonra yine sarı.*)

12 Şu var ki, o daralma/gerilmenin asıl büyük ürünleri *Her Pazartesi*'nin kendi içinde de bulunabilir. Bkz. "Yenilgi Günlüğü" şiiri.

TERZİBAŞI: Çok tuhaf, bir oyunun hem başı hem sonu / herkes hem bekleyecek, hem yürüyecek..
TERZİLER: Biz hep kesip biçeriz.
TERZİBAŞI: Uykulardan, zamanlardan, caymalardan / uygun giysiler kesip biçeriz / Yani o büyük hazırlığı insanoğlunun / o sonsuz gölgeli ağaç altına.. / Kıralların, gebelerin, tefecilerin, / ayaklananların ve yalancıların / ölçülerine uygun.."

Caymanın hazırlanmaya ve ayaklanmanın da yalana çok benzediği bir "geçiş" anına raptedilmiştir bu cümleler. Gergin bir durakalma ve bekleyiş anıdır bu: "Terzibaşı: 'Ne yaptık? Hep iğneye iplik geçirip bekledik..' Terziler: 'Hep iğneye iplik geçirip bekledik.. Hazırlandık o durum karşısında kalmaya.. O büyük giysiyi biçtik..'"[13] Ardından, farksızlaşma deyimleri gelir: "Terzibaşı: Öyle büyük ki herkese olur[14] / herkese büyük gelir hiç değilse / yahut herkese küçük.. / Terziler: Yahut herkese büyük ve küçük. // Terzibaşı: Ama herkese olur. Bu muhakkak. / yahut herkese olmaz. / Hepsi bir nasıl olsa.. // Terziler: Evet bir nasıl olsa." Şimdi *Tütünler Islak*'taki uzun şiirin sonlarından:

Terziler geldiler. Durgunluktu o dökük saçık giyindikleri
Yarım kalmışlardı. Tamamlanmadılar. Toplu odalarını sevdiler.
Ölümü hüzünle geçmişlerdi, ateşe tapardılar.
Kent eşiklerindeydi, ağlayışını duydular
Kestiler, biçtiler, dikmediler ve gitmediler,
İğnelerine iplik geçirip bekledilerr

Kestiler, biçtiler, ama *dikmediler*. Biz de oradan, "tamamlanmadılar... beklediler" kısmından devam edelim: "gitmediler", masayı terk etmediler, "kanlı oyuna" (*Arabistan*) devam ettiler.

"Veysel Karani" bir toplumsal altüst oluşun söylenti ("gazete") olarak gerçekleştiği bir ortamda başlar. Zevzek koronun birinci

13 "Yenilgi Günlüğü"nden, biraz daha şarjlı: "beklemek bir tepenin mutluluğunu / bir acının yakıp geçmesini beklemek..."
14 "Güneş Saati"nden, Akdeniz konusunda, enternasyonalizm doğrultusunda: "... bütün cinselliğimle Akdenizi avuçluyorum. Bütün. Şimdi / Akdeniz. / *Ortak*. Öyle büyük ki bütün uluslara yeter."

kişisinden duyarız Veys adını ilk: "tragedya" sözcüğünü de o telaffuz eder: "Şimdi biz bir tragedya yaşıyoruz, ayışıksız ve kansız. Veys, tanıyacaksınız ya, bir ananın bir kuzusu, anası gün görmüş, akıllı bir *seçim tiryakisi*." Ama bu trajik ciddiyet veya vahamet temasını sürdürecek olan 2. Kişi'dir, o da gazeteden bulmaca çözerken erişir başlangıç noktasına: "Buldum, ilk sözü buldum / Bir tragedyaya yakışan..." Ama izleyen konuşmalarda trajedinin yavaşça sulandığını, imkânsızlaştığını görürüz, çünkü ölüm iptal edilmiştir: 3. Kişi: (*Gazeteden okur*) [...] Via del Morte'de [ölüm yolunda] ölmek güçleşti. Onsekiz gündür süren Haziran nezlesi bütün ölüleri sokakta bıraktı. Kimse ölmek istemiyor [...] Bütün topraklar dirilerin, yani bütün topraklar parsellenmiş." Korodan bir başkası pek kül yutmuyordur, ekonomi-politikten haberdar gibidir: "Sonu ne çıktı bayım? ASARVA uçak şirketinin yeni hatlarının reklamı. Bırakın bayım karnım tok..." Naif 2. Kişi bu güngörmüş zevzekliğe müdahale etmek ister: "(*Yerinden yine fırlar*) Dinleyin, dinleyin yahu n'olur? / Hiç saygınız yok mu be? Tragedya diyoruz / Maydanoz demiyoruz tragedya diyoruz. / Kim şaka yapıyor, kim doğru anlamadım / uzun zamandan beri. (*Ayağı kayar, ama düşmez. Yöresine bakınır. Gülünç bir durum.*)" Adam böyle konuşmaktayken, yazarı çoktan trajedi ile dereotunu eşitlemiştir. 2. Kişi'nin feveranı bir fayda sağlamaz; adamlar istiflerini bozmadan briç oynamaya, kıkırdamaya, askerlik ve işret anılarını aktarmaya devam ederler. Bütün bu "düzeni", gündelik gerçekliği, bu "tiryakiliği" yerinden oynatacak bir *olay* olmuş gibidir ama, hem koro pek oralı olmamakta hem de olayın mahiyeti tanımlanmamaktadır: Halk ayaklanması mı, darbe mi, yoksa pogrom mu?[15] (Bu konuda ancak III. Perde'de, "6. Kitap Sokağı"nın "6 Eylül Sokağı'na" çevrilmiş olduğu noktada kısmi bir açıklık ediniriz.)

Veys içinse tek olay, bir peygamberin gelmiş olduğunun işitilmiş olmasıdır. Sanıyorum bu "olay-düzen" karşıtlığı temasını komünist filozof Alain Badiou'dan yaklaşık 30 yıl önce yeterlice belirginleştirmiştir Uyar'ın oyunu, onun kadar coşkulu olmasa bile.[16] Olay'ın öncesinde (ama her zaman *karşısında*) bir süre-

15 Uyar'ın solcu okurlarını çok memnun etmeyecek bir belirsizliktir bu.

16 Bkz. Badiou, *Etik: Kötülük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme* (İstanbul: Metis, 2003).

gelen gerçeklik vardır, bir alışkanlık, Veys'in annesinin "seçim tiryakiliği" gibi. Düzen (ya da koşullar, ya da varoluş) her zaman rakibi ve muhtemel celladıdır. Gerçekliğin kendi hazırlamadığı, nedenselliğe bağlı olmayan bir olay birdenbire "düşer" koşulların orta yerine; durgun suda peş peşe dalgalar, halkalar oluşur. Güngörmüş gerçeklik olayın yatışmasını "bekler", her şeyin şakaya gelir hale gelmesini, bir askerlik anısına dönüşmesini.[17] Badiou'ya göre, aynı zamanda *hakikat* anlamına da gelen "sadakat" sorunu bu kavşakta dayatır kendini, hemen geri çekilmek üzere: ya olayın hakikatine sadık kalacağız, gereğini *yapmaya* devam edeceğizdir ya da kendimizi plaja, dalgaların yalamasına, devrim anılarına, anılaşmış devrime bırakacağız.[18]

Özgün Üveys'in durumunu böyle betimleyebiliriz belki; ama Uyar'ın Veys'inin durumu daha karışıktır, hem de çok karışık. Mesajın ortaya düşüşüyle çıkan gümbürtüyü belki herkesten önce işitmiştir, gelgelelim bu deneyimi biraz "Paskal'yen" terimlerle, kuşku ve kumarın terimleriyle tarif eder. İlginç olan, Pascal/Kierkegaard/Sartre çizgisinde bir atılım motifi olan "seçme" kavramının (ve seçim, parlamento, seçme özgürlüğü ve düpedüz "özgürlük" kavramının kendisinin de) Uyar'ın düşünsel şemasında olay'ın değil de düzen'in ("tatil"in) yanına düşmesidir: "Ama anam /... / ne var o yalvaçta sanki diyor. / Ben de bilmiyorum ama gitmek istiyorum /... / Şimdi, sözde seçtiğim, ama mutlaka seçildiğim / seçildiğim bu evren yalan geliyor bana. / Bıktım tatillerden..." Bir seçim varsa eğer, kişinin değil düzenindir: Koşullar kişiyi seçmiş, yerleştirmiş, onu bir parlamentarizm ve plaj tiryakisi yapmıştır. Bu noktada, bir Turgut Uyar şiiri mırıldanırken buluruz Veys'i, galiba *Her Pazartesi*'den: "... Bulmasam da olur, ama gitmeliyim... / Bir sıkıntı. Öyle bir şey. Yanlış gibiyim dünyada / Örneğin, birden bir sinemada, yahut bir tiyatroda, / yanlış gibiyim birden / ..... / Yarın öbürgün gün batar zaten /

17 Sonra, ama çok sonra da değil, 1848 devrimlerinin sonuçlarını gidermek üzere harekete geçen Avusturya Başbakanı Prens Metternich gibi daha zecri tedbirlere başvuracaktır.

18 Bir üçüncü şık daha vardır, Badiou için en kirli şık, kötülüğün asıl tarifi: Olay'ın yoktan var ettiği hakikat rejiminin durumu idare etmeye, içten içe kendine sadakatsizlik etmeye, kendi kendine yalan söylemeye başlaması: 1795'ten itibaren Fransa, 1927'den sonra Rusya, Kültür Devrimi'nden sonra Çin.

bütün seçenler rahattır o zaman / derli toplu giyinen bir adam gibi rahat, öyle...”[19]

Güngörmüş düzen öyle beklerken bu da böyle bekliyordur: ürkerek, garantisizce, sonra ne geleceğini çok iyi göremeden. Pascal’i de mahcup edecek şekilde söylenmeyi sürdürür: “Bırak ben aldanayım. Bu ilk olmayacak nasıl olsa!.. / Aldanmak, aldanmak anlamını değiştirdi çoktandır. / Çoktandır kim aldanmıyor acaba?.. Bir bilsem, bir bilsem.” Aldanmanın değişmiş anlamını, Karacaoğlan’ın türküsündeki “kandırılma” sözcüğünün yananlamında bulabiliriz burada: “... soğuk pınarlardan kandırdı beni...” Yalvaç, bir susuzluk gibi bastıran aldanma ihtiyacıma tek doğru cevabı verebilecek, anlamında. Ama uzun havanın rahvan ritmine yer kalmamıştır Veys’in durumunda, sıkışıktır, “91 günlük bir senedin” son günü gelmiştir, borcun hemen ödenmesi, yalvaç’ın acilen görülmesi gerekiyordur: “Geç kalıyorum sanki, bir cinayete, yahut bir kurtarmaya / geç kalıyorum sanki, dakika farkiyle / ... / sanki bir tek geç kalan benmişim gibi. Bir su içsem / bir yıldız görsem, ağan yahut da düşen... / İşte diyorum, vakit geç!.. / Birden bir bakıyorum, boşalmışım, dümdüzüm, tatildeyim, / yorgunum... / Vakit geç!..”

Bu “dümdüzlüğü” biraz buruşturan şey, anneyle nişanlının itirazlarıdır. Yunus Emre’nin şiirinde anadan destur almıştır Veysel – burada “peki, tamam, git, ama bir gün kal ve hemen dön” der anne. Mira ise Uyar’ın daha iyi anlayacağı bir dilden konuşur: “Bir kurtuluş vehmediyorsun. Yok ki Veys, / Bundan başkası yok!” İşin ilginci, anneyle gelinin (bir yerde hissedilen) “kaynana” geriliminin de üstesinden gelip “arayışa” karşı bir varoluş ittifakı kurabilmiş olmalarıdır. Mira seks der: “Neyi var sana verebileceği / Örneğin benim kadar. Çok çok bir parça sakal / ve bir parça da hüzün...” Anne de “Oidipal” engeli aşıp Mira’nın süt dolu meme-

19 “Seçimleri özellikle bırak” derken, Cumhuriyet rejimi ve gazetesiyle ilgili de değinmeler geçer: “gün çiçekle başladı, iki demet leylâkla tam zamanı / 125 kuruşluk birer demet / pazarlık etsem bir liraya alırdım / ama sepeti tâ dördüncü kata çıkardı çocuklar / ve en güzellerini seçtiler sözün gelişi / sonra bir cigara yakıp cumhuriyet gazetesi okudum / “bu cumhuriyet sözüne oldum bittim gülerim” / sonra / sonra olanca gücüyle abandı üstüme / bahar mı desem, çaresizlik mi / ne deniz kaldı deniz diye ne gök / “bunları klasiktir diye söylüyorum” / ne orman kaldı elimde ne orta-doğu”. (“Pazarlıksız”)

lerini koz olarak öne sürer: "Yaşlıyım, gitme. Yorgunum. / Keçilerimiz doğuracaktı nerdeyse / ... / Onların süt dolu memelerine torbalar dikecektim.. / Ben artık dayanamayacak kadar yaşlıyım, / O, (*Mira'yı gösterir*) sabredemiyecek kadar genç. / Gitme ıraklara, ne varsa burda, / İşte bu odada, bu dar avluda, gitme o yalvaç'a." Veys'in buna verecek inandırıcı bir cevabı yoktur, kendisinin de inanacağı. Gider. Gittiği yerde onu yalvacın kendisi değil, mesajla hiç ilgisi olmayan bir yol arkadaşı karşılayacaktır: Dante'nin cehennem girişinde eteğine yapıştığı Vergilius'tan da kayıtsız, daha bihaber bir rehber, bir "montör". Adam sonunda *fazla kafaya takma bunları* der Veys'e, *hadi gidip adam gibi içelim*. Kim istemez, onca sancıdan sonra. Ama onlar "içkievi"ne yollanırken iki sorun bırakmışlardır arkalarında. Birincisi, mesajın, çağrının niteliği; ikincisi oyunun değinip geçer gibi yaparken saptadığı somut tarih: tam ne oluyordu orada, sahne dışından gelen sesler hangi "olayı" işaretlemekteydi: "Karalardan Aklara" geçmiş bir iktidar, bir kurucu meclis, ağırbaşlı bir anayasa müzakeresi ya da çakırkeyif bir kıyım karnavalı?

Çağrı önce özgün öyküdekine uygun olarak tanımlanır: Veys'in yalvaç'ı görmesi gerekmektedir ve her an geç kalıyordur. Yalvaç bir kararsızlık ortamında, "Ak" ile "Kara" arasındaki karşıtlığın önemsizleştiği bir dünyada gelmiştir, trafik lambasının hep sarı yandığı bir kavşak. II. Perde'nin başında, kişiler bir yandan yalvacın gelişini konuşurken, bir yandan da gazeteden yüksek sesle okurlar: "Yeni bir antibiotik, haziran nezlesine, / bütün kırık çıkıklara, yeni bir harika ilâç... / Biliyor musunuz artık ölüm yok. / Kararsız akşamlar ve antibiotikler var yalnız."[20] Ölüm, büyük "negatif", dünyadan çekilmiştir, bütün karşıtlıkları da önemsizleştirerek. Koro, mesajın içeriğiyle değil, yalvaçın "kim" ve "nereli" olduğuyla ilgilidir. Bu arada yalvaç da unutulur, yerini harika ilacı bulan bir "Profesör Geselschaft" ismine bırakır. Veys ise yalvaçtan ne beklediğini şöyle anlatır: "İzin verin bana. Vakit yok. / Mutlaka gitmeliyim, gidip görmeliyim o Yalvaç'ı... O

20 Orhan Pamuk da *Kara Kitap*'ta, "artık hastalıkları değil, ilaçların adlarını biliyoruz yalnız" diye işaret edecektir bu ilerleyen nominalizme.

en büyük avuntuyu görmeliyim, toprağa dönmeyi.. / O kaçınılmaz saçma sonuca bir anlam getiren, o bize bir hesap gününün muştusunu getirerek yaşamamızı da değerlendiren...” Hayatın anlamını bildirecek olandır yalvaç: Hayatın gelişigüzel bir olay dizisi olmadığını, her şeyin bir hesap/hakikat anına yöneldiğini söyleyecek olan. Ve bu çerçevede, “o kaçınılmaz saçma sonuca” da, demek ölüme de bir değer kazandıracak olan. Ama o “avuntu” sözcüğü, bu canhıraş yakarış içinde inançsızlığın kurdunun faaliyet halinde olduğunu hissettirir: Yalvacı bulmakla “büyük ödülü” değil, sadece “teselli mükâfatını” mı kazanmış olacaktır?

Ve zaten Veys’in arayışı da giderek şehrin, demek finansın terimlerine tercüme olmaya başlar: Çok önce verdiği bir bono vardır ve şimdi ödemesi gerekmektedir. Bu kayma, arayışın aciliğini azaltmaz, tam tersine: “Ben çok hazırlandım, ama yalnız birgünüm var herşeye.. / Seçmeye yahut seçilmeye.. / ... / Bir günüm vardı yalnız / onun da çoğu gitti. / Bulalım sonra ne olursa olsun!..” Kafka’nın Mesih’le ilgili problemi de eşlik eder bu kumarbaz gözükaralığına: “Ya geçmezse? Ya çok önceden geçmişse?” Ama aranan artık yalvaç değil, harika antibiyotiğin mucididir: “Profesör Geselschaft”, bir bilim insanı. Şu halde arayış teolojik çerçeveden koparak dünyevileşmiş midir, “bono” meselesini de düşünürsek? Profesörün adresi de böyle bir “yoruma” elverir gibidir: “Terziler Mahallesi, *6. Kitap Sokağı*, No. 50”. Altıncı kitap, demek Ahd-i Atik’in *asıl* gövdesinden (“Pentatök”) sonra gelen bir eklenti: Kesin bildirim ve inancın yerini artık sayısız yorumun, şerhin, tartışmanın, kısaca zihinsel *çalışmanın* aldığını düşündürebilecek bir sokak adı. Profesörün adı da rastgele bir seçim gibi durmuyor: Uyar’ın tek “l” ile yazdığı *Gesellschaft* sözcüğü Almancada toplum demektir; cemaat (*Gemeinschaft*) değil de modern, seküler toplum. “Çözüm” dinde değil de toplumda, bilimde midir öyleyse, toplumbilimde? Ama eğer böyleyse Veys’in arayışı da çoktan boşa çıkmış demektir, çünkü bu dönemindeki Uyar için toplum “gazetelerin” dünyasından ibarettir: Düzenli sahteleşme ve değersizleşmenin evreni. Ve bilim de hayatın anlamını değil, sebeplerini araştırır; anlamlı olabileceğini söylemekten bile kaçınır, sadece sebepli, koşullu olduğunu söyler. Sonraki yılların “angaje” şairinin de “sonsuz

eksi bir" deyimiyle işaretleyeceği bir geçişsizlik bölgesindedir Veys.[21]

Öyle ya da böyle, kılavuzu "montör"le birlikte aramaya devam ederler. Bir de bakarlar ki sokağın ve bakkalın adı değişmiş, her şey aynı olsa bile. Ama bina numaraları değişmemiştir. No. 50'nin önüne geldiklerinde "BISAKAŞ Şirketi, Profesör Geselschaft" tabelasını görürler. Ama kapıyı açan, Veys'in yaşlı anasıdır! Onu yine vazgeçirmeye çalışır ama başaramaz. Sahne kararır, ışıklar yandığında Veys ile montörü yine aynı binanın önünde buluruz. Bu kez eski adlarına geri dönmüşlerdir, sokak ile bakkal. No. 50'den "elleri bağlı" bir adamla başkaları çıkar, Veys'le kılavuzun yanından geçip giderler. Eve girdiklerinde başka bir adam karşılar onları. "Profesör Geselschaft'ı uzaklardan aramaya geldiklerini" söyleyince, "tevkif ettiler onu," der adam, "az önce giden oydu." Veys'in korktuğu başına gelmiştir: O farkında bile olmadan yanından geçip gitmiştir Profesör/yalvaç/Mesih. Üstelik alçalmış bir halde, yüz kızartıcı bir "hortumlama" suçunun faili olarak. "Şimdi ayaklanmayla birlikte tevkif edildi." – Peki hangi ayaklanmadır bu? "Geliş" midir, ayaklanma mıdır, askeri darbe midir, cümbüş müdür, bir haysiyetsizlik festivali midir?

Bunların hepsidir; ilerleyen bir değersizleşmenin eğik düzleminde hepsi birbirine karışır, en alttakine indirgenir. Gazete satıcısı "ayaklanmayı yazıyor, iktidarın Ak'lardan Kara'lara ve halka geçtiğini yazıyor" diye bağırırken, kahve önündeki korodan biri, "bir yalvaçın ünü yayıldı ülkemize," der, "Ah ah, gitti o güzelim günler güme." Daha önce tanıştığımız o trajedi meraklısı 2. Kişi'yse başka bir telden çalıyor gibidir: "Bir büyük intihar gerekli dünyamıza... Dünyaya bir bütün intihar / yani bir bıçak herkese / belki de bir bomba. / Diri, keskin bir bıçak!.. / Ama diri, keskin bir bıçak. Tragedyaya yakışan. / İsteyen saklayacak, isteyen kullanacak /... / Ama kullananlar, ama onlar, kimsenin yapamadığını yapacak, yıllarca kimsenin yapamadığını yapacak. / Ah işte biliyorum, belki de fifreler çalacak, sûrlar çalacak, / bir ur çıkartır gibi, petrol ararmış gibi, / kaleler, beş direkli gemiler,

21 *Kayayı Delen İncir*'den: "nedir sonsuzdan bir önceki sayının adı / diyelim sonsuz eksi bir / sonsuz eksi bir / hayatın adıdır bu //... ne kadar sürdü ki ateşin yengisi / bir türlü yeterince yaşanamayan / sonsuz eksi bir."

rum ateşleri, / birdenbire, birdenbire gülünç kalacak... / Biraz şiire aykırı, biraz kahraman, / biraz da ay batmadan."[22] Yalvacın takipçilerine dağıttığı "bıçak", önce bir toplu intihara sonra da kıyamet düşüncesine (İsrafil'in suru) karışır. Ayaklanma bu mudur? Herkes başka bir şey anlıyor gibidir olup bitenden; yorumun, şerhin, *söylemsel* çekişmenin dünyasındayız:

> 1. KİŞİ (*Seyirciye*): Sayın bayanlar, baylar!.. Durun, ürkmeyin. Kullandığımız deyimler için özür dilemeye de lüzum yok. Hep biribirimizi biliriz. Ürkün yahut ürkmeyin. Nasıl isterseniz. Çünkü taa baştanberi herkesin yaptığı bu... Korkutmak, sallamak ve yerine yerleştirmek. Bütün ustaların ve bütün ihtilâllerin yaptığı. Önüne durulmaz yöntem, önüne durulmaz mantık. Korkutmak ve yerleştirmek. Değişen tek bir şey var şimdi. Şimdi daha çok, daha fazla korkutmak zorundayız. Alıştık mı, kimbilir? [...] Hadi geceniz hayırlı olsun. (*Geriye çekilir.*)

Tuhaf şey. Uyar'ın "1. Kişisi" en az yirmi yıl öncesinden Evren-Özal devamlılığını ve yine en az kırk yıl öncesinden Naomi Klein'ın daha çok Şili (Pinochet) deneyiminden hareketle kurguladığı "şok doktrini"ni de mi öngörebilmiştir: Önce sars, iyice korkut ve hemen ardından alıştır, yerleştir? Yoksa zaten bu dünyada hep böyle mi olmuştur? Sahne direktifleri *şu* okuduğunuz satırların güncel zamanına da işaret eder gibidir: kopuk caz ezgileriyle askeri marşlar birbirine karışır: mehterle "Memleketim", kuzeyle güney, onuncu yılla dombra hemhal olmaktadır, "sen ben yok, Türkiye var". Öyle ya da böyle, aynı olayın ışığı Uyar'da bir prizmadan geçerek bölünür, farklılaşır. 2. Kişi: "Bütün gazeteler yazdı zaten.. / Vaz ederek dolaşıyormuş, ardında yüzbinlerce kişi. / Körlere ilâç, işsizlere iş, / isteyene kartvizit, isteyene üyelik. / Büyük kurtuluş, büyük kalkınma, yani büyük ölüm. / Aman davranın, her şey nasıl gevşemiş, / davranın nasıl gevşemiş... / Büyük kurtuluş baylar, toplanın katılalım." Koronun geri kalan kısmı daha ihtiyatlıdır: "Öbürleri (*kuşkulu*): Belki de o son yalvaç. / Bir daha ya gelir ya gelmez. / Ama, belki sondan bir önce. / Neme lâzım tedbirli olmalıyız. / Aman dikkatli olalım, / Belki bir

22 Yazar, belki de henüz yazmamış olduğu "Kadırga" ve "Malatyalı Abdo İçin Bir Konuşma" gibi şiirlerin hazırlığını yapıyor gibidir burada.

daha gelir, belki bir daha gelmez / Gelir mi, gelmez mi. Acaba ne yapalım?" Bu noktada ilginç bir sahne direktifi girer: 2. Kişi'nin görünüşteki samimiyetine karşı öbürlerinin "alaylı, ağlamaklı" konuştuğu belirtildikten sonra: "*Ağır ağır toplanırlar. Birbirilerine bakarak, birbirilerini onayarak konuşurlar. Gene de ciddi olmayan bir eda vardır hallerinde. Belki süregelen bir sağduyudurlar. Toplanırlar. Karanlık.*" Bu ciddiyetsiz kuşku, bu temkinli gevşeklik aslında binyıllardan süzülmüş bir sağduyu mudur, yoksa sağduyu (bazen de "uzgörü") dediğimiz şey zaten bu mudur, bu kadar mıdır? Öyle ya da böyle, bir noktaya raptedilemeyecek, kaçak, kaygan bir "anlamla" çalışmaktadır *Toplandılar* şairi.

Olayla ilgili belirsizlik sürer. Veys'le anasının evinin kapısı çalınır 1. Perde'nin sonuna doğru. İçeri bir adam dalar, ve peşinden bir kitle. Savaştan geliyorlardır: "Yenilmemek için dövüştük ve... şey için... / Allah kahretsin... / (*Odayı dolduranlara*) Ne içindi arkadaşlar?" Cevap: "Şey içindi galiba... Kahramanlık için.." Ve devam ederler: "Ah biraz uyumak, biraz yemek, biraz uyumak / ihtilâlsiz ve yüzbaşısız." Savaştan dönen asker kalabalığının "edası" da kahve önündeki zevzekleri andırmaya başlar bir yerde: "gülüşürler", "*kalabalık en çok, alaycıdır.*" Sahiden bir savaş (veya ayaklanma) olmuş mudur acaba, Ak'larla Kara'lar arasında fark var mıdır? Daha önce de söylemiştik: Burada güncel tarihsel değini, Profesör/yalvacın değişen adresidir: "6. Kitap Sokağı"ndan "6 Eylül Sokağı"na, "doğruluk"tan "Özgürlük"e – ve gerisingeri. Ama bunu daha iyi tanımlamak için şiire, yukarda hizalamış olduğumuz "Güneş Saati" öncesine dönmek zorundayız.

Her Pazartesi'nin ikinci parçası "Bağlı Kalmanın Yeri"nde şu dizeleri buluyoruz: "Akıyor şarkısı büyük bedenin, / Kovuşturulan şarkısı. Bir meydana / Hep meydanlara. Meydanlara. / Nasıl bakıyorsa bir koltuk bir duvara, / Başkaldırmanın sınırlandırıldığı bir dünyada / Akıyor... / Kovuşturulan bir kan gibi. / ... / Sonra bir tutku gibi girince akşam, oraya / Akşam oraya. / Oturup oturup nehirleri anlatmak... / Ve hep umutlu olmak umutlu olmak umutlu olmak / Oturup oturup nehirleri anlatmak." Yukarda zevzek koronun söylenişlerinden de bildiğimiz "akşamı" parantez dışına alırsak ve şiirin farklı kanallara saçaklanan uçlarını budarsak, bir kalkışmanın terimleriyle karşılaşırız: İlk kez, bedenlerin, hem

de kovuşturulan bedenlerin hareketi girmiştir Uyar'ın şiirine. Birkaç yıl önceki 28 Nisan 1960 talebe hareketleri ve izleyen 1960 "ihtilâli" mi? Olabilir ama nasıl karşılanıyor, alkışlanıyor mu, kutlanıyor mu? Bir sonraki şiire ("Bir Duymak") bakalım: "Eylül karmaşası!.. // kendisi hatırlanan bir soğuk, bir soğuk ki, / ve etlerin, / sonuçsuz bir ayaklanmaya yöneltildiği bir akşam." Demek bu evrede en hafif deyimiyle "muğlâktır" bu askeri okul mezununun askeri darbeye karşı tavrı.[23] Olayın sahici (ve bu anlamda "kendiliğinden") olduğuna inanmıyor gibidir: "etler" nafile bir kalkışmaya "yöneltilmiştir". Ama sadece 28 Nisan'dan söz etmiyor olmasın sakın? Biz Nisan, Mayıs derken, o "Eylül", karmaşık ve bulanık Eylül, rastgele mi, durup dururken mi giriverdi şiire? "Eylül" derken niçin bir anda "soğuk" sızıyor işin içine?

Böylece oyuna geri dönüyor ve kendimizi "6 Eylül Sokağında" buluyoruz. 1960'tan beş yıl öncesi işaretlenmektedir burada, 1955 Eylülünün iki gününde (6 ve 7) yaşanan ama aylar öncesinden hazırlanmakta olduğu ancak otuz küsur yıl sonra telaffuz edilebilen bir karnaval, bir namussuzluk şöleni. Bu eski Edirnekapılı da uzaktan, belki Ankara'dan izlemiştir olup biteni. Öyle ya da böyle, sıcaklık bakımından kendisi zaten karışık olan Eylül bir de Nisan-Mayıs'la karışmakta, darbeyle yalvaç, anayla BISAKAŞ şirketi, tevkifle kurtuluş ve etlerle Geselschaft – hepsi birden Veys'in sırt çantasının içinde farksızlaşmaktadır. Uyar'ın işlerinde aynı terimlerin, en başta "akşam" olmak üzere, farklı, belki daha pozitif bir enerjiyle yüklenmesine biraz daha zaman vardır. Belki bir *Kavel grevinin* (1963) geçmesi gerekiyordur aradan. Ama spekülasyonu burada keselim, olgulara, dilsel verilere dönelim. Ve yukarda bir yerde bıraktığımız "alegori" terimini tekrar öne getirelim. Neyin alegorisidir bu, alegoriyse eğer; 27 Mayıs'ın ve bu türden başka nafile veya mütevazı "ihtilâllerin" mi? Olamaz. Böyle şeylerden söz etmek için, alegoriye, simgeye, metafora vb ihtiyaç yoktur. Ya dosdoğru değinilir ya da zaten değinilmeye değmeyecek kadar entipüftendir. Başka bir yerde söylemeye cüret ettiğim şeyi tekrarlayacağım: Uyar'ın şiiri esas

23 Şairin 27 Mayıs'a ilişkin tavrını çocuklarından dinlemek için bkz, *Turgut Uyar'ın Çocuklarıyız*, haz. Derviş Aydın Akkoç (İstanbul: İletişim, 2014).

itibariyle şiirin kendisi hakkındadır, *bu* şiirin kendi kendini doğurması, bir evreden ötekine taşıması hakkındadır. Çeşitli tarihler (28-27 ve 6-7) elbette önemsiz değil: bir kopuşa, sonradan "bu cumhuriyet sözüne oldum bittim gülerim" cümlesiyle kayıt altına alınacak bir ayrılmaya işaret ediyorlar. Ama bu sancılar, bu ayrılmalar, "şahsın" kendisi kadar, hatta daha çok, yazmaya, hizmet etmeye çalıştığı ve akıbetini kestiremediği şiirin hareketiyle ilgilidir. "Veys" figürünün de bizi gönderdiği yer, kökensel Üveys'in ötesinde, daha acil, daha yakın ve dolaysız bir yerdir: *Tütünler Islak*'tan *Her Pazartesi*'nin ikinci yarısına geçildiğinde çoktan tamamlanmış görünecek bir sancı evresi, bütün imkânları yoklanmaksızın mecburen geçilen bir eşik.

Oyun da, şiir de, Veys de şiirin kendisi hakkındadır, başka birçok şeye de değinirken. Oyun bunu çeşitli karşılaşma anlarında hissettirmeye çalışır, sanki çok da dikkat çekmek istemiyormuş gibi. Veys'in anasının evine doluşan savaş artıklarının lideri, "Kurtardık memleketi, yüz yıllık tavcılardan" demiştir; Veys ise "Memleket değil benim derdim. / Ben kendim..." der ve arkasını getiremez. Kalabalığa ve anneyle Mira'ya şöyle bağırır: "Ama bütün bunlar bi sınava hazırlanmıyorsam, neden?" Ve sanki araya gizlenmiş gibi duran asıl söz Veys'in montörle tanışma anında gelir. Adam önce kıvırtmıştır, ben yıllardır bu kentte yaşıyorum, böyle bir adres (6. Kitap, No. 50) duymadım. Veys: "Ama bayım ben bu adresi yıllardır / bir bakıma kendim hazırladım." Mesaj *sonradan* bir dışsallık edinecektir Uyar'ın şiirinde; Veys/Uyar, sanki başından beri dışarıdan, uzaktan gelen bir çağrıya, bir seslenişe doğru gitmekteymiş gibi görünecektir. *Toplandılar*'daki "Sözcük" şiiri: "hiç duymamıştı o sözcüğü, motorlara kum yüklerken söylermiş işçiler / freni patlayınca bir ağır kamyonun, şoförün ağzında cıgara gibi dumanlı / ilkin vaftizci yahya, sonra yahyanın kendisi sonra spartaküs roma'ya doğru / sonra incelmiş, hazırlanmış, keskinleşmiş gelmiş bir dövüşçünün ağzında." O daha önce hiç duyulmamış "sözcüğün" bir de içsel, öznel tarihinin olduğunu son dizede hissederiz: Gelip "dövüşçünün" diline yerleşmeden önce, bir hazırlanma, mayalanma ve damıtılma sürecinden geç-

miştir.[24] Bir evrede şairin karşısına başka yerden gelen bir çağrı gibi çıkacak olan mesaj aslında şiirin kendi kendini var etme çabasının ürünüdür. Randevunun yerini ve zamanını da, orada bulacağı "şeyi" kendisi belirlemiştir. Ve bunun farkındadır: "bu adresi yıllardır bir bakıma kendim hazırladım."

Turgut Uyar'ın niçin Veysel Karani mitini seçtiği (ya da niçin bu mit tarafından seçildiği) hakkında artık daha belirgin bir şeyler söyleyebilecek durumdayızdır belki. Uyar'ın "saçma" kavramıyla bağlanır göründüğü standart "varoluşçu" düşünce çizgisi (daha çok da bunun "Kafka'cı" versiyonu[25]) Üveys mitinde çağrılma ile kaçırmanın acılı ama zorunlu birliğini görecektir: Çağrının kaynağına vardığında Peygamberin kendisini değil de halifesini görebilendir Üveys. Göngörmüş montör de Veys'in "Ama bayım ben bu adresi yıllardır / bir bakıma kendim hazırladım" sözüne dudak kıvırır: "Bırakın bayım, çok gördük / ... bütün adreslerin sonunda / Bir kapalı kapı vardır." Geselschaft'ın adresine vardıklarında kapı açıktır ama içerden kelepçeli çıkan adamı fark etmezler bile, evde asistanını bulurlar: "Az önce giden oydu. / Aramasanız daha iyi edersiniz. / Ben yardımcısıydım onun.. / Şimdi ben de ardından gidiyorum." Kapı açıktır ama adreste buldukları kişi bir kâzip şöhrettir, müflistir. – Böyle bir yorumu kendisi de teklif eder gibidir Uyar, önce sinik koro sonra da montör aracılığıyla. Ama Karenli'nin öyküsü, sadece Uyar'ın kendi çağının sahteliğini açığa çıkartmak amacıyla seçilmiş olabilir mi? Ve alegorinin yaptığı iş *bizim kendi zamanımızın* da kofluğunu öngörmüş olmaktan mı ibarettir? Yine havai fişekler, bando mızıka ezgileri eşliğinde üstünü başını silkeleyip montörün peşinde içkievine doğru yönelirken Veys sanki farklı bir yoruma işaret ediyordur: "Evet, kalkalım artık..."

Ahmet Yaşar Ocak, Üveysiliğin "tasavvuf tarihinde, belli bir tarikata veya tasavvufi mesleğe mensup olmayan, doğrudan

24 Aynı kitaptaki "Kim Çağırıyor Maviyi" şiiri de öznellikle nesnellik arasındaki bu gidiş gelişi kaydeder: "maviyi çağıran kim, kimdir çağıran maviyi / asıl mavi kimi çağırıyor, asıl onun adı ne."

25 *Mavi Oktav Defterleri*'nden şu muzip cümleler: "Mesih ancak artık gerekli olmadığında gelecektir, ancak gelişinden bir gün sonra gelecektir, son günde gelmeyecek, her şeyin en sonunda gelecektir."

doğruya Allah'ın hidayeti ve irşadıyla velayet mertebesine ulaşan sûfilere" verilen ad olduğunu belirtir ve Attar'dan aktarır: "Kendilerinin herhangi bir pirden nasip almaya ihtiyaçları yoktur. Hz. Muhammed'in ruhaniyatı başkalarının aracılığı olmadan onlara nasip vermiştir."[26] Başka bir deyişle, sonradan oluşacak bir *pirsiz dervişler* silsilesinin çıkış noktasıdır Karenli: birbirlerinin de soyundan gelmeyen öğretmensiz öğrencilerin, ustasız çırakların ilk örneği. "İkinci Yeni" akımının da çıkış bildirilerinden biri sayabileceğimiz "Efendimiz Acemilik" denemesinin (1956) yazarının Üveys'ten başka bir mitik figüre gitmesi düşünülebilir miydi?

O yazıda, önceki kuşağın şairlerinin "kendilerini yeniden icat etmeyi" başaramadıklarını söylüyordu Uyar, o yıllar için çok yeni ve epeyce şaşırtıcı olan bir formülasyonla. Şu halde "benlik" (şiirsel benlik) bir miras değildi; şiirin "kendi kendini doğurması" (Ece Ayhan), hatta "kendi babasını da doğurması" (Kierkegaard), kendi "kökenini" *sonradan, kendi yaptığı işle* icat etmesi gerekiyordu. Ocak'ın kaynakçasında adı geçen ama belki de "Şii tandanslı" olduğu için metin içinde anılmayan Henri Corbin, *İbn Arabi'nin Sûfizminde Yaratıcı İmgelem* (1956) başlıklı kitabında, Arabi'yi de Üveysiler silsilesine yerleştirir "kaynaklarının araştırılmasının faydasız bir çaba" olduğunu belirtir: Arabi, "her şeyden önce kendi kendisinin 'açıklamasıdır'", kendi kendisinin sebebi.[27] Uyar'da bu "kendi-sebeplilik", bu kendi kendini doğurma, sürekli ve çevrimseldir. "Efendimiz Acemilik"te bir heykeltıraş mecazıyla anlatır bunu: Heykelci eline bir taş veya kil alacak, yontacak, yoğuracak ve tam bir şeye benzemeye başladığı anda fırlatıp atacak, yeni bir işe başlayacaktır. Orada bir ustalık birikmiştir: Bir sonraki çevrimin işleri, bu erişilmiş ustalıktan değil, önceki çevrimin zaaflarından, orada gizli kalmış veya bastırılmış ihtimallerden türetilecektir. Mürşit, her çevrimin başlangıcında yeniden ama farklı kılıkla beliren bir acemiliktir, bir duraksama, bir sallantılı

26 AY. Ocak, agy, 91-92. Ve belki resmi Sünni itikadın gereği olarak hemen şunu ekler: "Gerçekte iyice düşünülürse, Üveysiliğin Veysel Karani ile bir ilgisi yoktur." Ne çare ki, kendisinin de belirttiği gibi, "Anadolu" İslamına, "halk" inançlarına Attar'ın yorumuyla nüfuz etmiştir Üveys: ilk Üveysi olarak.

27 Henry Corbin, *Alone with the Alone* (Princeton, 1969), 44-45.

köprü. Bu geçişlerin belki en önemlisinde niçin Üveys'ten başka bir figüre başvursundu ki Uyar?

O geçiş, denemeden birkaç yıl sonra, *Dünyanın En Güzel Arabistanı*'nın (1959) yayımlamasıyla birlikte, "İkinci Yeni" olarak adlandırılmaya başlanacaktır. Daha önce de iki kitabı vardır şairin, kendi içinde yine bir "daralma-genişleme" döngüsü içeren. Hatta bu ilk evre için, dönemin tartışılmaz eleştirmeni Ataç, "zarımı Turgut Uyar için atıyorum" demiştir. Bunları Badiou'nün terimlerine tercüme ettiğimizde şuna ulaşıyoruz: O ilk çevrim "düzendir" şair için, Ataç'ın onayıyla da tescil edilmiş bir düzen, varoluş, durgun su. Yeterli gelmez. O suya kendi "zarını", kendi taşını, bitirmek üzere olduğu heykelciklerden birini fırlatır. Çalkalanmaya başlar durgun gerçeklik. Şiir, *Arabistan*'ın "Öteyi Beriyi Omuzluyorum" gibi parçalarıyla kendi kendini kışkırtmaya, kendi kendini *azdırmaya* başlamıştır; sonra "Tel Cambazı" figürü ve "Akçaburgazlı Yekta" şiirleri gelir: Bir ustalık, tam ne olup bittiği anlaşılamadan erişilmiş, erken varılmış "Korkulu Ustalık"! Tekrar daralma: *Tütünler Islak* ve *Her Pazartesi*'nin ilk yarısı. – İşte, "Veysel Karani" oyunu da tam o ikinci çevrimin ortaya yerine, köprüsüne yerleşir.

Şiirler de oyun da elbette her şey hakkındadır, ama en çok şiirin kendisi hakkında, şiirin geçtiği, geçme mecburiyetini yine kendisinin yarattığı bu köprüler hakkındadır. Biz, Uyar'ın yapıtını bizden, bizim dünyamızdan söz ettiği için severiz, kendisi de muhtemelen bunun için sevmiştir, sevebildiği kadarıyla. Ama şiir kendi korkularıyla, kendi sebepsizliğinin/gereksizliğinin ve kaçınılmaz tükenişinin korkularıyla boğuşmaktadır başından beri. Bir alegoriyse eğer, şiir de oyun da bu güreşin alegorisidir.

Şu halde niçin o aralıkta gün yüzüne çıkarılmadı "Veysel Karani"? İki ihtimal var, ben daha çok birincisinden yanayım: Düpedüz unutulmuştur; veya arandığında bulunamamış – ayrılmalar, taşınmalar, peş peşe tasfiyeler... giderek unutulmuştur. Ya da yapıtın bir noktada sahipsiz, kefilsiz ve beyhude kaldığı hissedilmiş olabilir: şair oyunu tekrar eline aldığında şiir ona hatırlatmıştır: "Artık başka bir yerdeyiz usta! Bizim işimiz değil Veysel ve Arabistan! Kalkalım artık. İlerleyelim." Bu da olabilir. Hele şiirinin kendisinden, gövdesinden veya tamamından değil

de eşiklerinden, kopuşlarından, risk anlarından ve korkularından haz alan bir şairle uğraştığımızı düşünürsek, pekâlâ kabul edilebilecek bir öneri olduğunu da söyleyebiliriz bunun. Kasıtlıca veya unutkanlıkla, "bok püsür"ün alanına havale edilmiş bir çalışma olduğunu düşünebiliriz. Gönderilmiş veya terk edilmiş. Bir çalışmanın en saklı, en müstehcen kıvranma anlarını haklı olarak okurdan gizlemek için. – Ama zor ikna edilmiş vârisler sayesinde şimdi biz de sebepleniyoruz. İsteyene kartvizit.

Romans Karşıtı Bir Tiyatro Söylemi

Ayşegül Yüksel

Turgut Uyar ustayı yitirdikten uzun yıllar sonra, onun daha önce bilinmeyen bir metniyle karşılaşıyoruz. Yeterince şaşırtıcı olan bu durumun daha da şaşırtıcı yanı, söz konusu metnin bir tiyatro oyunu olması. Bu oyun, yazarın tek sahne yapıtı mıdır, bilmiyoruz. Ne zaman yazıldığı da belirtilmemiş. Dahası, metnin bir adı da yok...

Demek ki Turgut Uyar duyarlığını taşıyan oyunun gizine biraz olsun yaklaşabilmek için, eldeki metni konuşturmaya çalışmaktan başka çıkar yol yok.

Daktilo edilirken, "numara atlanmıştır" notuyla bir sayfası boş bırakılmış oyun üç perde olarak düzenlenmiş. Ne ki perdeler arasında uzunluk farkı var. İki tablodan oluşan I. Perde oyunun ilk yarısına (s. 11-31), birer tablodan oluşan II. (s. 32-45) ve III. (s. 46-58) perdeler de ikinci yarısına denk düşüyor. Böyle bir bölünme, Veys Kurunlu isimli gencin, oyunun ilk yarısında köyünden ve ailesinden ayrılarak yola çıkışını, ikinci yarısında da geldiği kentte ulaşmaya çalıştığı kişinin evini bulmaya çalışışını ve sonunda o kişinin o adresten alınıp götürüldüğünü öğrenişini gösteriyor.

Bu bölümlemeye göre oyunun ilk yarısı köyde, ikinci yarısı da kentte geçiyor. "Uzam"daki karşıtlık yanında, bir başka karşıtlık da "zaman" olgusunda görülüyor. "Köy"de geçen ilk yarıda "eski çağlar" belirlemesi yapılırken ve kişiler eski zamanları (belki de Arabistan'ı) çağrıştıran uzun giysiler içindeyken, "kent"te geçen ikinci yarıda, insanların çağdaş giysilerle dolaştığı "modern zamanlar" anlatılmaktadır.

Ne ki ilk yarıdaki sahne betimlemesi "anakronik" bir yaklaşımla, "gazete" okuyan, kentli ağzıyla konuşan, kol saatlerinin ayarını yerde çizili güneş saatine bakarak yapan kişileri göstermektedir. Her iki yarıda da gazete satan çocuklar görülmektedir. Dahası, oyunun ilk yarısının ilk tablosu (I. Perde, 1. Tablo, s. 11-22) ile

ikinci yarısının ilk tablosu (II. Perde'nin tümü, s. 32-45) arasında yapısal bir koşutluk görülmektedir: Oyun adı geçen her iki tabloda da "halka açık alan"larda yer almaktadır. İlk yarıdaki uzam köy meydanı, ikinci yarıdaki ise kahvehane ve dükkânların art arda sıralandığı modern bir kent caddesinin trafik ışıklı bir dört yol ağzına açılan kesimidir. Her iki alanda da özel isimleri belli olmayan kişiler gazete okur ve konuşurlar. Böylece, her iki uzamda da "toplumsal" bir resim çizilmektedir. (Yazar, oyunun ikinci yarısının açılış tablosundaki halka açık uzamda söyleşen kişileri "ilk perdedekiler" olarak tanımlar.) Bu tabloda Veys'in köyde kalan sözlüsü Mira'nın, kentteki kahvede bir başka delikanlıyla oturup aşktan konuştuğunu gördüğümüz bir sahne vardır. Dahası, oyunun sonuna doğru, en son köyde gördüğümüz Veys'in annesi de kentteki bir evden çıkarken görülmektedir. Oyunun iki yarısı arasındaki uzamsal/zamansal, dahası köy ile kente ilişkin karşıtlık böylece eritilmekte, kişiler birbirine benzer kılınmaktadır. Yazar, bir yandan eski ve yeni zamanları, köy ve kent uzamlarını, sahnede karşıt konumlarıyla sergilerken, bir yandan da tüm zamanları ve uzamları kapsayan bir genel anlatım ortamı yaratma çabasındadır belki.

Oyunun ilk yarısının ilk bölümü ile ikinci yarısının ilk bölümünü oluşturan her iki tabloda da "ölüm" vazgeçilmez izlektir. İlk tablonun başında "tanrı" ve "tragedya" olguları ölüm kavramıyla buluşturur. Daha sonra ise, "ölüme çare bulma" çabası, her derde deva olabilen yeni bir yalvaç ve/ya da her türlü hastalığı iyi eden buluşlarıyla ünlenmiş Doktor Geselschaft, ödenmesi gereken/vadesi gelmiş bir bono ve hedefi toplumsal değişim olan "ayaklanma" gündeme gelecektir. Bir başka deyişle, oyunun ilk tablosundan başlanarak, insana ilişkin "evrensel" ve "toplumsal" izlekler yan yana sunulmaktadır.

Yazarın uzam-zaman-izlekler bağlamında önce karşıtlıklar oluşturup, sonra bu karşıtlıkları birbiri içinde eriten anlatım biçimini yorumlayacak olursak, Uyar'ın, oyununa yerleştirdiği evrensel ve toplumsal olgularla insanlık tarihinin geçmişine ya da şimdisine değil de, sınırları belli olmayan geniş zamanına ve geniş uzamına ulaşma amacı taşıdığını düşünebiliriz.

Oyunu biçimlendiren durumların/olayların akışı şöyledir: Eski çağlarda bir köy meydanına açılan oyunda, isimleri belirlenme-

miş çeşitli kişiler, kimi zaman birbirlerine, kimi zaman ortaya, kimi zaman da seyirciye seslenerek konuşurlar. İstedikleri, bir "tragedya" için konu bulmaktır. "Tanrı"nın yarattığı bir dünyada, "ölüm" –hastalıkların da desteğiyle– öyle alıp yürümüştür ki ölüleri gömecek yer kalmamıştır. Çocuklar artık yer kaplamamak için doğmaya korkmaktadır.

Oyunu başlatan bu söylemde bir yandan Tanrı'nın terk etmiş göründüğü bir dünyanın "trajik" resmi, bir yandan da Tanrı'ya umut bağlama eğilimi gösterilir. Söylemin belirleyici yanı, karakterlerden birinin konuşurken kayarak yere düşme tehlikesi geçirmesi gibi, yer yer güldürücü etkiler yaratan hareketlerin ve "vay benim köse sakalım" gibi geleneksel tiyatromuzun güldürü örgelerinin kullanılması, ayrıca söyleşmelere gazetelerden alınmış havadis parçalarının eklenmesidir. Söylem böylece trajik olan ile komik olan arasında gidip gelmektedir.

Oyunun ilk tablosunun daha ileri bir noktasında (s. 8) AK'ların KARA'ları devirdiği bir "ayaklanma"nın göstergeleri sunulur. Ardından da yazılması amaçlanan "tragedya"yı başlatacak izlek bulunur: "Eskimekte" olan bir kıyıda, bir "büyük intihar" gereklidir dünyamıza. Herkese, diri, keskin bir bıçak gereklidir: "Tragedyaya yakışan. İsteyen saklayacak, isteyen kullanacak." (s. 16)

Ardından da "ayaklanma" olgusu üstüne, seyirciye seslenilerek güncelliği günümüzde de geçerli olabilecek, şöyle bir saptama yapılır:

> Korkutmak, sallamak ve yerine yerleştirmek. Bütün ustaların ve bütün ihtilallerin yaptığı. Önüne durulmaz yöntem, önüne durulmaz mantık. (...) Değişen bir tek şey var şimdi. Şimdi, daha çok, daha fazla korkutmak zorundayız. Alıştık mı, kimbilir? Belki de kimsenin kullanmadığı bir deney hayvanıyız... (s. 17)

Bir sonraki aşamada ise "Bu mezarsız ölülerde iş yok!" der köy halkından biri; "Tam tabanlarımız eskimişti, tam, alışmıştık tatile. (...) Bir yalvacın ünü yayıldı ülkemize." (s. 17-18) Bu yalvaç kumu bol bir ülkeden (herhalde Arabistan'dan) gelen ve herkese verecek bir bıçağı olan kişidir.

Böylece, Tanrı, ölüm ve yalvaç olguları "tragedya" bağlamında "bıçak" örgesiyle buluşturulur. Öte yandan, ardında yüzbinlerce

kişiyle dolaşarak vaaz veren bir yalvaçtır söz konusu olan. Hem tanrı elçisini hem de çağdaş demokrasilerin –Tanrı yerine konan- siyasetçilerini çağrıştıran bir kimliği vardır:

> (...) Körlere ilâç, işsizlere iş,
> isteyene kartvizit, isteyene üyelik
> Büyük kurtuluş, büyük kalkınma, yani büyük ölüm (...) (s. 18)
> (...)
> inanın ona baylar. O büyük bir fırsattır, o bir...
> o adeta bir kelepir... (s. 19)
> (...)
> Her ölüye bir yer taşıyan...
> üstelik işsizlere birer iş...
> istemeyene vatanseverlik... (s. 19)

Birinci bölümün (I. Perde) ikinci yarısında (2. Tablo, s. 23-31), ailenin erkeği olarak bütün görevlerini yerine getirmiş olan Veys evindedir ve annesinden yalvacı görmeye gitmek için izin almaya çalışmaktadır. Annesi onun böyle bir düşe bağlanmasına izin vermek istemez. Yalnızca "bir gün" uzaklaşmasına razı olur. Oysa Veys, "sözde seçtiğim, ama mutlaka seçildiğim / seçildiğim bu evren yalan geliyor bana" (s. 20) diyerek ve o güne dek yaşadıklarını "tatil" sayarak, "dünyadaki yerini" bilmek için, çölde yolculuk yapıp, yalvacı bulmasa da "düş"ünün peşinden gitmek istemektedir. Nişanlısı Mira ise Veys'in amaçladığı "kurtuluş"un gerçekte söz konusu olmadığını söylemektedir.

Karşımızda, yaşamanın anlamına ulaşma yolunda bir "arayış" peşinde olan, anlamsız saydığı varoluşunun sıkıntısını (bunalımını) üstünden atmak isteyen bir genç insan bulunmaktadır.

Tartışmanın bu aşamasında "ayaklanma"yı gerçekleştirenlerin evi doldurduğu görülür. Kahramanca savaşmış ama azınlıkta kaldıkları için yenilmiş kişilerdir. Onurlarıyla yenilmiş, olduklarını söylerler ve başlarındaki –sahnede yer almayan– yüzbaşıyı yüceltirler. Yorgun ve açtırlar. Veys aralarından sıyrılıp yola düşer. Derdi memleket değildir. Yaşamı ve ölümü anlamlandıracak olan yalvacın varlığıdır:

Oyunun bütünüyle çağdaş bir kentte geçen ikinci yarısının ilk bölümünde, önce bir kahvede oturanlar sahne alır. Konu ölüme

çare bulunmuş olmasıdır. Söz konusu olan, Doktor Geselschaft ve buluşlarıdır. Herkesi kurtaracak olan kişi bu kez, oyunun daha sonraki bir aşamasında "yalvaç" olgusuyla eşleştirilecek olan "bilim adamı"dır.

Veys elindeki kâğıtta yazılı olan adresi bulmaya çalışmaktadır. Kendisine isteksizce yardımcı olan Adam'a, zamanının çok az olduğunu, yalnızca "bir gün"ü bulunduğunu söylerken bir yandan da "91. gün"den söz etmektedir. Üç ay bir günlük vadesi olan bir bonoyu zamanında ödeme derdindedir sanki. "Evrensel" arayış ile "toplumsal" gerçekler birbirinin içine girmiştir. İlk perdedekiler gibi bilgelik gösterileri sunan Adam ise Veys'e kuşların ya da ağaçların bir yalvacı olmadığını, en büyük yalvacın ölüm olduğunu söylemektedir.

Bu sırada gelen bir postacının Veys'e uzattığı telgrafta "verdiğiniz bononun vadesi bugün dolmuştur" yazmaktadır. Veys telaşla "...tam 91 gündür yoldayım, yani bu son günüm" (s.40) diye açıklama yapar Adam'a.

Ne yalvaçlarla ne de ayaklanmalarla ilgilenen ve günde elinden 600 somun geçen Adam (Veys ona "Bay Montör" diye seslenmektedir), sonunda Veys'in aradığı adresi bulmaya odaklanır.

Oyunun ikinci yarısının son bölümü (III. Perde) yine aynı çağdaş kent caddesinde geçer. İlk sahnede terzi dükkânı yer alır. (Veys'in elindeki adres "Terziler Mahallesi"ndedir. Bu sahnede, "biri gelir diker diye" (s. 46) durmadan kesip biçen terziler konuşur. Hep iğneye iplik geçirip beklemişlerdir, her bedene uygun kesilmiş kumaşları dikmek için...

Işıkların karartılmasıyla noktalanan bu sahneden sonra aynı sokağın gece ortamına geçilir. Adam ve Veys kâğıttaki adresi aramaktadırlar. Ne ki Adam'ın her gün geçtiği ve adreste yazılı olan "6ncı Kitap Sokağı"nın adı değişmiş, "6 Eylül Sokağı" olmuştur. Az ilerdeki "Doğruluk Bakkaliyesi"nin adı ise "Özgürlük Bakkaliyesi" olarak değişmiştir. Bu değişikliklerin nedeni söz konusu "ayaklanma"dır.

Bir süre sonra bir evden çıkarılarak götürülen bir adam görürüz. Daha sonra da o kişinin Doktor Geselschaft olduğunu, "ayaklanmacılar" tarafından tutuklandığını öğreniriz. Dolayısıyla, Veys sonunda doğru adresi bulmuş ama aradığı kişiye ulaşamamıştır.

Evine ve işine gücüne dönmekten başka çaresi yoktur. Veys'in öyküsünü genelleştirecek olursak, insanoğlunun yaşamı, yanıtlanmamış evrensel sorular içinde bunalarak ve toplumsal zorunluklar doğrultusunda çırpınarak sürüp gidecektir.

Metinde yer alan bu verileri bir arada değerlendirmeye çalıştığımızda ortaya belki de şöyle bir dramatik oluşum çıkıyor: Şair tüm zamanları ve uzamları içine alan, "düşsel olan"la "yaşamın gerçeklerine ilişkin olan"ın iç içe geçtiği bir "masal ortamı" ya da bir "mitologya" oluşturmayı amaçlamıştır. Bu masal/söylen ortamında bir yandan, insanlığın "evrensel" düzeyde en büyük kaygısı olagelmiş olan, "varoluş"un nedenini bilme ve Tanrı/yaşam/ölüm olgularının anlamına ulaşma özlemi işlenir; öte yandan da ayaklanmalar, vadesi gelmiş borçları ödeme çabası, ekmek parası için didinme gibi "toplumsal" olaylar yaşanır. Belki de mitologya yoluyla sözlü olarak kuşaktan kuşağa iletilen "yaşam karmaşası"dır anlatılmak istenen. (Turgut Uyar, "sözlü" anlatımdan beslenen bir sanat olduğu için mi denemektedir tiyatro yazarlığını?)

"Düşsel" olanla "gerçek" olanın kaynaştırılmasıyla oluşan bu söylensel (mitologya örüntüsüne ilişkin) doku, oyunda "Romans" olgusuyla buluşturulmuş görünüyor. Edebiyat tarihinde bir Ortaçağ türü olarak belirlenen "Romans" örüntüsünün içerdiği tipik bir öykü beş aşağı beş yukarı, şöyledir: Genç bir kahraman, belirli bir zorunluk nedeniyle, evini terk eder ve ailesiyle (annesiyle, sevdiğiyle vb.) vedalaşarak, bir 'arayış'ın (İngilizcede 'quest') peşine düşer. (Sözgelimi, kralın kızının hastalığına iyi gelecek olan, Kaf Dağı'nın ardındaki memba suyuna ulaşma arayışı) Kahraman, yaptığı uzun ve zorlu yolculuk sırasında onu engelleyen (kötü dev gibi) ya da ona yardımcı olan (ak sakallı bilge gibi) kişilerle karşılaşır. Zamana ve uzama yayılan bu zorlu yolculuğun sonunda da "arayış"ını gerçekleştirir ve memleketine –çekmiş olduğu zorluklar nedeniyle– "bilgeleşmiş" bir kişi olarak geri döner. Yaşadıkları bir başarı ve insan olarak olgunlaşma öyküsüdür.

Uyar'ın oyununda Veys de bir "arayıcı" (s. 54) (İngilizcede *quester*) olarak yola çıkıyor: Ulaşmak istediği yalvaç, "O kaçınılmaz saçma sonuca bir anlam getiren, o bize bir hesap gününün muştusunu getirerek yaşamımızı da değerlendiren... (...) Yaşamanın o büyük sorumluluğunu getiren" (s. 29) kişidir.

Ne ki Veys amacına ulaşamaz; dolayısıyla da "romans kahramanı" olamaz. Yolculuğunun başından sonuna dek kimse ona kesin sonuca gidebileceği biçimde yardımcı değildir. Veys aradığı adresi bulamaz. Bulduğunu sandığı anda da, aradığı kişinin ayaklanmadan sonra tutuklanıp götürüldüğünü öğrenir. Aradığı kişi, "yalvaç" ya da Doktor Geselschaft olarak, tıpkı düşlerimizde yaşadığımız gibi, oyunun akışı içinde birbirinin yerine geçmiştir.

Veys için artık yapacak bir şey yoktur. Evine dönüp daha çok çalışacak ve borcunu ödeyecek, bir yandan da "varoluş"un anlamını çözme kaygısı sürecektir. Gezegenimizde yaşayan tüm insanlar gibi; şiirlerinde evrensel/toplumsal kaygılarını, içi içe geçirdiği imgelerle anlatan Turgut Uyar gibi...

Kısacası, masal/söylen dokusu üstüne işlenmiş klasik bir "romans" değildir Uyar'ın oyunu. Tam tersine, romans örüntüsüne yerleştirilmiş "romans karşıtı" bir metindir. "Arayış"ı gerçekleşmeyen ve önünde sonunda yaşamın gerçekleriyle yüzleşmek durumunda olan bir delikanlının öyküsüdür, diyelim. Veys'in oyunun sonunda olgunlaşıp olgunlaşmadığı da belirlenmez. Bu deneyimden bir kazancı olmuş mudur, bilinmez...

Oyunu herhangi bir tür içinde sınıflandırmak ve Türk tiyatro tarihi içinde değerlendirmek çok mümkün değildir. Eldeki metin, olsa olsa, bir oranda, 1960'lı yılların "koro" ve "solo" bölümleri bol olan, şiir diliyle ya da şiirsel anlatımla yazılmış köy ya da kent oyunlarını anımsatıyor olabilir. Yaşar Kemal'in 1960'lı yıllarda sahneye uyarlanan *Yer Demir Gök Bakır* başlıklı romanının bu biçemde tiyatrolaştırıldığını anımsayalım. Bu noktada Güngör Dilmen, Turan Oflazoğlu gibi yazarların köy ya da kent gerçeklerini şiir diliyle ya da şiirsel bir dille anlattıkları oyunlar da geliyor akla. Güngör Dilmen'in "tragedya" arayışı içinde olduğu –1960'lı yıllara ve 70'lerin başına ait– çeşitli sahne metinleri Uyar'ı esinlemiş olabilir. Sözgelimi, Uyar'ın oyunundaki

> ... Bir kentte ölüler sokaklarda!...
> (...)
> Bir çocuk gömecek yer bile kalmamış,
> Sokaklardaymış bütün ölüler (s. 13)

dizeleri, Dilmen'in 1971'de yazdığı kısa oyunu *Afyon Savaşı*'nda yer alan

> Bu sabah Şanghay sokaklarında
> Üç yüz çocuk ölüsü bulmuşlar.
> Dün sabah da bir o kadar bulmuşlardı
> Yarın sabah da bulacaklar

dizelerine yakın düşmüyor mu?

Oyun kişilerinin halka açık bir ortamda birbirlerine ve seyirciye seslenmeleri de 1960'larda tiyatromuza egemen olan, Karagöz, Ortaoyunu gibi popüler Türk tiyatro geleneğinin özelliği olan "açık biçim"e uygundur. Oyun yeri ile seyir yeri arasında iletişim kurmaya yönelik, sahnedeki olayın bir "oyun" olduğunu açık seçik belli eden bir biçemdir bu. Açık biçimde yazılmış oyunların, zaman zaman, tıpkı Karagöz ve Ortaoyunu'nda olduğu gibi, toplumsal dinamiklerin ve tiplerin, sokak gibi, kahvehane gibi halka açık alanlarda yer aldığı görülür. 1960'lardan başlayarak Haldun Taner'in ve pek çok başka yazarın oyunlarında kullandığı "açık biçim" aynı zamanda Uyar'ın oyununda yer alan ve yine popüler tiyatro geleneğimizden gelen "komik" öğelerin varlığına da kucak açmaktadır. Halka açık alanlardaki sahneler, yüksek sesle satış yapan, gazete satıcılarını da tiyatro olayına katmıştır. Uyar'ın oyununda da görülen gazeteci çocuklar ve gazete havadisleri Haldun Taner'in 1960'larda açık biçimde yazdığı oyunlarda kullanılmış örgelerdir.

Uyar'ın aynı dönemde çeşitli oyun yazarlarınca örnekleri verilen "uyumsuzluk tiyatrosu" ("saçmalığın tiyatrosu") türünden de etkilendiği söylenebilir. "Ayaklanma"nın yenik düşmüş askerlerinin, Veys'in kulübe sayılacak köy evini tıkış tıkış doldurması, Mira'nın oyunun ikinci yarısında kent ortamında bir başka gençle flört etmesi, oyunun sonuna doğru Veys'in annesinin kentteki bir evden sokağa çıkması, yalvaç ile Doktor Geselschaft'ın bir noktadan sonra eşleşmesi gibi düz mantığı zorlayan sahneler "uyumsuzluk tiyatrosu"nu çağrıştırabilir.

Uyar'ın aynı oyun metni içinde, hem Dilmen'in sahnede kullandığı şiir dili ve "tragedya" yönündeki arayışına, hem "uyumsuzluk tiyatrosu"na, hem de Taner'in ve başkalarının popüler halk tiyat-

romuzun "güldürü" anlayışına yönelik çalışmalarına gönderme yapıyor olması ilginçtir. Yazarımızın 60'lı yıllarda tiyatromuzda oluşan dinamiklerin izleyicisi konumunda olduğunu gösterdiği gibi, aynı yıllarda tiyatromuzun hızlı bir yükselişe geçmesiyle, oyun yazmayı bu yıllarda da sürdüren, ve "uyumsuzluk tiyatrosu" ("saçmalığın tiyatrosu") özelliklerine bir ölçüde yer veren M. C. Anday, Oktay Rifat, Sabahattin Kudret Aksal gibi şairlerin ve tek oyunu *Teneke*'yi bu dönemde yazmış olan Yaşar Kemal gibi romancıların ivmelendirdiği "sahne sanatlarına katkı" olgusuna kayıtsız kalmadığını belirler.

Ne ki, Uyar'ın oyunu, adı geçen yazarların yapıtlarının tersine, ne "toplumsal gerçekçi" tiyatro ne de "uyumsuzluk tiyatrosu" eğilimlerine bağlı olarak değerlendirilebilir. Dahası, oyun ne tragedya ne de güldürüye yaslanmaktadır. Tiyatromuzun 1960'lı yıllarına ilişkin çeşitli eğilimleri imlemesine karşın, hiçbir eğilime bağlılık ya da öykünme göstermez.

"Ayaklanma" olgusu ilk aşamada 27 Mayıs'ı çağrıştırsa da, "ihtilal" olgusu bağlamında daha önce alıntılamış olduğumuz dizeler, yazarın sonraki tarihlerde yer alan 22 Şubat ve 21 Mayıs olaylarına da –dahası, belki 12 Mart'a da– gönderme yaptığı izlenimini yaratabilecek özelliktedir. (Oyunda yer alan, "ayaklanma"dan ya da siyasal değişimden sonra sokak levhalarının değiştirilmesi anlayışı Taner'in 1964'te sahnelenen *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım* oyununda başat bir örüntü olarak gülünçleştirilmişti.)

Veys'in "arayış"ına neden olan "varoluş sancısı" ise yine 1960'lı yıllarda çok sık çevrilen ve okunan Jean-Paul Sartre'ın "varoluşçuluk" düşüncesinden izler taşımaktadır. Uyar, "varoluş endişesi" kavramını belki de oyunda da kullandığı "sıkıntı" kavramıyla, "eylemsizlik" olgusunu da "tatil" sözcüğüyle dile getirmektedir. Oyunun 60'lı yıllarda kaleme alındığına işaret eden en vurucu göstergelerden biri de yazarın kullandığı "mezarsız ölüler" (s. 10) sözüdür. Bilindiği gibi Sartre'ın *Mezarsız Ölüler* başlıklı yapıtı 60'ların ilk yıllarında kurulan Ankara Sanat Tiyatrosu'nun ilk oyunlarından biri olarak sahnelenmişti. Uyar'ın oyunundaki şu dizeler insanoğlunun inanç özlemiyle inançsızlık arasındaki gidiş gelişini gösterir:

Bu mezarsız ölülerde iş yok!..
Tam tabanlarımız eskimişti,
Tam alışmıştık tatile.
(...)
Bir yalvacın ünü yayıldı ülkemize. (s. 17)

Samuel Beckett'in bir yandan, Tanrı'yı reddeden öte yandan da tanrısızlığa ağıt yakan *Godot'yu Beklerken* oyununun da 1955'ten başlayarak Türk tiyatrosunun gündeminde olduğunu, A.S.T.'ın ilk oyunu olarak sahnelendiğini de anımsayalım.

İçerik ve biçim özelliklerine dayanarak yazılış zamanını 1960'lar olarak belirlediğimiz oyunda yer alan kimi imgelerin izini Uyar'ın şiirlerinde sürdüğümüz zaman da şöyle bir resim çıkıyor karşımıza: "Tanrı" ve "ölüm" ve bıçak olgularıyla Uyar şiirinin her döneminde karşılaşıyoruz. 1959'da yayımlanan *Dünyanın En Güzel Arabistanı* ve 1962'de yayımlanan *Tütünler Islak* kitapları, oyunda da yer alan, sıkıntı, eskime, tatil, yalvaç, borç ödeyememe, dinin eskimesi, Arabistan, çölde yolculuk, terziler, tefeciler, bonolar, karşılıksız çekler gibi evrensel/toplumsal imgeler açısından zengin görünüyor. Bu da oyuna temel olan yazar kişi duyarlığının bir kez daha 1960'lı yıllarla buluştuğunu göstermektedir.

Uyar'ın bu oyunda sergilediği dekor anlayışı, özellikle de oyunun ikinci yarısında amaçladığı "hareketli tasarım" ise, 1960'ların tiyatro uygulamalarının dışına çıkmış görünmektedir. Pek çok sahnede somut bir görsel tasarım dekor sanatçılarını zorlayacak gibidir. Dekor tasarımının sinema tekniği kullanılarak ve kısmen hareketli olarak yapılması, İkinci Yeni'nin simgesi olmuş bir şaire yaraşır görünmektedir.

Turgut Uyar'ın, elimizdeki bu tek sahne metniyle, hem şiirini hem de günündeki sahne yeniliklerini tiyatroda sınamak istediğini düşünebiliriz.

Montör - Evet.Olagan birşey.Olagan çünkü.
Yani ayaklanma olagan.Ayaklanma ;.
Değişmez birtakım şeylerin
biryerden bir yere taşınması.
Ben ne güzel boşveriyordum bu dalgalara,
Babam da öyle yapardı.
Sen çaktan,biraz şaşırdın.
Sokakları bile şaşırdım.
Ama nasıl olsa hepsi bir.
Ha, "6 Eylül Sokağı" ha,"Doğruluk Bakkaliyesi"
Ha aslan payı,ha kedi payı..
Sonunda bu iş zaten,bul kurayı,al parayı..
Ben nasıl olsa tanırım
Ayaklanmalardan önce,ayaklanmalardan sonra,
Sabah,akşam,gündüz,gece,
İyi tanırım bu dünyayı..
Yalnız şimdi biraz şaşırdım..
Gel bakalım,bir soralım bakkala...

(Dükkâna girerler.Konuştukları duyulmaz.Sokak bu anlarda canlanır,belirir.Gidip gelenler olur.Trafik lâmbası kırmızı.Bir süre sonra çakarlar.)

Montör- (Sevinçli) Aman ne güzel şeydir,üstadım
belleğin doğrulanması.
Ama ara sıra yenilemek gerekir onu,
yeniden girenlerle yaşamamız.
Yani ayaklanmalarla,örneğin.
Ben sana demedim mi burası,dünkü "6 ıncı kitap sokağı"
Dur bakalım ayaklanma ne günü,
tamam ;.. 6 eylül de.Kitaplar gitti güne ;..
Neyse sayılara pek güvenmeyelim yetiyor insanların.
Numaralar değişmemiş bak,
Aslında sokak da o eski sokak..

Veysi - Aman tamam,arayalım,numaralar değişmemiş,
Hey Tanrım ;.. Bu tam 91 inci gün,yani
ya bugün,yahut hiç,yahut,..
Evet 50 numarada BISAKAŞ Şirketinde
Professör Geselchaft..

Montör - Yürüyelim bakalım.Hey Tanrım ben de şaşırdım ;..
Şu taraftan,baştan,baştan...

Veys - Hey Tanrım buluyorum !.. Bay Montör !..
(Numaraları okuyarak yürür)
66,64,58, 50! 50 !.. Tamam !.
Buldum !.. 50 !. Tamam !.. Bay Montör !..

(50 numaranın önüne geldiklerinde kapı aydınlatılır.Birkaç basamak merdiven.Işık,kapının yanında,o zamana kadar görünmeyen bir tabelâyı aydınlatır. "BISAKAŞ".)

Veys - (Bağırarak,sevinçle.) Bay Montör,Bay Montör!..
Tamam !..
(Montör öte baştan gelir,ağır ağır.)
Ah,ama şimdi ne yapsam !..
Vakit uygunsuz değil mi ?..
Bir hayli geçtik geceyi,değilmi ?..
Hiç ışık da yok .

Montör- Evet,doğrusu dostum aslına bakarsan,
pek uygun bir saat değil,iş aramak için.
Hatta gülünç bir saat..Biraz da acıklı belki.
Ama uzun bir süredenberi,..
Bütün vakitler uygunsuzdur.
Hiç hazır değilken bir aşk,bir savaş
yahut bir cinayet birden
vaktimizi yerli yerinde belirten.
Karanlık !. Yani böylece hepsi bir .
Mesele bir kapıdan girmektir..

Veys - (Elini kapının ziline uzatirken)
Uygun yahut uygunsuz.Zaten mecburum buna.
Bugün 91 inci gün,vade tamam.
Ama gene de haklı olduğunuzu görmek üzüyor beni .
Artık,zaten..başka hiçbir şey yapamam..

(Zili uzun uzun çalar.Sokak yavaş yavaş kararır.Trafik lâmbası, yeşilden kırmızıya değişir,sarıda durur.Yalnız onların bulunduğu kapı önü aydınlık kalır.Doğruluk Bakkaliyesi kapanır.Veys birkaç kere çalar.Sonunda eliyle vurur.Montör'e kuşkuyla bakar. Önce kapının üzerindeki bir pencerede ışık yanar..Sessizlik.Sonra kapı ağır ağır açılır.Yaşlı bir kadın çıkar kapıya.Düşkün giyimli.Bezgin.Bu Veys'in anasıdır.Kapıda durur öylece.Veys merdivenleri çıkar.)

Veys - Elbet size kolay geliyor dön demek,
işsizim,boştayım,dengesizim,
bıktım tatillerden ..

Kadın - Hiç kolay değil,kim demiş ? Yerine dön !. demek
Yerine dön demek,birşey demektir.
Bak oğlum,bildiğin ne varsa kattım bu söze
korkumu,hıncımı,aldanışımı,ellerimi bile.
Herkesin yaşaması,herkesin elleri
iyi kötü bir deney demektir,
buralarda da oralarda da..

Veys - Ama niye gitsin ?!..Niye ? Sebep ne ?..
Ben gelmiştim.Olmaz ki !.
Ah,belki anlamıyorum,bağışlayın..

(Veys bitkin,basamaklara çöker.)
Şimdi herşey çok uzak,bir yaprak kadar uzak
çok uzak bir adada,bilmediğimiz birinin
ölümü kadar uzak...
Artık hazırlanmalıyım,gün bitti !..

Montör -(Kadına) belki bir yolu vardır adresini bulmanın.
İnsan,bir bakarsınız,bazı şeyleri hatırlar.
Yahut bono verir bazan.
Benim de başıma gelmişti.birgün,hiç unutmam,...
(Kadının avucuna Veys'e göstermeden para sıkıştırır)
Neyse,bilirsiniz ki,insan bazan,...

Kadın- (Parayı acele alır,cebine koyar)
Pek iyi bilmiyorum ama sanırım,
belki biryere,birşeyler bırakmış olacak..
Belki bırakmış olacak .
Profesör Allah selâmet versin,
bilmem nesi vardı korkacak ?..
Pek adres vermezdi de..

Montör - Hani,kimbilir,belki ?..

(Kadın içeri girer,bir süre elinde bir kâğıtla çıkar,
Montör'e verir.)

Montör -(Kâğıdı alır,bakar)
Tamam !.. Biliyorum bu adresi !..

(Kadın içeri girer,kapıyı kapar,ışıklar söner)
(Veys'e) Gidelim arayıcı !..
Bu işler yavaş yavaş
beni de sarmaya başladı...

Bir herif aranıyor,bugün burda,yarın yok !..
Öte yanda bir adam,91 inci günde..
Aman ne kadar güzel,aman ne kadar tamam...

(Veys'i dürtükler)

Doğrusu kadın bizi iyi haşladı.
Ama nasıl olsa hepsi bir,karanlık iyi şeydir
aydınlık iyi şeydir.
iki şey iyi şeydir...
Söz aramızda karım,şimdi beni merak etmiştir...

(Giderlerken kararır.Pek az sürer bu karanlık.Işıklar yeniden yandığında ikisi,aynı yolun başında yeniden,bir önceki tablo-da olduğu gibi görünürler.Sahne adeta tekrarlanır.Bakkal açık-tır ve tabelâsı okunur bu kez."Doğruluk Bakkaliyesi".İkisi sahnenin önüne,bakkala doğru yürümekte iken,bir önceki tablo-da,önünde kadınla konuştukları kapı birden açılır.Işık.İki po-lisin arasında,yüzü seçilmeyen bir adam,elleri bağlı olarak çıkar.Arkalarından sessiz,aceleci bir kaç kişi.Veys'lerin ya-nından geçip giderler.Kapı öylece açık ve aydınlık kalır.Evin de bütün ışıkları yanmaktadır..Yürürler.)

Montör - Evet işte bu sokak! Hergün,
Hergün,bu dile kolay,işe gidip gelirken,
-yani bizim somunları saymaya-
Bir kısımlarının işi dünyada
yani daha doğrusu bizim işimiz
ayaklanmadan önce de,sonra da,
işe gidip gelmektir.
Tamam Veys,dayan,bulduk !..

Veys - Sonunda bulduk galiba.91 inci günde..
Bonolar ödenecek,bakın,
biliyor musunuz,ben çok korkakım,
artık tatile paydos...
Yakam biraz sıksa da
bir üniforma,iyi bir şeydir diyorum..
rahatlatır insanı...

Montör - Valla bilmem kardeşim,ben bunaldım askerde..
Ama,nasıl olsa hepsi bir.
Doğrusunu isterse,bunca yıl yaşadım
Ama benim de bir sokak olsun isterim,
üzüm,hurma,yahut da kaktüs
Gel gidelim...

Veys - (Kapı numaralarını okur)
64,60,58,...50 Tamam !..
50 !.. Buldum.Üstelik kapı da açık..

Montör - Dur !. Acele etme.Biliyorsun..

(Kapıya varırlar.Veys,heyecanla koşar.Kapıda bir önceki tabloda bulunan tabelâ yoktur.Onun yerinde söküldüğünü belli eden döküntüler görülür.Evin içinde birtakım gidip gelmeler farkedilir.Sokağın gerisinden,bir iki hava fişeği patlar,bir kalabalığın sevinç sesleri duyulur.Bu seslere askerî bir marşın koyak sesleri karışır.Kapı açıktır.Veys kapının ziline ısrarla basar.Tam bu sırada.sırtında kamakarışık sarılmış bir yatak dengi ile bir hamal çıkar.

Hamal - (Veys'i bir kenara iter.)
Bi dakka geçelim..Yağlıboya !..

Veys - (hamala yol verir.)(Tekrar zile basar.)
Kimse yok mu ? Bakınız !.

Montör - Yavaş ol !. Dur bakalım.
(O da bağırır.)
Hey kimse yok mu ?.(Kapıya eliyle vurur.)

İçerden bir ses- Ne oluyoruz yahu ?
Kim bu direk direk bağırma ?
ee anladık artık,ayaklanmaysa ayaklanma..

Veys - Bir dakika bayım bakınız,..
Umaktan geldik..Aradığınız var.

Montör - Püh !. Ne lâkırdı ama !. Ayaklanmaysa ayaklanma.
Ayaklanma kimin umurunda.
Kimse yok mu ?..

İçerden bir ses- Kaç defa arayacak yahu !.
Bir dakika geliyorum..
Nerden gelirsenis gelin.
Bir adam bir defa tutulur.

Veys - (Montöre) Hiçbir şey anlamadım.
(Bağırarak) Ben Veys'im, Veys !..Veys Kurumlu..
Kapıya gelin n'olur !..

Ses – Kim olursan ol, birader.
Herşeyin böyle değiştiği bu günlerde.
Üstelik kapı açık görüyorsun..
Geliyorum dedim, bekleyin biraz..

Veys – (Montöre döner) Ne yapsak acaba ?..
İçeri girmek saygısızlık olmaz mı ?
Hem acaba, "herşeyin değiştiği bugünlerde" ne demek.

Montör – Anlaşıldı. Aldırma canbaza bak. Ayaklanmadan ötürü yani.

(Bu esnada kapıda bir adam belirir. Temiz, itinalı giyinmiştir. elinde ufak bir valiz. Ardında, sırtında gene bir yatak dengi olan bir adam.)

Adam – Nedir ? Buyrun beyler !.
Görüyorsunuz hazırlıklıyım, buyrun gidelim.

Veys – (Şaşkın) Biz bir yere gitmeye gelmedik
tersine bir yerden buraya geldik.
Siz kimsiniz ? Yoksa...

Adam – Telâşınız nedir öyleyse, böyle geceyarısı.

Veys – Affedersiniz, bağışlayın bizi,..
Yani daha doğrusu ben..

Montör – Yok, ben de ben de...
(Adama) Bayım sözün kısasıdır biz
Sayın Profesör Geselschaft'ı
uzaklardan aramaya gelmişiz.
Belki saati değil ama ne yapalım, sıkıştık.
işte bir kere gelmişiz.
Arkadaşımın vakti yok. Bonosu var.
91 nci günde..

Adam – (Güler) Hangi Geselschaft ?

Montör – Ne demek hangi ?
Geselschaft kaç tane dir ki ?..

Adam – Yani ayaklanmadan önceki mi, sonraki mi ?

Veys – Peki, ne farkı var?

Adam – Çok. Önce burada idi. (Ardındaki hamala)
Oğlum, sen yürüyedur.

Veys – Peki peki, ya şimdi ?..

Adam – Şimdi, doğrusu pek bilmiyorum .

Veys - Gene mi adres değiştirdi ?.

Adam - Onun gibi bir şey.Öyleyse müsaadenizle.
(Gitmeye davranır)

Veys - Yani ?...

Adam - Ölmedi canım.Ama pek de farketmez.

Veys - Anlamadım,öyleyse,..

Montör- Söyle birader söyle,senin de her işin böyleyse

Adam - Tevkif ettiler.Az önce giden oydu.
Aramasanız daha iyi edersiniz.
Ben yardımcısıydım onun..
Şimdi ben de ardından gidiyorum.

(Veys bitkin,basamaklara çöker.)

Veys- Peki... Şimdi,ne olacak,..bizim hergey..
Yani belki bilmiyorsunuz,bizim bonolar falan.
yani ölüm mü ister ..

Adam- Hayır hayır hiçbir şey..
Doğrusu hak etmiştik.Ayaklanmadan üç önce
halt kalmamıştı.Bir sk bıçak ve bir saksı ş
yani BISAKAŞ'ın kazancını artırmak için nele
Şirket kendisininki elbet.Türlü yolsuzluklar,
Şimdi ayaklanmayla birlikte tevkif edildi.

Montör- Ee peki ya siz ?..

Adam - Ben o zamanda söylemiştim ona,
bu işin sonu yok demiştim.
Ne olacak ben maaşlı bir memurum..
Eh hadi.Hoşça kalın !..

(Adam hızla yürüyerek gider.Kaybolur.)

(Veys çöktüğü yerde.Bir süre kalır öyle)

Veys- Berbat !. Nasıl da herşeyi ondan ummuştum !.
ne yapılır artık..

Montör- (Onu tutar,okşar)
Boşver,nasıl olsa hepsi bir.
Ben eve de geç kaldım üstelik.Karım bekler şimdi.
Rahattım ondan oldum...
Gel,boşver,ödersin borçlarını.
Nasıl olsa hepsi bir.Buralar da oralar da..

Biraz daha çalışırsın, bazı şeylere alışmaya..

Veys - (Birden başını kaldırır) Yüzü aydınlıktır.)
Hergün güneş battığı zaman değil mi ?

Montör- Biz hep işe gideriz.
Buralarda da, oralarda da..
Hadi hadi kalk gidelim..
Şöyle adam gibi bir içelim..

(Sokağın ucunda tekrar hava fişekleri atılır. Kesesler, bandımızıka ezgileri.)

Veys - (Ağır ağır doğrulur. Üstünü ve avuçlarını silkeler.)
Evet, kalkalım artık....

(Sahne ağır ağır kararır. Sesler bir süre daha sürer.)

P E R D E
